

Volný čas dětí staršího školního věku a jeho prožívání

výsledky reprezentativního výzkumu
v České republice 2021

Věra Patočková, Daniel Čermák a Jiří Šafr

klíčová slova:

volný čas, děti staršího školního věku, trávení volného času, sport, Česká republika, životní styl

Tato publikace *Volný čas dětí staršího školního věku a jeho prožívání. Výsledky reprezentativního výzkumu v České republice 2021* vznikla s finanční podporou Technologické agentury ČR v rámci Programu Éta (projekt TL02000387).

Jak citovat tuto publikaci:

Patočková, V., D. Čermák, J. Šafr. 2022. *Volný čas dětí staršího školního věku a jeho prožívání. Výsledky reprezentativního výzkumu v České republice 2021* (monitorovací studie). Praha: Sociologický ústav AV ČR, v. v. i

publikace je dostupná na této adrese:

www.soc.cas.cz/publikace/volny-cas-deti

© Sociologický ústav AV ČR, v. v. i.
Praha, 2022

ISBN 978-80-7330-396-9 (online)

OBSAH

Úvod	5
Hlavní zjištění	7
Množství volného času	7
Způsoby trávení volného času – rostoucí význam digitálních médií	7
S kým děti tráví volný čas a jak ho prožívají	9
Vliv rodiny: výdaje na volný čas, preference a představy rodičů	10
Základní parametry výzkumu	11
Reprezentativita	11
Etika výzkumu	13
Hlavní tematické okruhy	13
Použité statistiky	14
Sociodemografické charakteristiky	14
Prostorové charakteristiky	15
Kolik volného času děti mají	16
Množství volného času.....	16
Příprava do školy.....	17
Domácí povinnosti	18
Cesta do školy.....	19
Trávení volného času dětí	21
Organizované i neorganizované zájmové aktivity dětí	21
Sporty a pohybové aktivity u dětí.....	21
Jednotlivé sporty a pohybové aktivity	23
Pravidelně sportující děti	29
Umělecké, kreativní a seberozvojové aktivity	30
Jednotlivé aktivity, kterým se děti věnují	32
Zapojení do činnosti vybraných spolků a organizací	34
Jednotlivé spolky a organizace navštěvované dětmi	37
Zapojení do činnosti dalších kroužků a jiných organizovaných aktivit	39
Jednotlivé kroužky, které děti navštěvují, a aktivity, kterým se věnují	40
Kdo se nebude věnovat žádné zájmové organizované činnosti ve školním roce 2021/2022?	42
Média a ICT	44
Čas strávený na mobilu, počítači či tabletu celkem	44
Činnosti s digitálními médii	48
Jaké sociální sítě děti sledují	51

Internet a sociální sítě – nadměrné používání	52
Jak čas s digitálními médii vidí rodiče	55
Další aktivity doma (čtení, poslech, nicnedělání)	56
Návštěvy kulturních zařízení a společenských událostí	58
Volný čas s rodiči	60
Letní prázdniny	65
Volný čas s kamarády	67
Hlavní sféry trávení volného času	70
Prožívání volného času dětí	72
Oblíbené činnosti, co děti baví	72
S kým děti tráví volný čas	76
Kdo má vliv na to, co děti ve svém volném čase dělají	77
S čím si děti spojují volný čas	79
Hodnotové orientace dětí	82
Motivace	84
Nuda, výzva a aktivní přístup k volnému času	86
Hospodaření s časem a volnočasová zaneprázdněnost	88
Volnočasové prožívání (souhrnný index)	90
Spokojenost s trávením volného času a se životem	91
Další faktory, které ovlivňují volný čas dětí	95
Názory rodičů na volný čas dětí	95
Výdaje na volný čas dětí	98
Výdaje na organizované mimoškolní aktivity a vzdělávání/jazykové kurzy	99
Výdaje za vybavení pro volný čas a za vstupné na kulturní akce	101
Možnosti pro trávení volného času v místě bydliště	104
Spokojenost s nabídkou organizované volnočasové činnosti	105
Pocitované překážky pro trávení volného času	106

ÚVOD

Dotazníkové šetření, jehož výsledky tato monitorovací studie představuje, bylo realizováno v rámci projektu *Prožívání volného času dětí staršího školního věku jako výzva pro pedagogiku* (č. TL 02000387), který byl spolufinancován se státní podporou Technologické agentury ČR v rámci programu ÉTA. Na řešení projektu se podílely Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích (hlavní řešitelské pracoviště, hlavní řešitel Michal Kaplánek), Sociologický ústav AV ČR, v. v. i., Median, s. r. o., a Salesiánský klub mládeže Dům Ignáce Stuchlého, z. s.

Cílem reprezentativního šetření *Volný čas dětí a jeho prožívání 2021* bylo zmapovat zapojení dětí staršího školního věku, tedy žáků a žáků druhého stupně základních škol a studentek a studentů nižšího stupně víceletých gymnázií převážně ve věku 11–15 let, do širokého spektra organizovaných i neorganizovaných volnočasových aktivit a vedle toho také problematiku spojenou s prožíváním volného času. Výzkum se dále soustředil na rodinný kontext, zejména s ohledem na volnočasovou socializaci a podmínky pro trávení volného času, vliv vrstevníků a rovněž na další faktory, které mohou trávení volného času determinovat. Proto se výzkumu vedle samotných dětí účastnili také jejich rodiče. Výsledky šetření byly využity v rámci zmíněného projektu jako jeden z podkladů tvorby aplikovaných výstupů zaměřených na výchovu k volnému času a rozvoj volnočasové kompetence, na jejichž přípravě se podíleli členové řešitelských týmů z Teologické a Pedagogické fakulty Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích a Salesiánského klubu mládeže, DIS, z. s. Nejprve byly připraveny metodické listy pro tvůrce vzdělávacích programů zaměřených na výchovu k volnému času, jejich součástí je také metodický materiál *Kompas nebo vařečka*?¹ Dále byl připraven modul povinně volitelných předmětů pro vysokoškolské studenty učitelství druhého stupně ZŠ a sada programů orientačních dnů zaměřených na zacházení s volným časem, určená pro žáky staršího školního věku. Teoretická východiska projektu a vybrané výsledky pedagogické i sociologické části výzkumu pak shrnuje společná kniha autorů z Jihočeské univerzity a Sociologického ústavu AV ČR, v. v. i., s názvem *Volný čas dětí staršího školního věku*.²

Cílem předkládané studie je čtenáře seznámit s širším spektrem témat a s detailnějšími výsledky, které monitorují stav problematiky trávení volného času dětí na počátku třetího desetiletí 21. století. V úvodu jsou shrnuta hlavní zjištění výzkumu a představeny jeho základní parametry. Poté následuje podrobnější analýza, která nejprve seznamuje s tím, kolik volného času děti mají a jak jeho množství souvisí s časovou náročností vybraných aktivit spadajících do vázaného času. Hlavním těžištěm studie jsou dvě následující rozsáhlejší části věnované tomu, jak děti svůj volný čas *tráví* a jak ho *prožívají*. Již v rámci těchto kapitol jsou u většiny sledovaných oblastí zmíněny případné rozdíly podle sociodemografických charakteristik samotných dětí či jejich rodiny (zejména s ohledem na socioekonomický status rodiny) a také prostorových charakteristik zohledňujících povahu místa bydliště domácnosti. Závěrečná část představuje vybrané faktory ovlivňující možnosti a způsoby trávení volného času: názory rodičů na volný čas dětí, výdaje domácností spojené s volným časem dětí, spokojenost s možnostmi pro trávení volného času a pociťované bariéry.

¹ DUDOVÁ, Anna, MACKŮ, Richard. *Kompas nebo vařečka?* České Budějovice: Jihočeská univerzita, 2022.

² KAPLÁNEK, Michal (ed.). *Volný čas dětí staršího školního věku. Vybrané výsledky výzkumu volného času a životního stylu dětí ve věku 11–15 let a jejich využití v pedagogice.* České Budějovice: Nakladatelství Jihočeské univerzity, 2022.

Příprava a realizace dotazníkového šetření byly významně ovlivněny probíhající pandemií koronaviru SARS CoV-2 a nemoci covid-19 a vládními opatřeními přijímanými ke zmírnění jejich dopadů. Samotný sběr dat probíhal v říjnu až prosinci 2021. Přestože v té době k celorepublikovému plošnému přechodu základních škol a nižších stupňů víceletých gymnázií na distanční výuku již nedocházelo, stále platila určitá omezení dotýkající se i některých forem trávení volného času a je nutno mít na paměti, že výpovědi dětí jsou ovlivněny prožitou zkušeností s opakovanou dlouhotrvající distanční výukou a významným omezením či (dočasným) přerušáním řady volnočasových aktivit, ke kterým docházelo od jara 2020.

HLAVNÍ ZJIŠTĚNÍ

Výsledky předkládané národní monitorovací studie dokumentují poměrně značnou diferencovanost způsobů trávení i prožívání volného času dětí staršího školního věku (11–15 let). Tyto rozdíly nejsou čistě náhodné, ale lze v nich nalézt určité vzorce.

Množství volného času

Podle svého vyjádření mají děti staršího školního věku **v běžný školní den nejčastěji dvě až čtyři hodiny volného času**; toto množství času deklarovaly **dvě pětiny** dětí. Další třetina dětí má v běžný všední den čtyři až šest hodin volného času. Dvě hodiny a méně volného času denně má 11 % dětí; více než šest hodin má pak 14 % dětí. Chlapci uváděli o něco více volného času než dívky. Významně více volného času mají také děti v rodinách s nejvýše základním vzděláním a děti ze sociálně znevýhodněných rodin, kde šest až osm hodin volného času uvádí 33 %, resp. 57 % dětí.

Způsoby trávení volného času – rostoucí význam digitálních médií

Mezi **pět nejoblíbenějších obecnějších volnočasových aktivit**, identifikovaných na základě spontánní výpovědi dítěte (která byla zakódována do obecnějších kategorií), patří u dívek sport a pohybové aktivity (44 %); být, bavit se nebo komunikovat s kamarády nebo kamarádkami (37 %); výtvarná a tvořivá činnost (kreslení, malování; keramika, modelování apod.) (22 %); být na PC, mobilu nebo na internetu či sociálních sítích (20 %) a čtení (16 %). U chlapců je to sport a pohybové aktivity (55 %), hraní her na počítači, mobilu, tabletu nebo nejrůznějších konzolách (47 %); být, bavit se nebo komunikovat s kamarády (29 %); být na PC, mobilu nebo na internetu či sociálních sítích (14 %) a činnosti shrnuté do kategorie něco jiného (11 %). Lze však předpokládat, že zejména podíl chlapců, k jejichž nejoblíbenějším činnostem patří hraní počítačových her, je ještě o něco vyšší. Řada dětí zmiňovala hraní her bez bližší specifikace a lze se domnívat, že významná část měla přitom na mysli počítačové hry. Chlapci uváděli jako nejoblíbenější sport fotbal a jízdu na kole, s odstupem pak ježdění nebo freestyle na koloběžce nebo skateboardu a florbal. Dívky nejvíce baví různé formy tance, jízda na kole, plavání, gymnastika a volejbal.

Činnosti na mobilu, počítači nebo tabletu jsou nejen oblíbené, ale také zaplňují významnou část volného času. V průměru stráví žáci druhého stupně základních škol nebo jejich vrstevníci z víceletých gymnázií **na počítači, mobilu nebo tabletu ve všední den 2 hodiny a 38 minut, o víkendu pak 4 hodiny a 2 minuty**. Téměř polovina z nich připouští, že někdy tráví na sítích příliš mnoho času, a více než dvě pětiny se pak cítí nespokojené, pokud nemohou kontrolovat zprávy nebo mají vypnutý mobil. Necelá třetina dětí přiznává, že obtížně snáší, pokud nemá přístup k internetu, pětina, že kvůli internetu někdy zanedbává své kamarády nebo rodinu, a 17 % občas zanedbává jídlo nebo spánek.

Pokud jde o další činnosti na denní bázi, necelé tři čtvrtiny dětí se denně dívají na televizi, asi polovina dětí staršího školního věku se věnuje poslechu hudby a čtvrtina nicnedělání a lenošení. Pouze desetina dětí každý den čte. Dalším aktivitám se děti věnují spíše na týdenní (např. sport), měsíční (např. návštěva knihovny nebo sportovních utkání, hraní deskových her), čtvrtletní (např. návštěva kina) či roční (např. návštěva

galerie či muzea) bázi. K minoritním činnostem, do kterých se zhruba tři čtvrtiny dětí nezapojují vůbec, patří návštěva opery, baletu či koncertu vážné hudby, ale i návštěvy diskoték či bohoslužeb.

Většina dětí se věnuje nějakému sportu. V posledních dvou školních letech, tj. mezi zářím 2019 až červnem 2021, se po delší dobu (min. tři měsíce) pravidelně věnovalo alespoň jednomu sportu či jiné pohybové aktivitě 62 % dětí. Část tohoto období tedy ještě odráží situaci před pandemií covidu-19, ale většina již zachycuje dobu, kdy byla zejména organizovaná sportovní činnost značně omezena. Toto pravidelné sportování lze rozdělit do tří skupin: prováděné pouze organizovaně v rámci oddílu nebo kroužku (46 % všech dětí), prováděné neorganizovaně, kdy děti sportují pravidelně každý týden samostatně mimo nějaký oddíl (5 %), a průnik těchto dvou skupin (11 %). Celkově tedy sportovalo v průběhu tohoto období do června 2021 organizovaně 57 % a neorganizovaně 16 % dětí. V době zavřených škol kvůli pandemii však došlo k relativně velkému propadu v organizovaném sportování, kdy v nějakém oddílu nebo kroužku, byť by to bylo distanční formou (online), sportovalo pouze 25 % všech dětí. V červnu 2021 se již situace relativně stabilizovala, organizovaně v tu chvíli sportovalo 43 % dětí. Některé děti se tak zřejmě k organizovanému sportování nevrátily. Dokumentuje to i trend, kdy po několika vlnách pandemie opadla chuť dětí se zapojovat do jakékoliv (nejen sportovní) organizované činnosti: v prvním pololetí školního roku 2021/2022 jich 48 % uvedlo, že se nebudou věnovat žádné zájmové činnosti v oddílech a kroužcích. Lockdowny ovlivnily i neorganizované sportování: z 16 % dětí, které měly zkušenost s individuálně provozovaným sportem v posledních dvou letech, jich 22 % během omezení sportovalo méně a 20 % se dokonce nevěnovalo vůbec žádnému sportu, zbytek (58 %) sportoval stejně, nebo dokonce intenzivněji.

V míře zapojení dětí do různých volnočasových aktivit nacházíme řadu rozdílů nejčastěji s ohledem na pohlaví, ročník studia (věk) a socioekonomický status rodiny.

Pokud jde o **genderové rozdíly**, chlapci obecně tráví o něco více času než dívky na mobilu, počítači nebo tabletu a významně více se věnují hraní počítačových her. Dívky zase častěji používají sociální sítě a více se věnují četbě (denně 16 % dívek, ale pouze 7 % chlapců) i návštěvě knihoven. Rovněž se více věnují poslechu hudby a častěji se zapojují do uměleckých a kreativních aktivit. Spolu se svými kamarádkami chodí častěji než chlapci do nákupních center a také se intenzivněji společně připravují do školy. Chlapci chodí více jako diváci sledovat sportovní zápasy a s kamarády o něco častěji společně vyrážejí někam do kina nebo si zasportovat nebo si něco zahrát. Mezi sporty a pohybové aktivity, kterým se věnují především dívky, patří cheerleading, aerobik, balet, gymnastika, nejrůznější taneční aktivity a inline bruslení. V kolektivních sportech je výrazná převaha dívek pouze u volejbalu. Chlapci výrazně častěji hrají lední hokej, fotbal, florbal a provozují parkur a judo.

Do trávení volného času se promítá **věk** dítěte. Starší děti (devátý ročník/kvarta) jsou častěji a déle na mobilu, počítači/tabletu, ve všední den v průměru o 55 minut více než ti nejmladší (šestý ročník/prima). Žáci vyšších ročníků stráví více času surfváním na internetu nebo jinou zábavou na počítači, tabletu či mobilu, včetně sledování filmů, seriálů či videí. Nejmarkantněji se ale věk projevuje v době věnované sociálním sítím. Není překvapivé, že starší děti častěji tráví více času se svými kamarády večer venku nebo v nákupních centrech a také více chodí na diskotéky. Naopak ti nejmladší se zase o něco více dívají na televizi a také více čtou a častěji chodí do knihovny. Mladší děti se také častěji zapojují do organizované zájmové činnosti a do aktivit v rámci rodiny.

Děti z rodin s vyšším sociálním statutem, zejména z rodin vysokoškoláků, se méně věnují pasivní zábavě u počítače či televize a naopak vykonávají v průměru větší počet sportovních, pohybových i uměleckých, kreativních a seberozvojových aktivit. Souvislost se vzděláním rodičů se projevuje také v případě čtení a v návštěvování zařízení a akcí spjatých s vysokou kulturou, jako jsou muzea, galerie, výstavy, divadla nebo koncerty vážné hudby. Rodiče s vyšším sociálním statutem také s dítětem tráví více času o letních prázdninách a častěji jezdí na společné dovolené i v průběhu roku.

Děti ze sociálně znevýhodněných rodin tráví méně volného času s rodinou a významně více s větší skupinou kamarádů, se kterou se častěji schází venku, ať již přes den nebo večer, a častěji také chodí do obchodních center. Dvě třetiny těchto dětí se s kamarády nikdy neučí do školy a rovněž se s nimi méně než ostatní vzájemně doma navštěvují a také nechodí tak často na narozeninové oslavy kamarádů. Méně také sportují, přibližně dvě pětiny z nich se nevěnují žádné pravidelné sportovní aktivitě. Tři čtvrtiny z nich nechtou (v ostatních rodinách je to jen 28 %). Více než polovina těchto dětí se neumí vyjádřit k nabídce organizované volnočasové činnosti ve škole, protože se o ni nezajímají (u ostatních je to zhruba desetina). Naproti tomu více času tráví s počítačem, mobilem nebo tabletem. Ve všední den je to v průměru 3 hodiny a 17 minut. Navíc mezi jejich rodiči je třikrát více těch, kteří množství času, jenž dítě stráví s ICT médií, vůbec neřeší (28 %).

Pokud jde o **prostorové charakteristiky bydliště**, děti z menších obcí, kde není škola, častěji tráví volný čas s rodinou a méně s větší skupinou přátel. Méně se scházejí se svými kamarády venku nebo u někoho doma a také s nimi méně chodí sportovat či někam za zábavou nebo do obchodních center.

S kým děti tráví volný čas a jak ho prožívají

Volný čas dětí staršího školního věku významně **ovlivňují rodiče a kamarádi**. Jednak jsou častými partnery při volnočasových aktivitách, často také děti inspirují k tomu, aby se vůbec do nějaké činnosti zapojily. S věkem ale roste podíl dětí, které svůj volný čas tráví samy nebo naopak s větší skupinou kamarádů, byť nejvýznamnějším partnerem pro trávení volného času stále zůstává i pro žáky devátých tříd a jejich vrstevníky z víceletých gymnázií úzký kruh jednoho až tří přátel nebo rodina. Výjimkou jsou děti ze sociálně znevýhodněných rodin, kde svůj volný čas tráví nadpoloviční většina (59 %) nejčastěji v širší partě nebo skupině kamarádů.

Ve volném čase se děti chtějí hlavně věnovat činnostem, které je baví a které mohou dělat proto, že samy chtějí. S nízkou úrovní **volnočasového prožívání** se pojí zejména nuda; děti nevědí, co mají dělat, nebo se jim nelíbí, co ve svém volném čase dělají. Z obavy před neúspěchem se raději nepouštějí do nových věcí nebo se nechají snadno odradit, když se jim něco nedaří, a také si neumějí svůj čas dobře plánovat. Se stoupající úrovní volnočasového prožívání tyto aspekty oslabují nebo zcela mizí.

Aktivnější přístup k volnému času pozitivně souvisí se zapojením do kulturních aktivit, účastí na zábavě mimo domov a v podstatně menší míře i s účastí na organizované volnočasové činnosti a negativně s trávením času s médií. Naopak děti prožívající větší pocit nudy častěji tráví volný čas zábavou s médií.

Významný vliv na zapojení do jednotlivých aktivit mají také jednotlivé dimenze volnočasové motivace, které v sobě odrážejí různou míru regulace na sebedeterminačním kontinuu. S úrovní motivace v jednotlivých dimenzích souvisí mimo jiné i **spokojenost s trávením volného času**.

Pokud děti ve svém volném čase dělají něco, čeho si samy cení nebo co pokládají za důležité, přispívá to k jejich spokojenosti s trávením volného času. Ta také silně souvisí s jejich celkovou spokojeností se životem i s pocitem štěstí. To, jak tráví děti volný čas, významně souvisí také s celkovou spokojeností jejich rodičů s vlastním životem.

Do trávení a prožívání volného času se promítají také širší aspekty socializace související s rozvojem osobnosti. Významnou souvislost lze nalézt mezi tím, jak dítě svůj volný čas prožívá, a úrovní jeho resilience, pozitivního sebepojetí a self efficacy (víry ve vlastní účinnost). Existuje také vazba mezi hodnotovými orientacemi dětí a obecněji vymezenými způsoby trávení volného času. Humanisticko-altruisticky zaměřené děti se častěji zapojují do organizovaných volnočasových činností, navštěvují kulturní akce mimo domov a také častěji čtou. U individualisticko-materialisticky orientovaných převažuje zábava mimo domov, především s kamarády.

Vliv rodiny: výdaje na volný čas, preference a představy rodičů

Finanční náročnost je nejčastěji zmiňovanou překážkou, která brání dětem dělat ve volném čase to, co by chtěly (uvádí ji 22 % dětí). Silnější je u dětí z rodin, které vycházejí s příjmem s velkými obtížemi (52 %, ale pouze 4 % v rodinách, kde s příjmem vycházejí velmi snadno). Obdobně reagují na význam ceny také rodiče. Výdaje spojené s potenciální účastí dítěte na organizované činnosti označují jako významný faktor při rozhodování o tom, zda se dítě do aktivity zapojí, zejména v rodinách, kde obtížněji vycházejí s příjmem. V sociálně znevýhodněných rodinách dosahují průměrné výdaje na organizované zájmové aktivity přibližně 660 Kč za pololetí (v ostatních rodinách 1 860 Kč), u vzdělávacích aktivit v průměru jen 11 Kč za pololetí (v ostatních rodinách cca 670 Kč). Vysvětlením takto nízké průměrné finanční podpory je, že děti ze znevýhodněných rodin se těmto aktivit (např. doučování, jazykové kurzy) buď vůbec neúčastní (66 %), nebo je mají častěji zdarma (31 % oproti 14 % v ostatních rodinách).

Volnočasovou socializaci významně ovlivňuje sociální postavení rodičů. Vzdělanější rodiče na jednu stranu méně preferují direktivní přístup k volnému času dětí, na druhou stranu si chtějí nad tím, co jejich dítě ve volném čase dělá, ponechat určitou kontrolu. Rodiče s vyšším sociálním statutem více spojují organizovanou zájmovou činnost s rozvojem osobnosti dítěte, konkrétně se získáváním nových poznatků, osvojováním nových dovedností, učením se plánovat si čas i získáváním nových kamarádů. Vzdělanější rodiče rovněž častěji sami své děti učí různým dovednostem, které mohou využít mimo jiné i při trávení volného času, a poskytují jim potřebnou podporu k účasti na organizovaných aktivitách, ať již se jedná o dopravování nebo vynaložené finance. Tento rozdílný přístup rodičů se projevuje také při formování představ jejich dětí o volném čase. Volný čas si s činnostmi, které mají nějaký pozitivní přínos, spojuje přibližně třikrát více dětí z rodin vysokoškoláků (39 %), než je tomu v rodinách se základním vzděláním (14 %). Naproti tomu u dětí z rodin se základním vzděláním je čtyřikrát častěji zastoupen názor, že je jedno, co člověk ve volném čase dělá (39 %), než mezi dětmi z rodin vysokoškoláků (10 %).

Shrneme-li výsledky předkládané studie trávení volného času dětí mladšího školního věku na počátku třetího desetiletí 21. století, lze konstatovat, že dnešní děti tráví nebývalé množství času s elektronickými přístroji a v internetovém prostředí, přesto jich stále většina sportuje a tráví hodně času s kamarády nejen ve virtuálním, ale i v reálném prostředí. Stále čtou knihy, byť dozajista ne tolik jako děti o dekádu dříve. Vedle tradičních genderových rozdílů v trávení volného času patrných například u jednotlivých sportů se objevují rozdíly také v aktivitách spojených s digitálními médii. U chlapců je to obecně více času tráveného s mobilem či počítačem a hraní počítačových her, u dívek více času na sociálních sítích. A byť se ukazuje, že vliv prostorových charakteristik místa bydliště na způsob trávení volného času nehraje v našich podmínkách tak významnou roli, výsledky výzkumu potvrzují důležitost sociálního prostředí, které dítě bezprostředně obklopuje. Značný vliv na drtivou většinu volnočasových aktivit má socioekonomický status rodiny, především pak vzdělání rodičů. Rodina přitom hraje zásadní roli při volnočasové socializaci včetně vlivu na utváření motivací a rozvoj volnočasové kompetence. Pokud se však dítěti nedostává dostatečné podpory ze strany rodiny, mohou k osvojení volnočasové kompetence významně přispět pedagogové volného času. Těmto dětem však nestačí jen vytvořit podmínky pro účast například odstraněním finanční nebo prostorové bariéry, ale je také potřeba v nich vzbudit zájem a rozvíjet jejich osobnost s ohledem na osvojení různých aspektů volnočasové kompetence.

V českém prostředí bohužel nedisponujeme opakovanými a systematickými měřeními v oblasti trávení volného času dětí a podmínek jeho utváření. Ucelené časové řady by umožnily lépe reagovat na tuto dynamicky se měnící oblast a plánovat a efektivně cílit opatření veřejných a vzdělávacích politik, které by podporovaly zdravý vývoj dětí v naší společnosti. Doufáme, že tato národní monitorovací zpráva přispěje k tomu, že v budoucnu takováto srovnání trendů a jejich vyhodnocení pro praktická opatření budou možná.

ZÁKLADNÍ PARAMETRY VÝZKUMU

Cílová skupina:	žáci navštěvující druhý stupeň základní školy či nižší stupeň víceletého gymnázia (prima až kvarta v rámci osmiletého gymnázia a první a druhý ročník šestiletých gymnázií) + jeden z jejich rodičů (zákonný zástupce)
Celkem platných rozhovorů:	1 114 dotázaných dvojic dítě–rodič
Způsob výběru respondentů:	kvótní výběr, speciální stratum pro sociálně ohrožené rodiny kombinující kvóty se záměrným výběrem
Opora nastavení kvót:	údaje Českého statistického úřadu
Sledované kvóty:	pohlaví, věk, školní ročník, NUTS2, velikost obce, škola v obci, typ školy, vzdělání hlavy rodiny
Termín sběru dat:	21. 10. 2021 – 28. 12. 2021
Způsob sběru:	CAWI, CAPI

Většina dat (911 dvojic dítě–rodič) byla získána s využitím metody CAWI, tj. děti i rodiče vyplňovali dotazníky on-line sami bez přítomnosti tazatele, k zajištění reprezentativity byla také menší část (203 dvojic dítě–rodič) dotazována metodou CAPI, tj. za přítomnosti tazatele, který vedl s dítětem i rodičem rozhovor a jejich odpovědi zaznamenával do elektronického dotazníku. Celkem bylo dotázáno 1 114 domácností. Pro finální analýzy bylo pět případů vyloučeno, neboť nesplňovaly kritéria výběru.

Sběr dat realizovala společnost Median, s. r. o. Z většiny při tom využila kontakty ze svého on-line panelu Median (IPM), jehož reprezentativita je zajištěna rekrutováním respondentů mimo prostředí internetu, a zčásti použila také kontakty na rodiny s dětmi z Českého panelového šetření domácností (Czech Household Panel Survey – CHPS), dlouhodobě realizovaného Sociologickým ústavem AV ČR, v. v. i., které je založeno na vícestupňovém územně stratifikovaném výběru.

Reprezentativita

Reprezentativitu prezentovaných výsledků pro populaci českých dětí dané věkové skupiny zajišťuje struktura výběrového vzorku, která byla stanovena na základě následujících kvót: velikost obce; region soudržnosti NUTS 2;³ (ne)přítomnost základní školy v obci, kde dítě bydlí; vzdělání rodičů; pohlaví dítěte; typ navštěvované školy (základní škola, víceleté gymnázium) a ročník, který dítě navštěvuje. V následující tabulce jsou uvedeny konkrétní předpisy kvót i struktura výsledného vzorku. Některé kombinace kvót byly vázané. Jednalo se o dvě kombinace: 1. velikost místa bydliště vs. NUTS 2; 2. region je/není Praha vs. dítě je na ZŠ či víceletém gymnáziu.

³ Vymezení regionů soudržnosti v České republice viz ČSÚ (www.czso.cz/csu/czso/cz-nuts2).

Tabulka 1: Složení vzorku

	Kvóty (N 1 100)	Populace	Vzorek	Vzorek vs. populace
Pohlaví				
Chlapec	550	50,00 %	50,30 %	0,30 %
Dívka	550	50,00 %	49,70 %	-0,30 %
Ročník studia				
6., 7. ročník, prima, sekunda VG	550	50,00 %	48,50 %	-1,50 %
8., 9. ročník, tercie, kvarta VG	550	50,00 %	51,50 %	1,50 %
Typ školy – mimo Prahu				
Víceletá gymnázia (VG)	87	9,00 %	11,10 %	2,10 %
Základní školy	879	91,00 %	88,90 %	-2,10 %
Typ školy – Praha				
Víceletá gymnázia (VG)	24	18,00 %	11,80 %	-6,20 %
Základní školy	110	82,00 %	88,20 %	6,20 %
Obce, kde je/není škola				
NE	120	10,90 %	8,30 %	-2,60 %
ANO	980	89,10 %	91,70 %	2,60 %
Vzdělání hlavy rodiny				
Základní včetně neukončeného	50	4,50 %	4,40 %	-0,10 %
Vyučení bez maturity	437	39,70 %	26,30 %	-13,40 %
S maturitou	374	34,00 %	45,10 %	11,10 %
Vysokoškolské	240	21,80 %	24,20 %	2,40 %

Tabulka 2: Křížení NUTS2 vs. VMB – teoretické četnosti (populace)

NUTS2	Velikost místa bydliště				
	Do 999	1 000–4 999	5 000–39 999	40 000 a více	celkem
Praha				12,20 %	12,20 %
Střední Čechy	3,30 %	4,07 %	4,31 %	1,06 %	12,75 %
Jihozápad	2,64 %	3,03 %	3,34 %	2,50 %	11,51 %
Severozápad	1,40 %	1,99 %	3,78 %	3,35 %	10,53 %
Severovýchod	3,22 %	3,00 %	4,88 %	3,14 %	14,24 %
Jihovýchod	3,60 %	4,04 %	4,25 %	4,06 %	15,95 %
Střední Morava	2,12 %	3,56 %	3,30 %	2,48 %	11,46 %
Moravskoslezsko	0,71 %	2,37 %	3,30 %	4,99 %	11,37 %
Celkem	17,00 %	22,06 %	27,15 %	33,78 %	100,00 %

Tabulka 3: Křížení NUTS2 vs. VMB – reálné četnosti ve vzorku

NUTS2	Velikost místa bydliště				
	Do 999	1 000–4 999	5 000–39 999	40 000 a více	celkem
Praha				11,85 %	11,85 %
Střední Čechy	2,06 %	3,32 %	3,77 %	0,99 %	10,14 %
Jihozápad	1,80 %	3,14 %	5,03 %	2,96 %	12,93 %
Severozápad	1,26 %	2,51 %	2,96 %	8,26 %	14,99 %
Severovýchod	2,60 %	2,33 %	3,86 %	4,13 %	12,93 %
Jihovýchod	1,80 %	4,85 %	4,94 %	3,77 %	15,35 %
Střední Morava	1,17 %	3,05 %	4,31 %	3,05 %	11,58 %
Moravskoslezsko	0,72 %	2,24 %	3,86 %	3,41 %	10,23 %
Celkem	11,40 %	21,45 %	28,73 %	38,42 %	100,00 %

Tabulka 4: Křížení NUTS2 vs. VMB – Populace vs. vzorek

NUTS2	Velikost místa bydliště			
	Do 999	1 000–4 999	5 000–39 999	40 000 a více
Praha				–0,4
Střední Čechy	–1,2	–0,8	–0,5	–0,1
Jihozápad	–0,8	0,1	1,7	0,5
Severozápad	–0,1	0,5	–0,8	4,9
Severovýchod	–0,6	–0,7	–1,0	1,0
Jihovýchod	–1,8	0,8	0,7	–0,3
Střední Morava	–1,0	–0,5	1,0	0,6
Moravskoslezsko	0,0	–0,1	0,6	–1,6

Etika výzkumu

Respondenti byli ujistěni o anonymitě celého šetření a o skutečnosti, že data budou použita jako jeden kompaktní celek a nebudou spojována s konkrétními osobami. Participace na výzkumu byla svobodnou volbou každého z dotázaných. Ti měli možnost účast na výzkumu odmítnout nebo ji kdykoliv v průběhu výzkumu ukončit. K dotazování dítěte byl vždy nejprve získán souhlas zákonného zástupce, který také udělil souhlas se svou účastí i zpracováním svých osobních údajů i osobních údajů dítěte. Rovněž dítě bylo dotazováno až poté, co samo vyslovilo souhlas s účastí ve výzkumu.

Hlavní tematické okruhy

Vlastní šetření bylo rozděleno na tři části. Úvodní, screeningovou část za domácnost, dotazník pro děti a dotazník pro rodiče. Úvodní část, kterou zodpovídal rodič, byla zaměřena na získání základních sociodemografických a prostorových charakteristik o rodině a sloužila zároveň pro kontrolu nastavených kvót.

Dotazník pro děti staršího školního věku se zaměřil na tyto hlavní tematické okruhy:

- trávení volného času (organizované i neorganizované aktivity, média, společné aktivity v rodině, s vrstevníky),
- prožívání volného času (představy o volném čase, sociální interakce, motivace, nuda, volnočasové prožívání, time management, volnočasová zaneprázdněnost),
- množství volného času, spokojenost s trávením volného času,
- hodnotové preference a vzdělanostní aspirace, spokojenost se životem,
- osobnostní charakteristiky dítěte (sebehodnocení, self-efficacy, resilience),
- vztahy s rodiči a výchovné styly v rodině,
- vztahy s vrstevníky, škola, potenciálně rizikové chování,
- vnímané bariéry a faktory, které mohou mít vliv na trávení volného času,
- situace v době pandemie.

Hlavní dotazník pro rodiče, na který odpovídal jeden ze zákonných zástupců dítěte (většinou matka), se pak zaměřil na následující tematické okruhy:

- postoj k volnému času,
- vlastní volnočasové chování obou rodičů včetně společných činností s dítětem,
- preferované výchovné styly obecně i ve vztahu k volnému času,
- postoje k zapojení dětí do organizované volnočasové činnosti,
- informace o dítěti, rodině a domácnosti,
- dostupnost volnočasové infrastruktury, faktory, které mohou ovlivňovat způsoby trávení volného času dětí, bariéry pro vlastní trávení volného času rodiče.

Použité statistiky

Na následujících stránkách budou představeny výsledky šetření založené zejména na rozdílech v podílech (procenta) či průměrných hodnotách v různých skupinách daných níže uvedenými charakteristikami dětí a jejich rodin. V textu jsou interpretovány pouze výsledky na hladině statistické významnosti minimálně $p < 0,05$, tj. rozdíly nebo asociace, které nelze vysvětlit pouze na základě náhodnosti výběru. Tam, kde to je smysluplné, informace obsahuje také shrnující tabulku s korelačními koeficienty (s ohledem na převažující ordinální povahu dat se jedná o Spearmanovo Rho), které poskytnou základní informaci o vztahu sledované proměnné k vybraným sociodemografickým a prostorovým charakteristikám.⁴

Sociodemografické charakteristiky

Gender dítěte (dívka, chlapec) – zachycuje případné rozdíly mezi dívkami a chlapci.

Ročník – ročník, který dítě navštěvuje. Rozlišeny jsou čtyři skupiny podle třídy/ročníku, který děti navštěvují, tj. šestá třída ZŠ a prima osmiletého gymnázia; sedmá třída ZŠ a sekunda osmiletého gymnázia; osmá třída ZŠ, tercie osmiletého gymnázia nebo první ročník šestiletého gymnázia; devátá třída ZŠ, kvarta osmiletého gymnázia nebo druhý ročník šestiletého gymnázia. Do této proměnné se promítá hledisko věku (vzájemná korelace 0,85), zároveň ale také zachycuje možná specifika související s postupem školní docházky (např. přechod na druhý stupeň).

⁴ Korelační koeficienty (Rho) mohou nabývat hodnot -1 (absolutní negativní souvislost), 0 (bez souvislosti) až 1 (absolutní pozitivní souvislost). Statisticky významné rozdíly pořadové korelace (rozuměj nenulové souvislosti) jsou v tabulkách vyznačeny hvězdičkami: * $p < 0,05$, ** $p < 0,01$.

Typ školy – rozlišeny jsou dvě skupiny: děti navštěvující základní školu a děti navštěvující víceleté gymnázium (osmileté nebo šestileté).

Vzdělání hlavy domácnosti – rozlišeny jsou čtyři základní skupiny podle úrovně nejvyššího dosaženého vzdělání hlavy domácnosti: neúplné nebo základní vzdělání; vyučení bez maturity; středoškolské s maturitou a vysokoškolské. Tam, kde to bylo možné, se jedná o vzdělání tzv. přednosta domácnosti, pokud údaje za oba rodiče nebyly k dispozici, jedná se o vzdělání rodiče/zákonného zástupce, který odpovídal na dotazník.

Sociální znevýhodnění rodiny – záměrně vybrané stratum zahrnující rodiny ohrožené sociálně-ekonomickým nebo kulturním znevýhodněním (32 případů). Většina žije v sociálně znevýhodněném prostředí (60 % pochází ze strukturálně postižených regionů) a kontakty na ně byly převážně zprostředkovány sociálními pracovníky. Čtvrtina z nich doma většinou mluví romsky. V těchto rodinách dominuje velmi nízké vzdělání (56 % z nich má nejvýše základní vzdělání), často se potýkají s nezaměstnaností (v 50 % je nejméně jeden z rodičů bez práce). Skoro polovina domácností vychází s příjmem s velkými obtížemi (47 %) a často dítě žije pouze s jedním rodičem (38 %).

Subjektivní životní úroveň domácnosti – ordinální znak na základě odpovědi rodiče na otázku: „Jak vychází Vaše domácnost s celkovým měsíčním příjmem? 1. s velkými obtížemi, 2. s obtížemi, 3. s menšími obtížemi, 4. docela snadno, 5. snadno, 6. velmi snadno.“

Neúplná rodina (ne–ano) – rozlišeny jsou dvě skupiny na základě odpovědi rodiče na otázku: „Žijete s druhým (biologickým) rodičem dítěte ve společné domácnosti?“ Za neúplnou rodinu je považována domácnost, v níž rodič zvolil odpověď „Ne – žiji sám/sama s dítětem/děťmi“. Pokud v domácnosti žijí spolu s dítětem oba jeho rodiče nebo jeden z rodičů s jiným partnerem/partnerkou, není domácnost považována za neúplnou rodinu.

Prostorové charakteristiky

Velikost místa bydliště – počet obyvatel obce, kde rodina bydlí. Údaj byl doplněn podle dat ČSÚ o obcích, jedná se o stav k 1. 1. 2021.

Škola v obci (ne–ano) – rozlišeny jsou dvě skupiny na základě toho, zda je v obci, ve které domácnost bydlí, přítomna aspoň jedna základní škola. Identifikováno na základě Adresáře škol a školských zařízení na stránkách Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy.

Obec je centrem ORP (ne–ano) – rozlišeny jsou dvě skupiny na základě toho, zda je obec, ve které rodina bydlí, centrem správního obvodu obce s rozšířenou působností, či není.⁵

⁵ Podrobněji viz www.czso.cz/csu/rso/obce_s_rp.

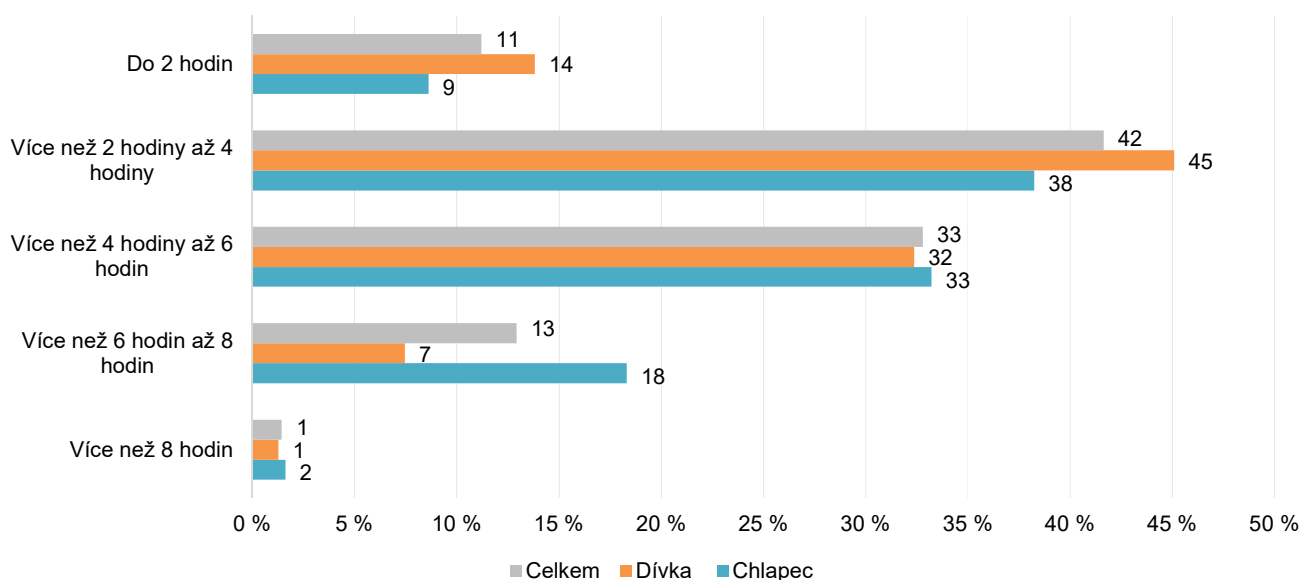
KOLIK VOLNÉHO ČASU DĚTI MAJÍ

Množství volného času

Začněme tím, kolik vlastně mají děti volného času. Vycházíme přitom ze subjektivní výpovědi samotných dětí. Požádali jsme je, aby odhadly, kolik mají celkem volného času v běžný všední den, když chodí do školy. Součástí otázky byla zároveň instrukce, aby počítaly čas mimo spánek, vyučování a mimo přípravu do školy a další povinnosti.⁶ U této otázky děti volily jednu z nabízených variant odpovědí: do dvou hodin; více než dvě hodiny až čtyři hodiny; více než čtyři hodiny až šest hodin; více než šest hodin až osm hodin a více než osm hodin.

Jak ukazuje graf 1, celkově více než dvě pětiny dětí uvedly, že mají ve všední den, kdy chodí do školy, dvě až čtyři hodiny volného času. Další třetina dětí má v běžný všední den čtyři až šest hodin volného času. Podle výpovědí dětí mají dívky méně volného času než chlapci. Šest až osm hodin volného času ve všední školní den uvedlo 18 % chlapců, ale pouze 7 % dívek. Více volného času mají také děti v rodinách s neúplným nebo základním vzděláním a děti ze sociálně znevýhodněných rodin, kde šest až osm hodin volného času uvádí 33 %, resp. 57 % dětí z těchto skupin. Naopak o něco méně volného času deklarují děti, které navštěvují víceleté gymnázium.

Graf 1: Množství volného času v běžný školní den – údaje v %

⁶ Otázka zněla: „Kolik máš celkem volného času v běžný všední den, když chodíš do školy? Počítej čas mimo spánek, vyučování a mimo přípravu do školy a další povinnosti.“

Množství volného času v běžný školní den – souvislosti se sociodemografickými a prostorovými charakteristikami

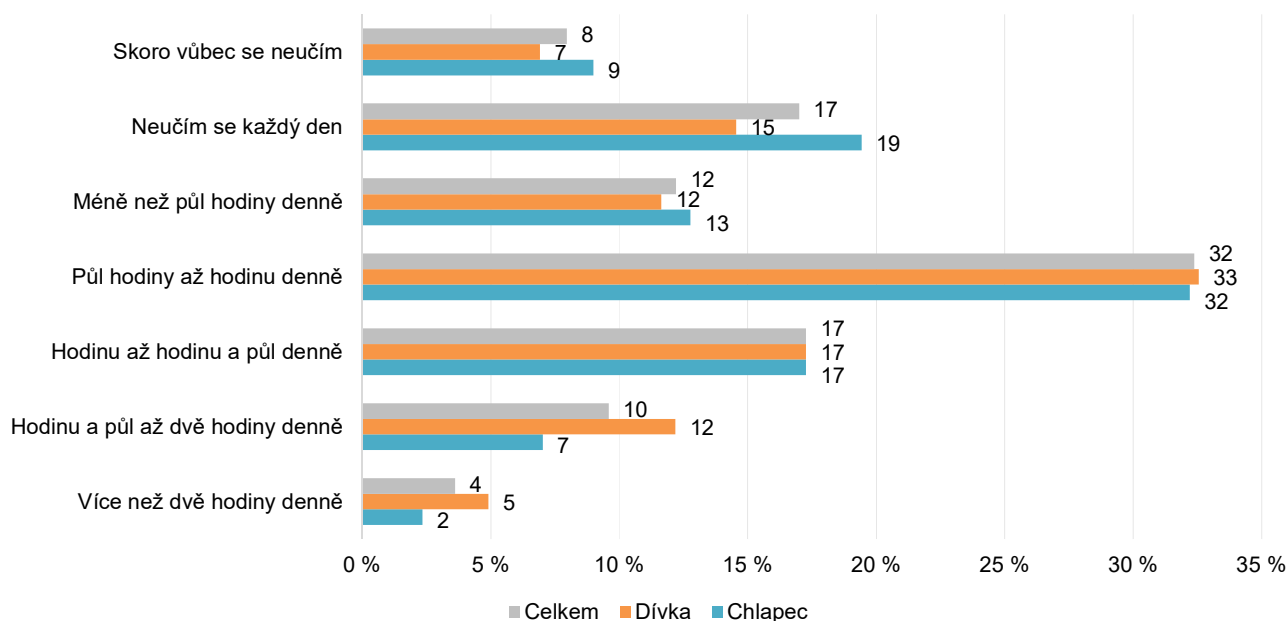
	Chlapec (gender)	Ročník školy	Vzdělání hlavy rodiny	Sociálně znevýhodněná rodina	Životní úroveň domácnosti	Neúplná rodina	Víceleté gymnázium (typ školy)	Počet obyvatel obce (bydliště)	Škola v obci	Obec centrem ORP
Množství volného času	0,123**	0,050	-0,105**	0,172**	-0,012	0,065*	-0,102**	-0,057	-0,040	-0,054

Jedním z dílčích vysvětlení, proč mají dívky méně volného času, může být skutečnost, že tráví více času přípravou do školy, přičemž existuje slabá negativní souvislost mezi množstvím volného času a dobou strávenou nad úkoly (korelace $-0,22$). Velmi slabá negativní souvislost je i mezi množstvím volného času a zapojením do některých domácích povinností a také dobou strávenou na cestě do školy.

Příprava do školy

A kolik času tedy děti tráví domácími úkoly nebo jinou přípravou do školy, když je školní rok a není distanční výuka?⁷ Také v tomto případě děti vybíraly odpověď z nabízených časových rozpětí (viz graf 2).

Graf 2: Množství času věnovaného domácí přípravě do školy – údaje v %

⁷ Otázka zněla: „Když je školní rok a chodíš normálně do školy, kolik času asi doma věnuješ tomu, že děláš úkoly nebo něco do školy?“

Množství času věnovaného domácí přípravě do školy – souvislosti se sociodemografickými a prostorovými charakteristikami

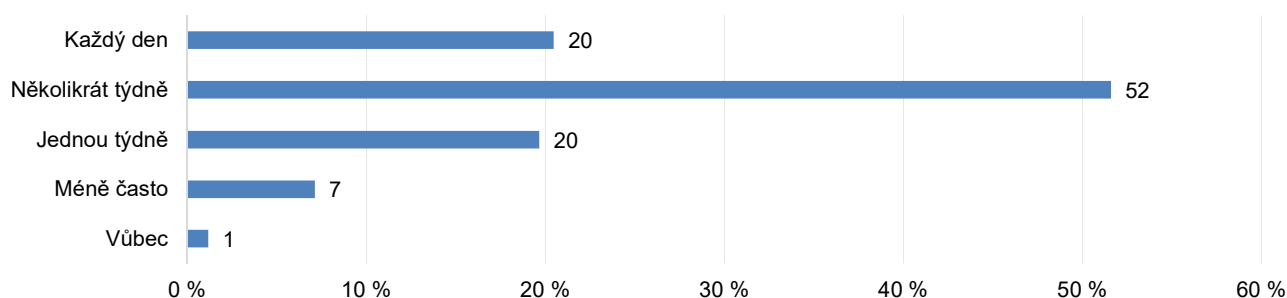
	Chlapec (gender)	Ročník školy	Vzdělání hlavy rodiny	Sociálně znevýhodněná rodina	Životní úroveň domácnosti	Neúplná rodina	Víceleté gymnázium (typ školy)	Počet obyvatel obce (bydliště)	Škola v obci	Obec centrem ORP
Příprava do školy	-0,112**	-0,061*	0,055	-0,120**	0,049	-0,036	0,096**	0,059	0,031	0,038

Třetina žáků i žákyň druhého stupně nebo jejich vrstevníků z víceletých gymnázií se věnuje domácí přípravě do školy půl hodiny až hodinu, další necelá pětina pak 60 až 90 minut. Naopak čtvrtina dětí sledované věkové skupiny odpověděla, že se doma neučí skoro vůbec nebo se nevěnuje přípravě do školy každý den. Jak již bylo naznačeno výše, dívky se podle svého odhadu věnují přípravě do školy o něco více než chlapci. Více než 90 minut se doma každý den věnuje přípravě do školy 17 % dívek, ale pouze 9 % chlapců. O něco více se také připravují do školy studenti a studentky nižšího stupně víceletých gymnázií. Naopak, pokud děti pocházejí ze sociálně znevýhodněných rodin, věnují přípravě do školy méně času.

Domácí povinnosti

Množství volného času, který mají děti k dispozici, může ovlivňovat také to, kolik mají dalších povinností. Podle vyjádření rodičů⁸ děti doma nejčastěji pomáhají několikrát do týdne, takto se zapojuje více než polovina dětí. Dvě děti z deseti pak pomáhají každý den a stejné množství dětí vypomáhá s domácími povinnostmi zhruba jednou do týdne. Pouze 7 % dětí se zapojuje méně často a 1 % nepomáhá podle rodičů vůbec. Ve frekvenci zapojení do domácích prací nejsou mezi dětmi významnější rozdíly. Děti ze sociálně znevýhodněných rodin se do domácích prací zapojují méně, vůbec se na nich nepodílí 3 % a dalších 20 % se zapojuje méně často než jednou týdně.

Graf 3: Jak často se děti zapojují do domácích povinností – údaje v %

⁸ Otázka zněla: „Jak často pomáhá doma s domácími povinnostmi (např. vynášení odpadků, úklid atd.)?“ Na otázku odpovídal rodič dítěte.

Jak často se děti zapojují do domácích povinností – souvislosti se sociodemografickými a prostorovými charakteristikami

	Chlapec (gender)	Ročník školy	Vzdělání hlavy rodiny	Sociálně znevýhodněná rodina	Životní úroveň domácnosti	Neúplná rodina	Víceleté gymnázium (typ školy)	Počet obyvatel obce (bydliště)	Škola v obci	Obec centrem ORP
Domácí povinnosti	-0,013	-0,006	0,005	-0,086**	0,061*	-0,021	0,051	-0,004	0,029	0,016

Poznámka: pro výpočet koeficientů byla škála otočena (vůbec – každý den)

Frekvence zapojení do domácích povinností nám na jedné straně poskytuje určitou informaci o tom, co děti v průběhu dne dělají, ale vlastní časová zátěž se může pro jednotlivé děti lišit podle konkrétní činnosti, se kterou vypomáhají. Děti jsme se proto zeptali, s čím doma pomáhají. V konkrétních činnostech se projevují genderové rozdíly. Dívky častěji pomáhají s péčí o mladší sourozence, s vařením, mytím a utíráním nádobí, případně s obsluhou myčky a s péčí o domácí mazlíčky nebo s jejich venčením. Chlapci se více zapojují do prací na zahradě a v hospodářství, například při sekání trávy, zalévání apod. Častěji se při některých pracích angažovaly také děti z rodin vysokoškoláků nebo studenti víceletých gymnázií.

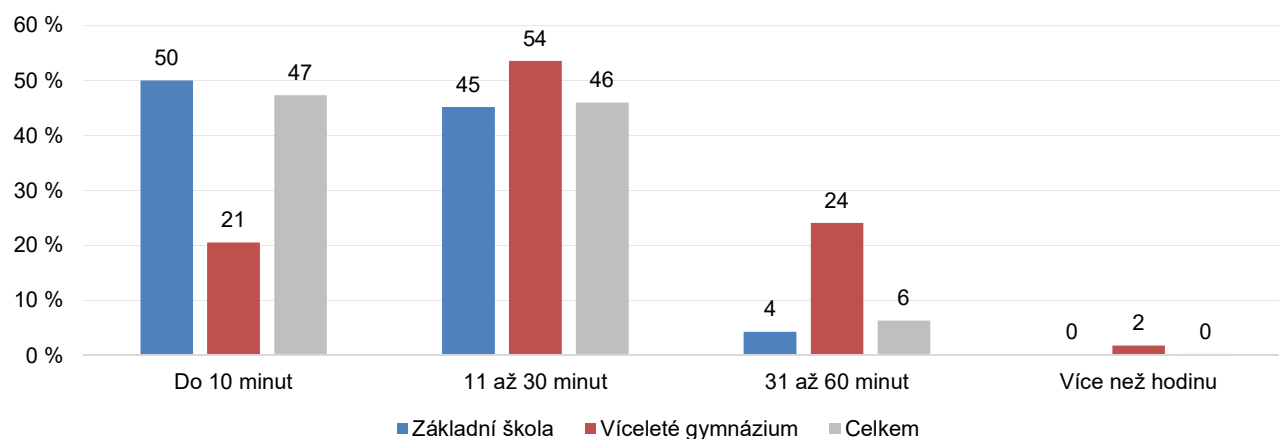
Cesta do školy

Nezanedbatelnou část všedního dne vyplňuje u některých dětí čas strávený cestou do školy. Informaci o tom, jak dlouho tato cesta trvá, máme k dispozici z výpovědi rodičů.⁹

Celkově stráví necelá polovina dětí cestou do školy 10 minut, další necelá polovina 11 až 30 minut a pouze pro 6 % dětí je to více než půl hodiny. Nejvýznamnější rozdíly nacházíme podle typu navštěvované školy. Zatímco mezi žáky základní školy stráví cestou do školy 10 minut polovina žáků, v případě studentů víceletých gymnázií to je jen jedna pětina. Naopak více než půl hodiny stráví dopravou do školy pouze 4 % žáků základní školy, ale více než čtvrtina studentů nižšího stupně víceletých gymnázií. Pochopitelně více času na cestě do školy také tráví děti z obcí, kde není škola, což jsou zároveň menší obce, které nejsou centrem správního obvodu ORP. Déle trvá doprava do školy také dětem z rodin s vyšším vzděláním, což může souviset s tím, že tyto děti častěji navštěvují víceletá gymnázia a pravděpodobně jejich rodiče více vybírají i základní školu. Naopak méně času cestou do školy stráví děti ze sociálně znevýhodněných rodin.

⁹ Otázka zněla: „Jak dlouho mu/jí zpravidla cesta do školy trvá?“

Graf 4: Jak dlouho trvá cesta do školy – údaje v %

Jak dlouho trvá cesta do školy – souvislosti se sociodemografickými a prostorovými charakteristikami

	Chlapec (gender)	Ročník školy	Vzdělání hlavy rodiny	Sociálně znevýhodněná rodina	Životní úroveň domácnosti	Neúplná rodina	Víceleté gymnázium (typ školy)	Počet obyvatel obce (bydliště)	Škola v obci	Obec centrem ORP
Cesta do školy	-0,028	0,013	0,127**	-0,088**	-0,017	-0,032	0,239**	-0,127**	-0,144**	-0,135**

TRÁVENÍ VOLNÉHO ČASU DĚTÍ

Organizované i neorganizované zájmové aktivity dětí

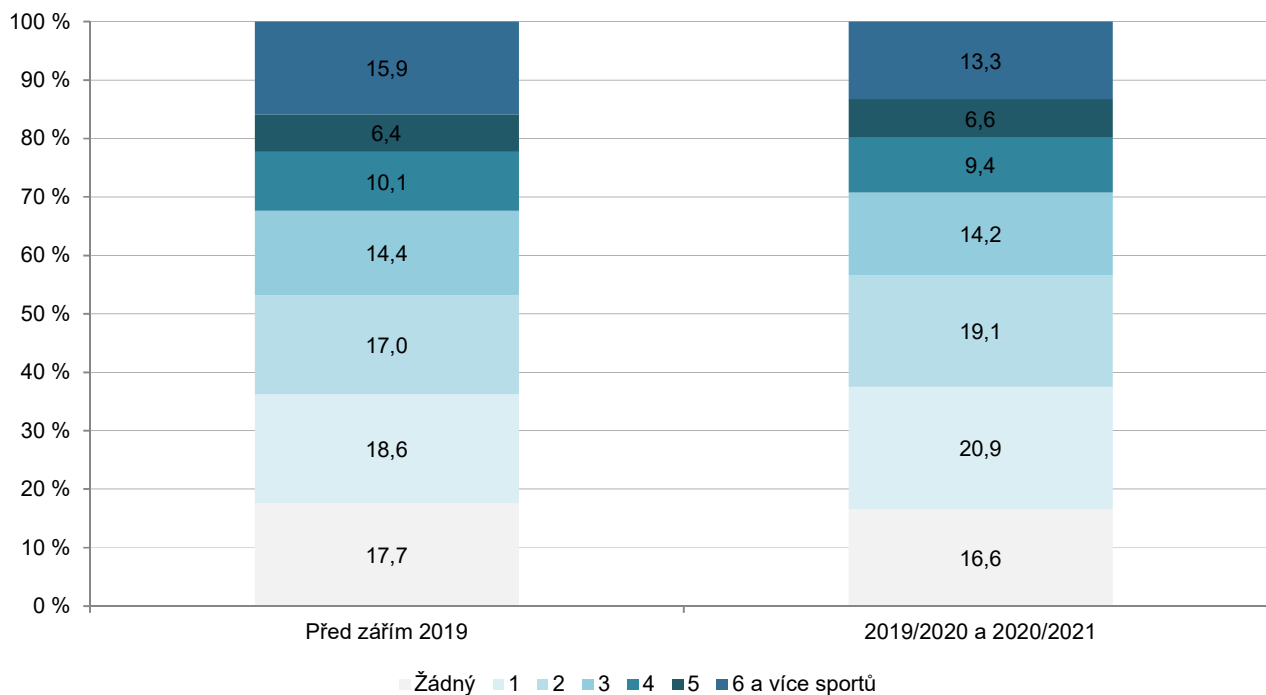
Děti se ve svém volném čase mohou věnovat celé řadě aktivit. Některým každý den, jiné vykonávají nepravidelně, třeba jen jednou nebo několikrát do roka. V rámci dotazníkového šetření jsme se snažili zachytit široké spektrum činností, které děti mohou vykonávat s různou frekvencí samy nebo naopak za účasti ostatních členů rodiny, kamarádů či dalších osob. Zaměřili jsme se jak na aktivity, kterým se většinou věnují doma, tak na ty, které dělají ve školním kroužku, sportovním oddíle nebo třeba v základní umělecké škole. Vedle zjišťování frekvence, tj. zda a jak často se dítě do dané činnosti zapojuje, jsme se u některých z těchto aktivit snažili získat i další informace, například jak dlouho se aktivitě věnuje, zda jde o neorganizovanou, či organizovanou činnost, s kým a kde se jí věnuje a jak se k ní vůbec dostalo – zda si ji vybralo samo, nebo ho k ní někdo přivedl. Podívejme se nejprve na zájmovou činnost, které se děti věnují nebo věnovaly delší dobu. Zaměříme se nejprve na aktivity, kterým se děti mohou věnovat jak organizovaně, tak neorganizovaně, jako je sport a umělecké, kreativní, seberozvojové a autorské činnosti, a poté na další organizované činnosti, jako je návštěva spolků či dalších kroužků.

Výzkum sledoval zájmové činnosti, které děti vykonávaly po dobu nejméně tří, resp. šesti měsíců (v případě spolků a dalších kroužků) v jednom z následujících dvou období: 1. kdykoliv před zářím 2019 a 2. ve školních letech 2019/2020 a 2020/2021 (v textu také jako září 2019 – červen 2021). S ohledem na řadu omezení, ke kterým došlo v období jara 2020 a zejména v průběhu školního roku 2020/2021, kdy byli žáci druhého stupně po většinu školního roku odkázáni na distanční výuku a kdy zájmová činnost, zejména ta organizovaná, byla značně omezena, jsme druhé aktuálnější období stanovili jako dobu trvání dvou školních roků, přičemž část tohoto období ještě zachycovala situaci před pandemií covidu-19. Zájmové činnosti jsme rozdělili do čtyř obecnějších skupin, kterým se budeme v následujícím textu věnovat v samostatných částech. Poté se budeme krátce věnovat dětem, které uvedly, že se v prvním pololetí školního roku 2021/2022 nevěnují nebo se neplánují věnovat žádné organizované zájmové činnosti.

Sporty a pohybové aktivity u dětí

Nejprve se zaměříme na sporty a pohybové aktivity dětí. Výpovědi se zde vztahují k jakékoliv pohybové aktivitě, ať už ji děti dělaly v oddíle nebo kroužku, navštěvovaly soukromé lekce s trenérem nebo sportovaly samy, s kamarády, s rodiči či někým dalším. Ukázalo se, že v obou sledovaných obdobích, tedy v období září 2019 až červen 2021 i kdykoli předtím, se více než 80 % dětí věnovalo aspoň jedné takové pohybové aktivitě.

Graf 5: Podíly dětí podle počtu sportů/pohybových aktivit za sledovaná období – údaje v %

V počtu sportů a pohybových aktivit, do kterých se děti zapojily v září 2019 až červnu 2021, lze nalézt určité rozdíly dle vybraných sociodemografických charakteristik (viz tabulka 5). Část těchto rozdílů se nicméně ukázala nevýznamná. Výraznější odlišnosti se projevují podle charakteristik ukazujících na socioekonomický status rodiny – vzdělání hlavy rodiny, sociální znevýhodnění rodiny, subjektivně vnímanou životní úroveň rodiny a (ne)úplnost rodiny –, kde je zřejmý trend, že se děti z rodin s vyšším statusem věnovaly většímu počtu pohybových aktivit a současně se vzrůstajícím statusem rodiny klesal podíl dětí nevěnujících se vůbec žádné aktivitě.

V obcích, kde není škola, se děti věnovaly významně více sportům a dalším pohybovým aktivitám. Významný byl rovněž rozdíl podle typu školy: děti navštěvující víceleté gymnázium se věnovaly v porovnání s vrstevníky na ZŠ většímu počtu sportů a dalších pohybových aktivit a zároveň mezi nimi bylo ve stejném období významně méně těch, které se žádné aktivity neúčastnily. Rozložení účasti na sportovních a pohybových aktivitách v závislosti na sledovaných charakteristikách bylo velmi podobné také v předchozím období před zářím 2019.

Tabulka 5: Průměrný počet sportovních a pohybových aktivit na jedno dítě a podíly dětí nevěnujících se žádné sledované aktivitě dle vybraných charakteristik

		Průměrný počet pohybových aktivit/sportů na 1 dítě		Podíl dětí nevěnujících se žádné pohybové aktivitě/sportu (%)	
		Před zářím 2019	Školní roky 2019/2020 a 2020/2021	Před zářím 2019	Školní roky 2019/2020 a 2020/2021
Gender	Dívka	3,21	2,88	17,6	16,7
	Chlapec	3,15	2,70	17,7	15,6
Vzdělání hlavy domácnosti	ZŠ	2,15	1,77	45,8	39,6
	Vyučení bez maturity	2,70	2,24	24,1	22,4
	SŠ s maturitou	3,07	2,78	16,6	14,6
	VŠ	4,06	3,57	7,8	8,1
Sociální znevýhodnění rodiny	Není	3,19	2,81	17,0	15,3
	Je	2,78	1,97	40,6	43,8
Neúplná rodina	Ne	3,21	2,85	16,7	14,9
	Ano	3,01	2,44	22,8	22,8
Typ školy	ZŠ	3,10	2,68	18,5	17,2
	Víceleté gymnázium	3,78	3,60	11,3	8,9
Škola v obci	ZŠ v obci není	3,82	3,51	15,2	9,8
	ZŠ v obci je	3,12	2,72	17,9	16,7
Celkem		3,18	2,79	17,7	16,1

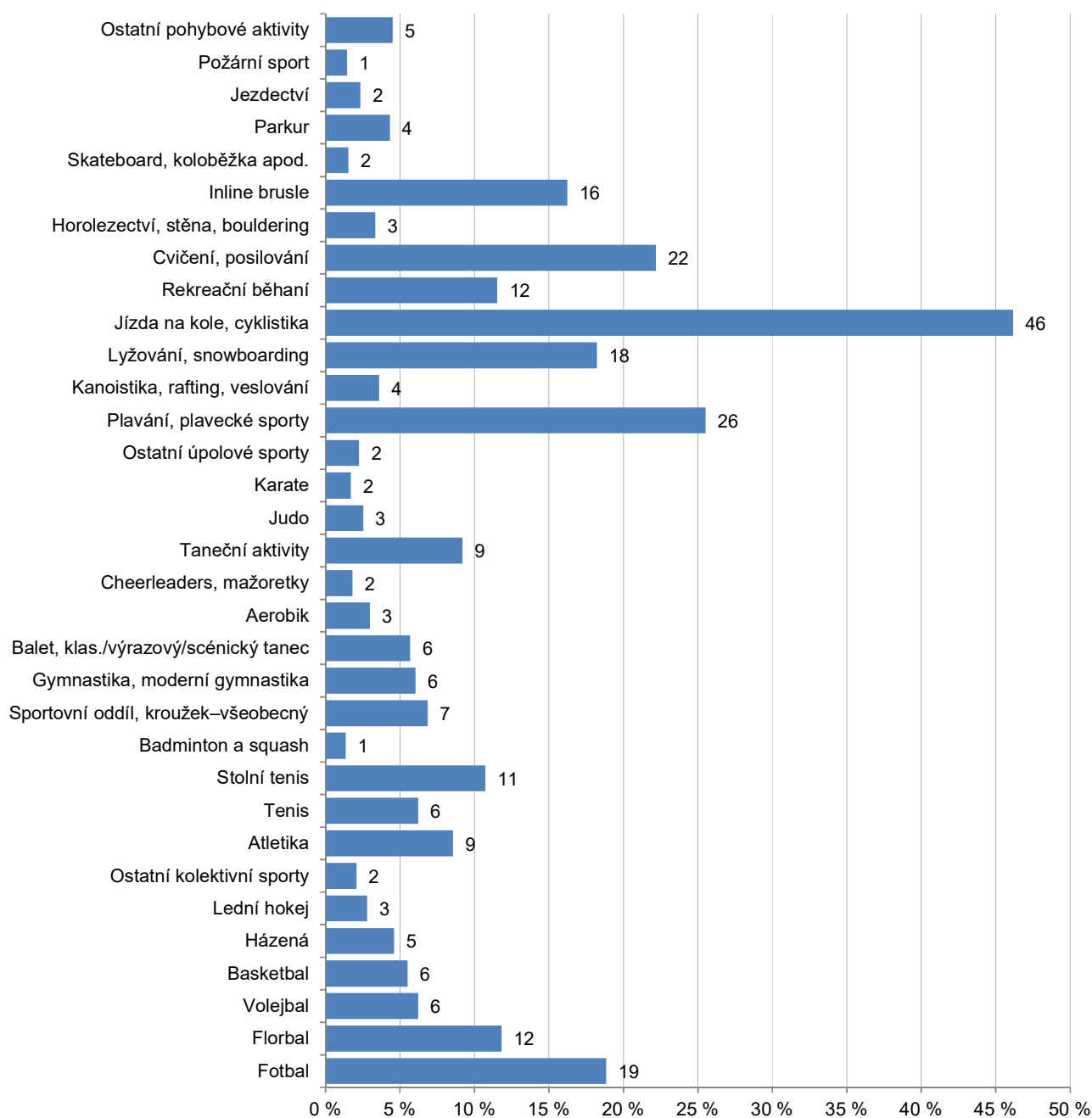
Počet sportovních a pohybových aktivit ve školních rocích 2019/2020 a 2020/2021 – souvislosti se sociodemografickými a prostorovými charakteristikami

	Chlapec (gender)	Ročník školy	Vzdělání hlavy rodiny	Sociálně znevýhodněná rodina	Životní úroveň domácnosti	Neúplná rodina	Víceleté gymnázium (typ školy)	Počet obyvatel obce (bydliště)	Škola v obci	Obec centrem ORP
Počet pohybových aktivit	-0,024	-0,026	0,224**	-0,069*	0,109**	-0,087**	0,105**	-0,017	-0,062*	0,012

Jednotlivé sporty a pohybové aktivity

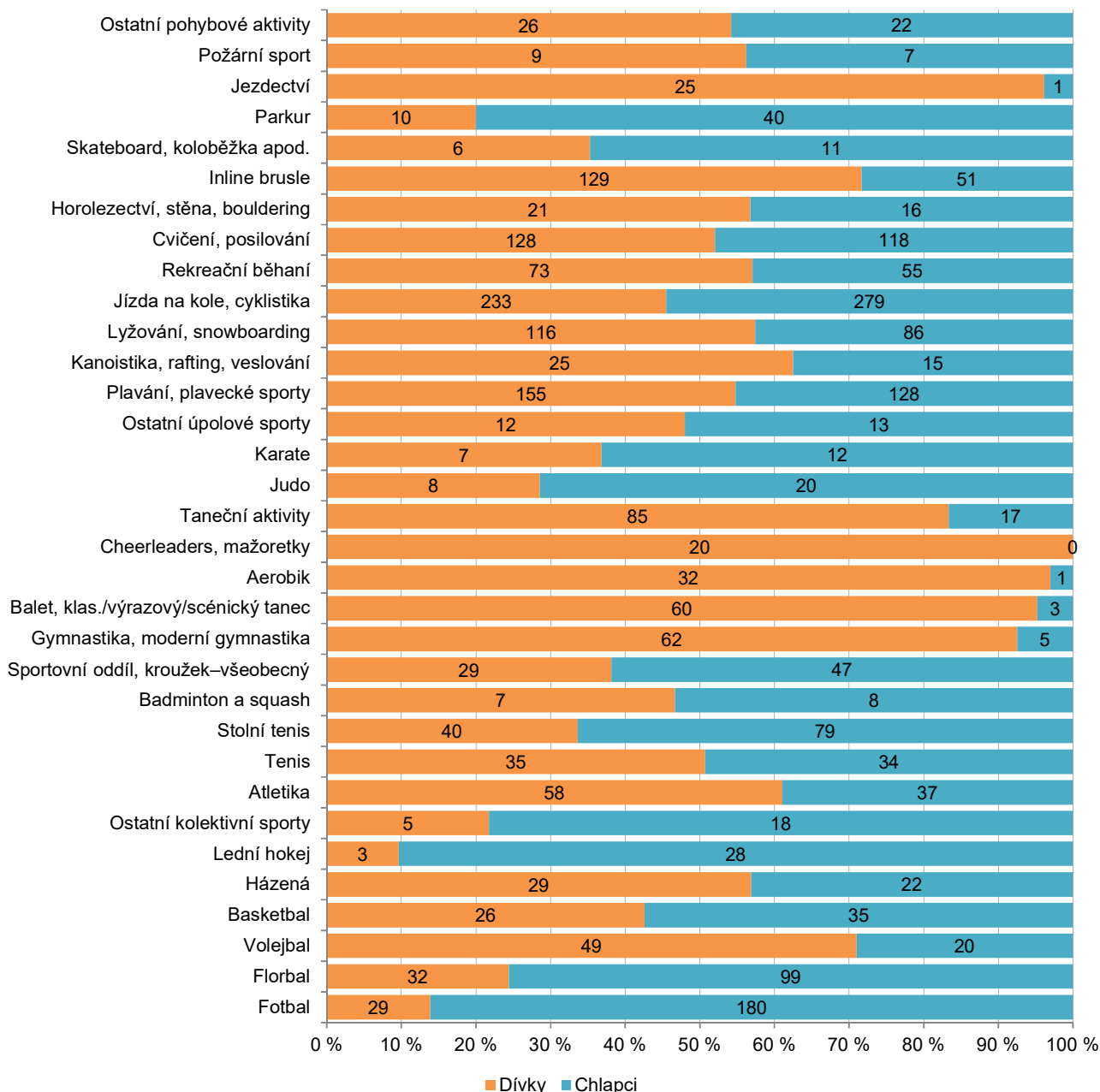
Náš výzkum také podrobně zjišťoval, do kterých sportů a pohybových aktivit se děti zapojovaly nejčastěji. Děti byly dotazovány celkem na 26 různých sportů a dalších pohybových aktivit. Navíc, pokud svůj sport v seznamu nenalezly, měly k dispozici otevřenou otázku, kam mohly uvést další aktivity (viz graf 6). Díky této možnosti se seznam rozrostl o požární sport, jezdecké sporty, badminton a squash, celou řadu úpolových sportů (navíc k explicitně uvedeným judu a karate) a několik explicitně nedotazovaných kolektivních sportů (baseball, hokejbal, lakros, ragby apod.).

Graf 6: Podíl dětí věnujících se danému sportu či pohybové aktivitě v období 2019/2020 a 2020/2021 – údaje v %

Celkem se nějakému sportu či pohybové aktivitě věnovalo 85 % dětí v období září 2019 – červen 2021. Vidíme, že děti se nejčastěji zapojovaly do těch aktivit, kterým se mohou věnovat samy či společně s kamarády, sourozenci nebo rodiči: jízda na kole (46 %), plavání (26 %), cvičení a posilování (22 %), lyžování (18 %) či inline bruslení (16 %). Z kolektivních sportů byly nejfrekventovanější fotbal (19 %) a florbal (12 %). Tyto podíly nám však neříkají nic o tom, jak dlouho se těmito aktivitám děti věnovaly ani zda to bylo organizovaně. Tomuto tématu se budeme věnovat v následujících odstavcích spolu s genderovými rozdíly.

Graf 7: Genderové rozdíly u jednotlivých sportů (uvnitř grafu uvedena absolutní čísla dětí)

Dle očekávání jsme našli genderové rozdíly u jednotlivých sportů a pohybových aktivit (graf 7). Vidíme, že dívky se věnují častěji cheerleadingu (100 % z těch, kteří se dané činnosti věnovali, byly dívky), aerobiku (97 %), jezdeckví (96 %), baletu (95 %), gymnastice (93 %), tanečním aktivitám (83 %) a inline bruslení (72 %). Z kolektivních sportů je výrazná převaha dívek u volejbalu (71 %). Naopak nejmenší zastoupení dívek najdeme u následujících pěti sportů; tři z nich jsou kolektivní: lední hokej (10% zastoupení dívek), fotbal (13 %) a florbal (24 %) a dva individuální: parkur (20 %) a judo (29 %). U ostatních pohybových aktivit je genderové zastoupení rovnoměrnější.

Z dětí, které zmínily, že se v období uvedených dvou školních let věnovaly nějakému sportu či pohybové aktivitě, 52 % uvedlo, že se jí věnovaly déle než tři roky, 19 % dva až tři roky, 16 % asi rok a konečně 13 % půl roku či méně. Největší podíl dětí, které uvedly, že danou pohybovou aktivitu dělají (či dělaly) dlouhodobě,

tj. déle než tři roky, najdeme opět mezi sporty, kterým se děti mohly věnovat samy či společně s kamarády, sourozenci nebo rodiči: jízdě na kole se déle než tři roky věnovalo 74 % (z těch, co se jízdě na kole věnují), stejný podíl najdeme rovněž u lyžování a snowboardingu, o něco méně pak u plavání (68 %) a inline bruslení (63 %). U kolektivních sportů nalezneme nadprůměrný podíl těch, kteří se jim věnují/věnovali déle než tři roky, u ledního hokeje (58 %) a fotbalu (56 %).

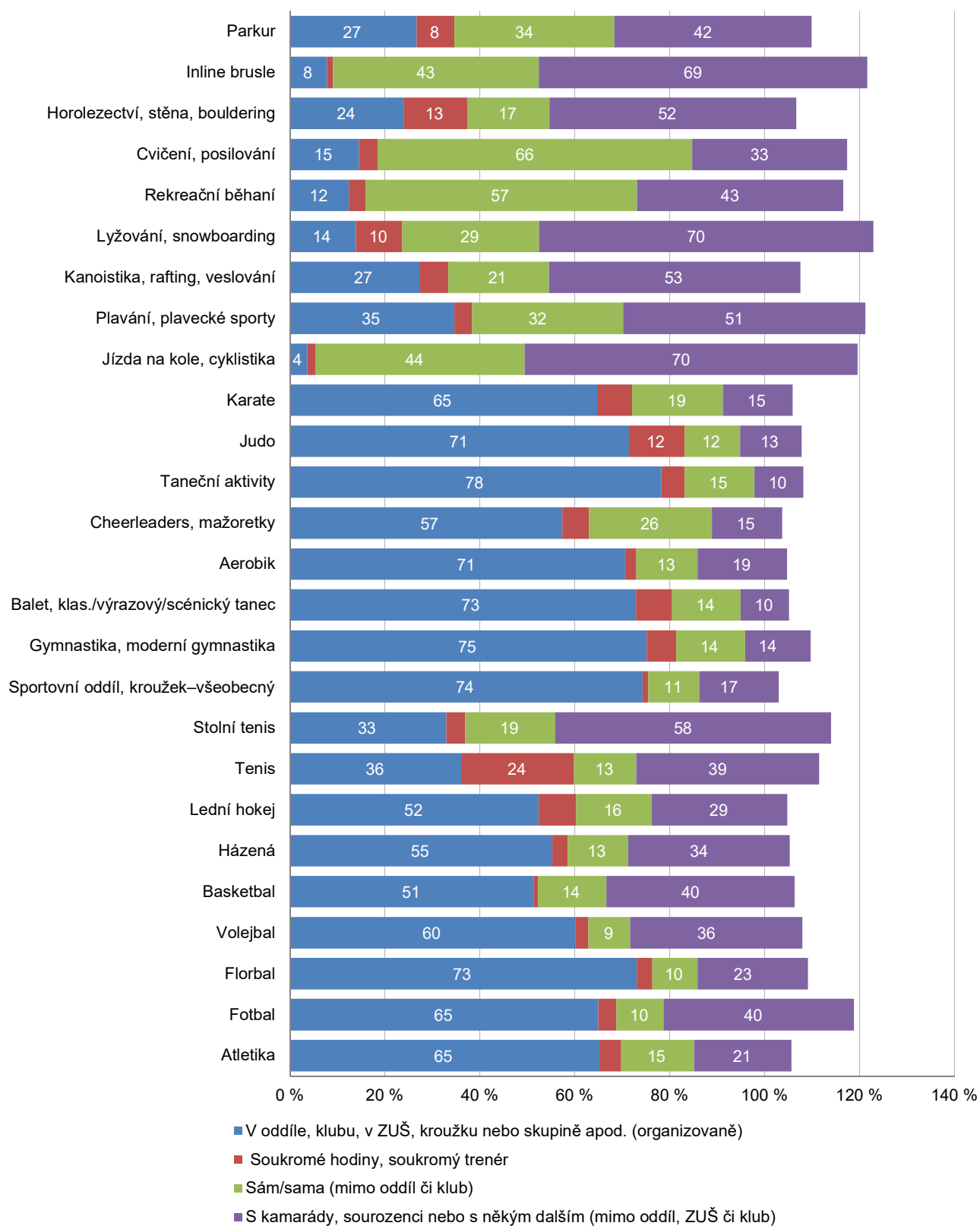
Děti, které se danému sportu či pohybové aktivitě věnovaly neorganizovaně, byly dále tázány, jak často daný sport dělají. 45 % z nich se neorganizovanému sportu věnovalo aspoň jednou týdně, 27 % aspoň jednou měsíčně, zbylých 28 % méně často.

Jak již bylo zmíněno, sporty a pohybové aktivity je možné provozovat organizovaně i neorganizovaně, za pomoci trenéra, ve společnosti kamarádů apod. Graf 8 odhaluje, jakou formou se do konkrétních sportovních a pohybových aktivit děti zapojovaly a s kým a jakým způsobem se danému sportu věnovaly. Součty zde mohou být větší než 100 %, neboť řadu aktivit děti provozovaly jak organizovaně, tak neorganizovaně, ve společnosti kamarádů i samostatně.

Je zřejmé, že veškeré sporty můžeme rozdělit na dvě odlišné skupiny, v první jsou aktivity, kterým se děti věnují převážně organizovaně, ve druhé jsou pak ty, které dělají převážně samy nebo ve společnosti kamarádů, sourozenců apod. Do první skupiny řadíme kolektivní sporty a celou řadu sportů, pro jejichž rozvoj je obvykle potřeba dozor odborníka (gymnastika, tanec, atletika, úpolové sporty). Do druhé náleží aktivity, které lze jednoduše dělat bez odborného dozoru (např. cyklistika, rekreační běhání, inline brusle). Přechodem mezi těmito dvěma skupinami jsou tenis a stolní tenis, přičemž zejména tenis se dosti vymyká; je sportem, u kterého děti zdaleka nejčastěji využívají služeb soukromého trenéra (24 %).

U organizovaných aktivit platí, že v 56 % případů se provozují v rámci sportovního oddílu či klubu, přibližně ve 24 % v rámci kroužku ve škole, o zbylou pětinu se dělí aktivity organizované v rámci DDM, nízkoprahových klubů, salesiánských středisek či komunitních center.

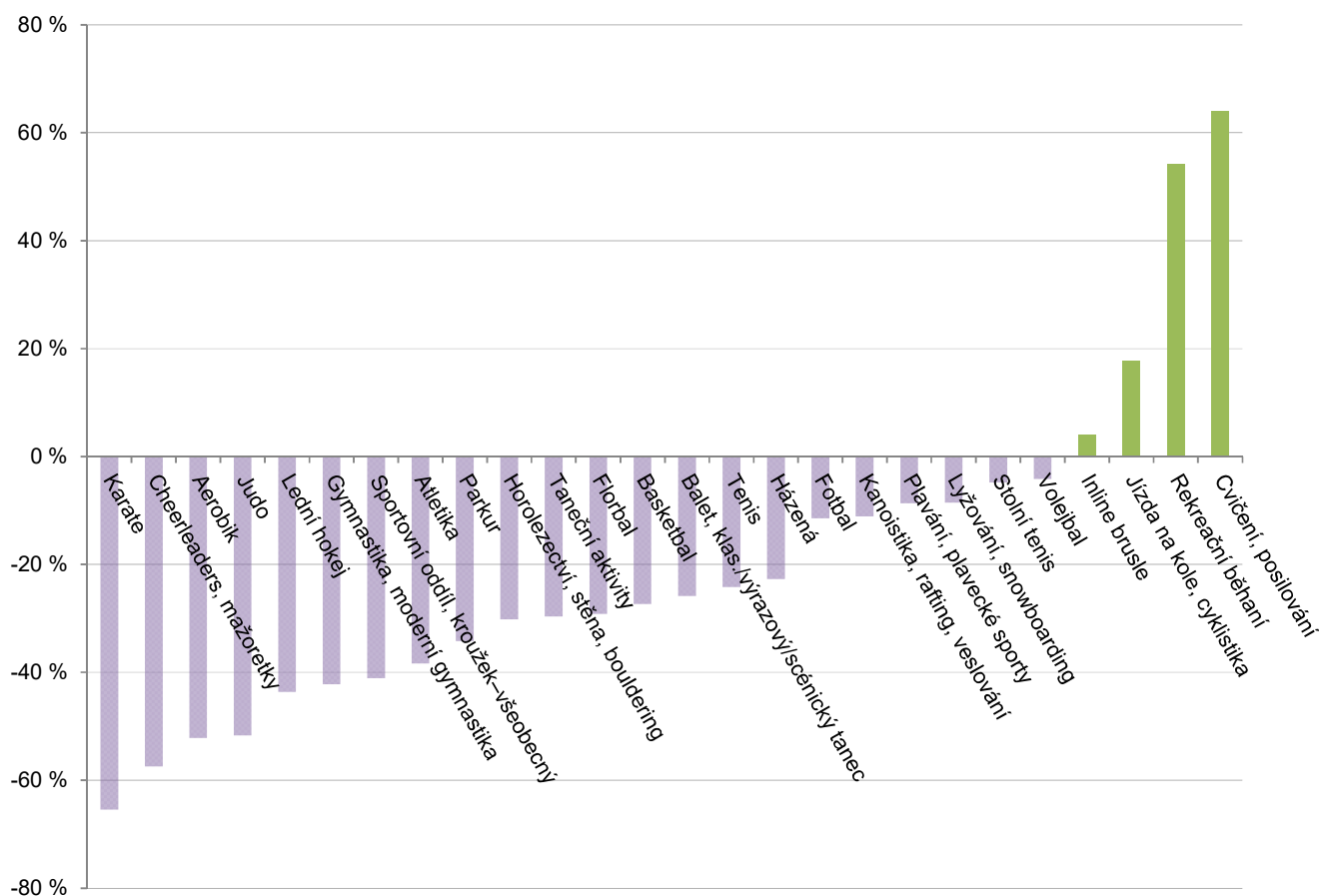
Graf 8: Kde či s kým děti provádějí sporty a pohybové aktivity bez ohledu na sledované období – údaje v %

Těch, kteří se věnovali pohybovým aktivitám organizovaně, jsme se dále tázali, kdo je k nim přivedl. Nejčastěji děti uváděly, že si danou aktivitu vybraly samy (38 %), ve 34 % je k aktivitě přivedli rodiče a v 17 % kamarádi. Ve zbylé devítině případů je ke sportu přivedl někdo jiný nebo se nepamatují.

Náš výzkum rovněž umožnil srovnání mezi tím, jak se děti věnovaly sportům a dalším pohybovým aktivitám v období před zářím 2019 a v období září 2019 – červen 2021. Tato období jsou do určité míry specifická, neboť druhé z nich se do značné míry překrývá s pandemií covidu-19 a s ní spojenými zákazy a omezeními. Proto jsme přistoupili ke srovnání obou zmíněných období navzdory určité omezené platnosti závěrů z tohoto srovnání vyplývajících. Jedná se o následující limity, které je třeba brát na zřetel při interpretaci výsledků: a) každé období je jinak dlouhé; b) rozhodnutí skončit s nějakou aktivitou nemusela mít na svědomí nutně pandemie, mohlo jít např. o maturaci dětí související s jejich přechodem z prvního na druhý stupeň. Přesto se některé rozdíly mezi obdobími ukázaly natolik zřetelné a uchopitelné, že jsme se rozhodli tato srovnání zveřejnit pro všechny zájmové činnosti. V grafu 9 je znázorněn relativní růst či pokles počtu dětí u jednotlivých pohybových aktivit.

Graf 9: Relativní změna (v %) počtu dětí věnujících se sportům a dalším pohybovým aktivitám mezi obdobími před zářím 2019 a obdobími září 2019 – červen 2021

Největší pokles zaznamenaly aktivity, kterým se děti věnovaly ve větší míře organizovaně, pod odborným dohledem, často provozované v tělocvičnách a sportovních halách. Naopak aktivity, které děti mohly provozovat samy či s kamarády, sourozenci nebo rodiči buď doma, nebo venku na čerstvém vzduchu, zaznamenaly

jako jediné vzestup mezi srovnávanými obdobími. Jednalo se především o cvičení a posilování spolu s běháním, jízdou na kole a na inline bruslích.

Pravidelně sportující děti

Pravidelnost sportování má příznivé dopady nejen na tělesný rozvoj dítěte, ale i na upevňování jeho charakteru a volných vlastností. Skupinu pravidelně sportujících dětí jsme operacionalizovali dvojitým způsobem. Ty, které se alespoň jednomu sportu či pohybové aktivitě věnovaly v rámci nějaké organizace (klubu, oddílu apod.), a ty, jež se jim sice nevěnovaly v rámci žádné organizace, ale sportovaly minimálně jednou týdně. Celkem jsme dle uvedených kritérií identifikovali 62 % dětí (696) v období září 2019 – červen 2021, které se pravidelně věnovaly alespoň jednomu sportu či jiné pohybové aktivitě. Tyto necelé dvě třetiny dětí lze rozdělit do tří skupin: 1. organizované, které mimo organizaci pravidelně nesportují (46 % ze všech dětí ve vzorku), 2. neorganizované, tj. děti, které pravidelně každý týden sportují pouze mimo organizace (5 %), a konečně 3. průnik obou skupin (11 %).

Logicky jsme si položili otázku, jak se jejich podíl měnil v čase. To lze v našich datech zjistit ovšem pouze u dětí organizovaných v klubech a oddílech. Připomeňme, že v období září 2019 – červen 2021 jich takto sportovalo 57 % (tj. 46 % věnujících se sportu pouze organizovaně a 11 % věnujících se sportu organizovaně i neorganizovaně), zatímco v období před zářím 2019, tj. před pandemií, byl jejich podíl o něco větší (63 %).

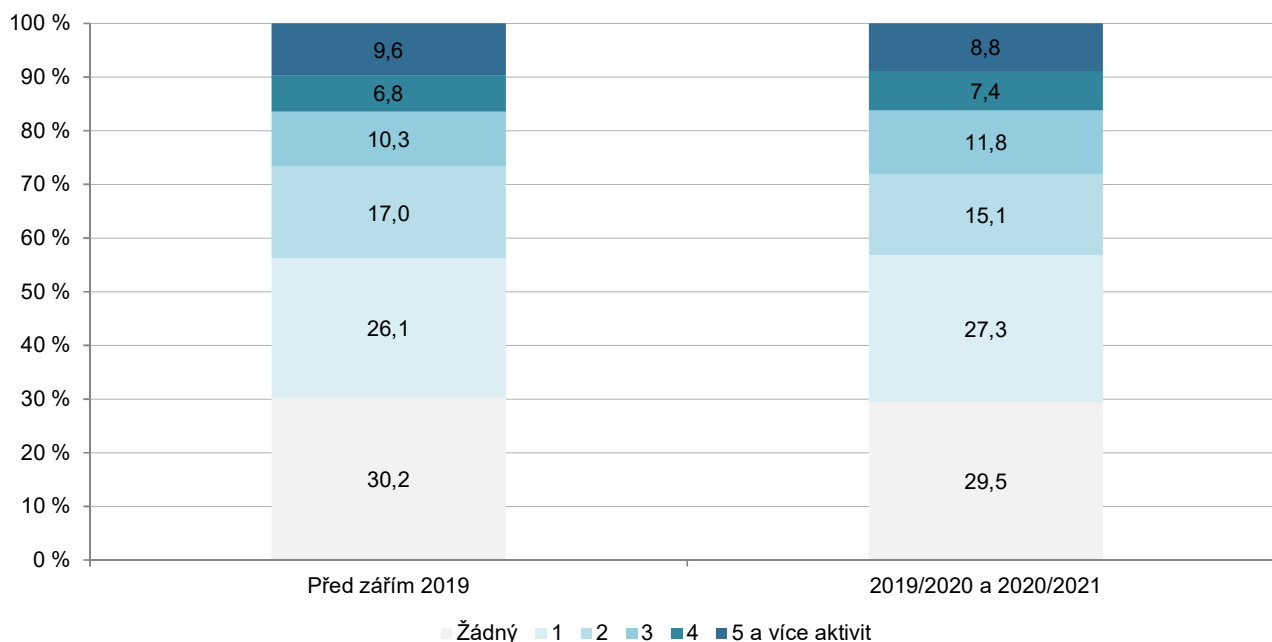
Organizovaně sportujících dětí jsme se rovněž ptali, zda se pohybovým aktivitám věnovaly i během školního roku 2020/2021, v době, kdy byly kvůli pandemii covidu-19 zavřené školy. A také jsme ověřovali, zda dělali nějakou organizovanou pohybovou aktivitu i poté, co řada omezení již skočila (v červnu 2021), abychom zjistili, nakolik je zkušenost uplynulého školního roku ovlivnila v jejich přístupu ke sportování. Jinými slovy, zda se po odeznění vlny pandemie do sportovních oddílů a klubů vrátily. Relativně velký propad v organizovaném sportování jsme nepřekvapivě zaznamenali v době zavřených škol kvůli pandemii (tzv. lockdownu), kdy organizovaně sportovalo pouze 25 % ze všech dětí, tj. asi čtyři z deseti ve skupině organizovaných. V červnu 2021 se situace relativně stabilizovala, organizovaně v tu chvíli sportovalo 43 % ze všech dětí ve vzorku. Na první pohled se to může jevit jako pokles oproti výše uvedenému podílu 57 % za období září 2019 – červen 2021, avšak zde je třeba připomenout, že toto číslo udává podíl dětí, které organizovaně sportovaly alespoň v části tohoto období, nikoli nutně po celou tuto dobu. Navíc se mohlo stát, že některé organizace dočasně přerušily činnost a nefungovaly ještě ani v červnu 2021, ale po prázdninách v září 2021 zase mohly svoji činnost obnovit.

Určitou možnost srovnání dopadů epidemie koronaviru máme rovněž u těch dětí (16 %), které se přihlásily ke sportům a pohybovým aktivitám vykonávaným (také) mimo organizace. Z nich 23 % deklarovalo, že se sportům a aktivitám věnovaly za lockdownu více, 35 % zhruba stejně, 22 % méně a konečně 20 % se jim za lockdownu nevěnovalo vůbec.

Umělecké, kreativní a seberozvojové aktivity

Výzkum se dále věnoval uměleckým, kreativním a seberozvojovým aktivitám, ať už jde o hru na hudební nástroje, výtvarné aktivity, učení se cizím jazykům či tvorbu digitálního obsahu. V grafu 10 vidíme, že kolem 30 % dětí se během sledovaných období nevěnovalo žádné z aktivit. Děti, které se do některé z těchto aktivit zapojily, se věnovaly nejčastěji jedné až třem aktivitám.

Graf 10: Umělecké, kreativní a seberozvojové činnosti – podíly dětí podle počtu aktivit za sledovaná období – údaje v %

Průměrný počet uměleckých, kreativních a seberozvojových aktivit, kterým se děti věnovaly v období září 2019 až červen 2021 dle vybraných sociodemografických charakteristik uvádí tabulka 6. Významné rozdíly lze nalézt v případě genderu, přítomnosti školy v obci bydliště, typu školy a dvou charakteristik ukazujících na socioekonomický status rodiny. Dívky v porovnání s chlapci se věnovaly většímu počtu sledovaných aktivit, stejně tak jako děti navštěvující víceletá gymnázia v porovnání s dětmi ze základních škol. Tam, kde v obci bydliště chybí škola, se děti také věnovaly významně většímu počtu uvedených aktivit. Rovněž je patrný trend, že se stoupajícím socioekonomickým statusem – měřeno pomocí vzdělání hlavy rodiny a (ne)úplnosti rodiny – se děti věnovaly více aktivitám a současně v rodinách s vyšším statusem najdeme méně dětí nevěnujících se vůbec žádné rozvojové či kreativní aktivitě. Rozložení jednotlivých aktivit v závislosti na sledovaných charakteristikách bylo velmi podobné také v předchozím období před zářím 2019.

Tabulka 6: Průměrný počet aktivit na jedno dítě a podíly dětí nevěnujících se žádné sledované aktivitě dle vybraných charakteristik

		Průměrný počet na 1 dítě		Podíl dětí nevěnujících se žádné sledované činnosti (%)	
		Před zářím 2019	Školní roky 2019/2020 a 2020/2021	Před zářím 2019	Školní roky 2019/2020 a 2020/2021
Gender	Dívka	2,11	2,17	22,5	22,9
	Chlapec	1,61	1,45	37,7	36,1
Vzdělání hlavy domácnosti	ZŠ	1,04	0,88	56,3	64,6
	Vyučení bez maturity	1,40	1,45	40,7	35,5
	SŠ s maturitou	1,80	1,77	28,7	28,7
	VŠ	2,60	2,42	17,0	18,5
Neúplná rodina	Ne	1,89	1,85	29,8	28,4
	Ano	1,69	1,57	32,2	35,6
Typ školy	ZŠ	1,80	1,75	30,4	30,8
	Víceleté gymnázium	2,31	2,20	26,6	19,4
Škola v obci	ZŠ v obci není	2,21	2,59	25,0	19,6
	ZŠ v obci je	1,82	1,74	30,7	30,5
Celkem		1,86	1,81	30,2	29,6

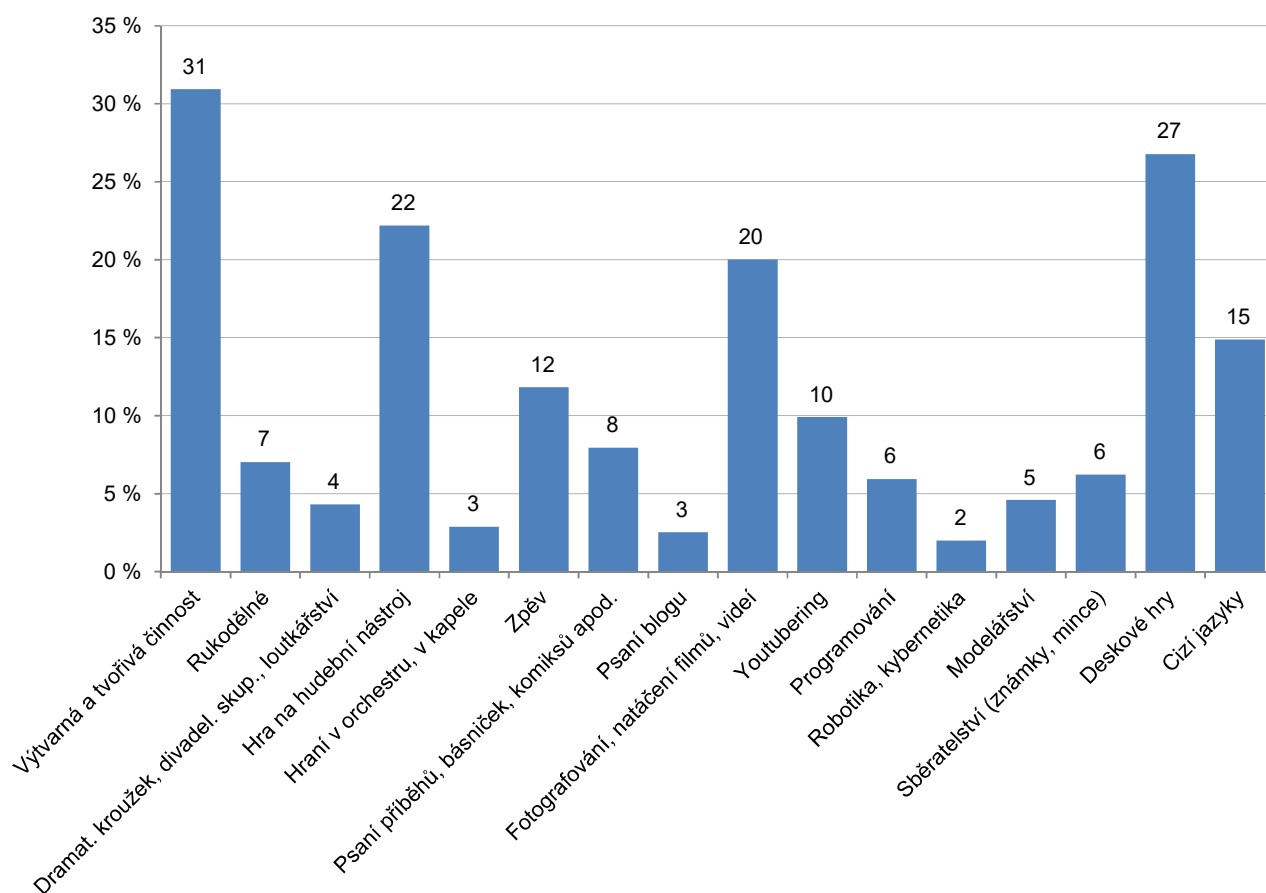
Počet uměleckých, kreativních a seberozvojových aktivit ve školních rocích 2019/2020 a 2020/2021 – souvislosti se sociodemografickými a prostorovými charakteristikami

	Chlapec (gender)	Ročník školy	Vzdělání hlavy rodiny	Sociálně znevýhodněná rodina	Životní úroveň domácnosti	Neúplná rodina	Víceleté gymnázium (typ školy)	Počet obyvatel obce (bydliště)	Škola v obci	Obec centrem ORP
Počet aktivit	-0,184**	-0,054	0,228**	-0,054	0,054	-0,064*	0,088**	-0,032	-0,099**	-0,037

Jednotlivé aktivity, kterým se děti věnují

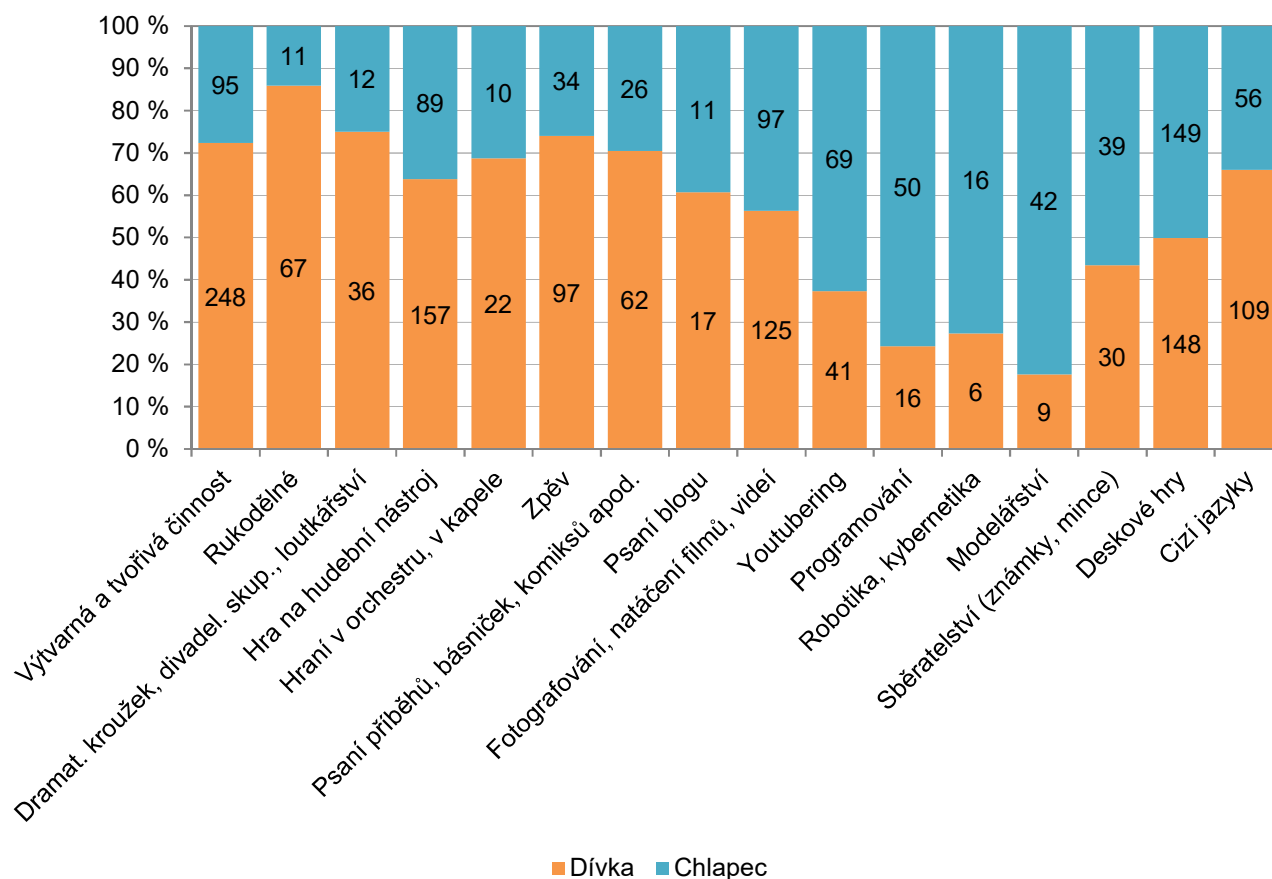
Podobně jako v případě sportů výzkum sledoval, kterým z uvedených uměleckých kreativních a seberozvojových činností se děti věnovaly nejčastěji. Děti byly dotazovány celkem na 16 aktivit (viz graf 11).

Graf 11: Umělecké, kreativní a seberozvojové činnosti – podíl dětí věnujících se dané aktivitě v období září 2019 – červen 2021 – údaje v %

Vidíme, že k nejméně frekventovaným činnostem a aktivitám z této oblasti v období září 2019 – červen 2021 patřily zejména výtvarná a tvořivá činnost (31 %) spolu deskovými hrami (27 %), následované hrou na hudební nástroj (22 %). Naopak nejméně se děti zapojují do robotiky a kybernetiky (2 %) a psaní blogu či hraní v kapele (obojí cca 3 %).

Graf 12: Genderové rozdíly u jednotlivých aktivit (uvnitř grafu uvedena absolutní čísla dětí)

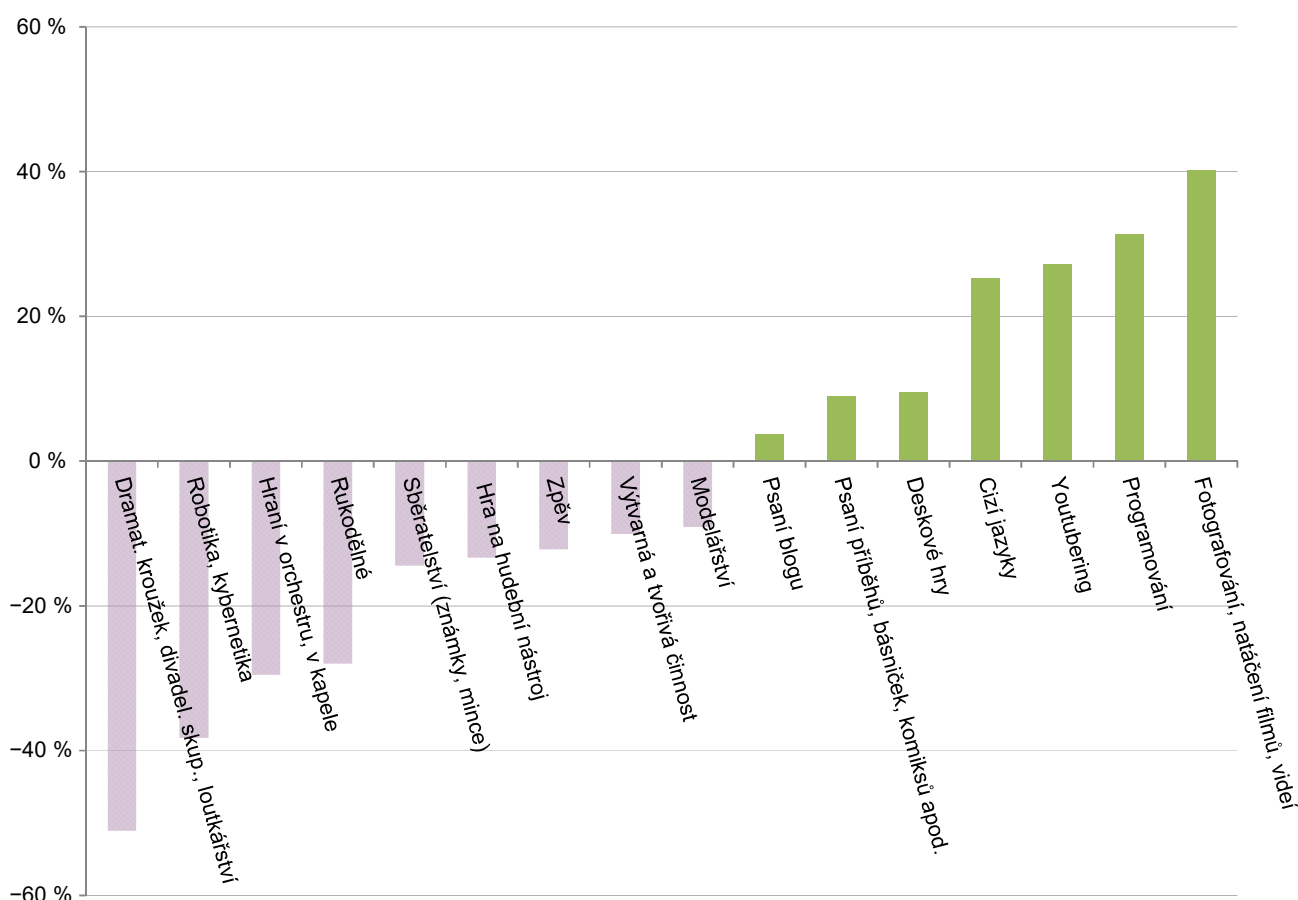
Z pohledu genderu je zřejmé, že chlapci převažovali zejména u modelářství (82 % z těch, kteří se dané činnosti věnovali, byli chlapci), programování (76 %) a robotiky s kybernetikou (73 %). Naopak dívky byly zastoupeny dominantně u rukodělných aktivit (86 % dětí, které se dané aktivitě věnovaly, byly dívky), u dramatických a divadelních kroužků (75 %) a u zpěvu (74 %).

Děti si sledované aktivity ve 45 % vybraly samy, ve 35 % je k nim přivedli rodiče, méně často kamarádi (9 %). Nejvýraznější byl vliv rodičů u hry na hudební nástroj, kam děti přivedlo 53 % rodičů, a studia cizích jazyků (52 %). Samy si děti nejčastěji vybraly sběratelství (80 %), rukodělné aktivity (71 %) a programování (67 %). Vliv kamarádů se nejvýrazněji uplatňoval u youtuberingu (50 %) a poté, s velkým odstupem, u dramatického či divadelního kroužku (20 %).

Téměř v polovině případů (45 %) vykonávaly děti sledované aktivity déle než tři roky, ve 23 % to bylo dva až tři roky, v 18 % asi rok a ve 13 % maximálně půl roku. Vysokou stabilitu v čase, tj. déle než tři roky, vykazovaly zejména děti věnující se deskovým hrám (71 % z těch, kteří uvedli, že deskové hry hrají), sběratelství (62 %) a hře na hudební nástroj (59 %).

Při srovnání období před zářím 2019 a období září 2019 – červen 2021 obdobně jako u sportu největší pokles zaznamenaly ty umělecké, kreativní a seberozvojové aktivity, kterým se děti aspoň z části obvykle věnují i organizovaně. K nejvýraznějšímu poklesu došlo u skupinových činností, jako jsou dramatické kroužky, divadelní skupiny nebo loutkářství. Naopak aktivity, které děti mohly provozovat samy či s kamarády, sourozenci nebo rodiči, prodělaly mezi srovnávanými obdobími vzestup. Jednalo se především o fotografování a natáčení videí, youtubering, programování, psaní příběhů, básniček nebo blogů a také hraní deskových her.

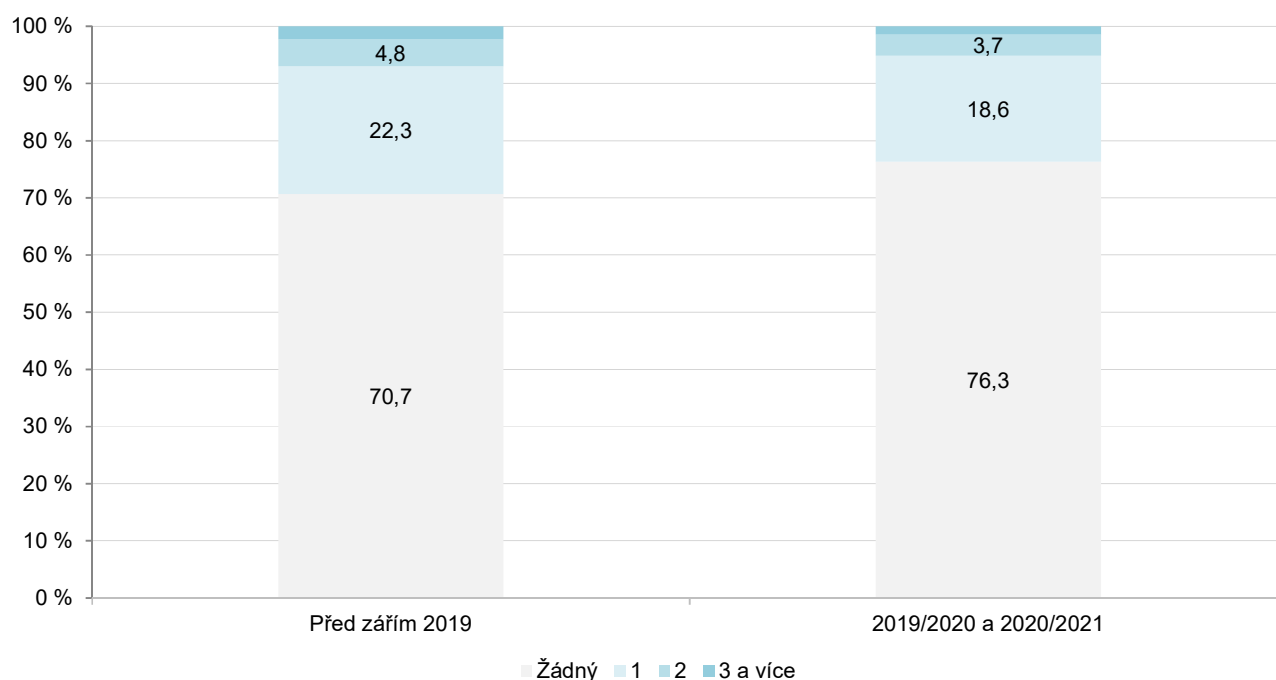
Graf 13: Relativní změna (v %) počtu dětí věnujících se sledovaným aktivitám mezi obdobími před zářím 2019 a obdobími září 2019 – červen 2021

Zapojení do činnosti vybraných spolků a organizací

Prosociálním hodnotám a chování, zejména spolupráci s druhými, se děti přirozeně učí v prostředí organizovaných aktivit – kroužků a oddílů. Výzkum zjišťoval zapojení do činnosti některých vybraných spolků a organizací, konkrétně se jednalo o Skaut/Junák, Pionýr, Český svaz ochránců přírody, hasiče apod. Do této kategorie bylo také zařazeno pravidelné navštěvování nízkoprahových center. V žádném z uvedených spolků v období září 2019 – červen 2021 neparticipovalo 77 % dětí. Pro srovnání, v období před zářím 2019 neparticipovalo na činnosti žádného z uvedených spolků 71 % dětí. Tento rozdíl není příliš významný, když si uvědomíme rozdílnou délku obou sledovaných období. Pokud se děti účastnily činnosti některého ze spolků, jednalo se obvykle jen o jeden z nich.

Graf 14: Podíly dětí podle počtu navštěvovaných spolků a organizací za sledovaná období – údaje v %

Průměrný počet navštěvovaných spolků a organizací dle vybraných sociodemografických charakteristik uvádí tabulka 7. Významné rozdíly jsme zaznamenali podle ročníku, velikosti místa bydliště a toho, zda dítě bydlí v obci, která je centrem správního obvodu ORP. Trend vyššího počtu navštěvovaných spolků a organizací v nižších ročnících je zřetelný zejména v období září 2019 – červen 2021. Stejně tak míra participace klesá s rostoucí velikostí bydliště. Zejména v obcích do pěti tisíc obyvatel děti chodí do většího počtu spolků a organizací. S tím rovněž souvisí i nižší participace v centrech ORP (ta jsou obvykle populačně větší než pět tisíc obyvatel).

Tabulka 7: Průměrný počet navštěvovaných spolků a organizací na jedno dítě a podíly dětí nevěnujících se žádné sledované aktivitě dle vybraných charakteristik

		Průměrný počet na 1 dítě		Podíl dětí nevěnujících se žádné spolkové činnosti (%)	
		Před zářím 2019	Školní roky 2019/2020 a 2020/2021	Před zářím 2019	Školní roky 2019/2020 a 2020/2021
Gender	Dívka	0,41	0,30	74,5	78,4
	Chlapec	0,49	0,33	66,9	74,4
Ročník	Šestá třída	0,48	0,39	70,8	71,7
	Sedmá třída	0,51	0,37	68,5	73,0
	Osmá třída	0,42	0,26	68,2	78,1
	Devátá třída	0,41	0,24	74,7	83,6
Velikost místa bydliště	0–1 999	0,52	0,41	65,5	70,4
	2 000–4 999	0,57	0,37	62,9	70,7
	5 000–19 999	0,41	0,29	72,4	79,5
	20 000–79 999	0,47	0,31	72,6	78,0
	80 000–499 999	0,26	0,21	78,8	82,1
	Praha	0,47	0,28	72,3	78,5
Centrum ORP	Ne	0,55	0,39	64,6	70,7
	Ano	0,40	0,28	74,2	79,7
Celkem		0,45	0,32	70,7	76,4

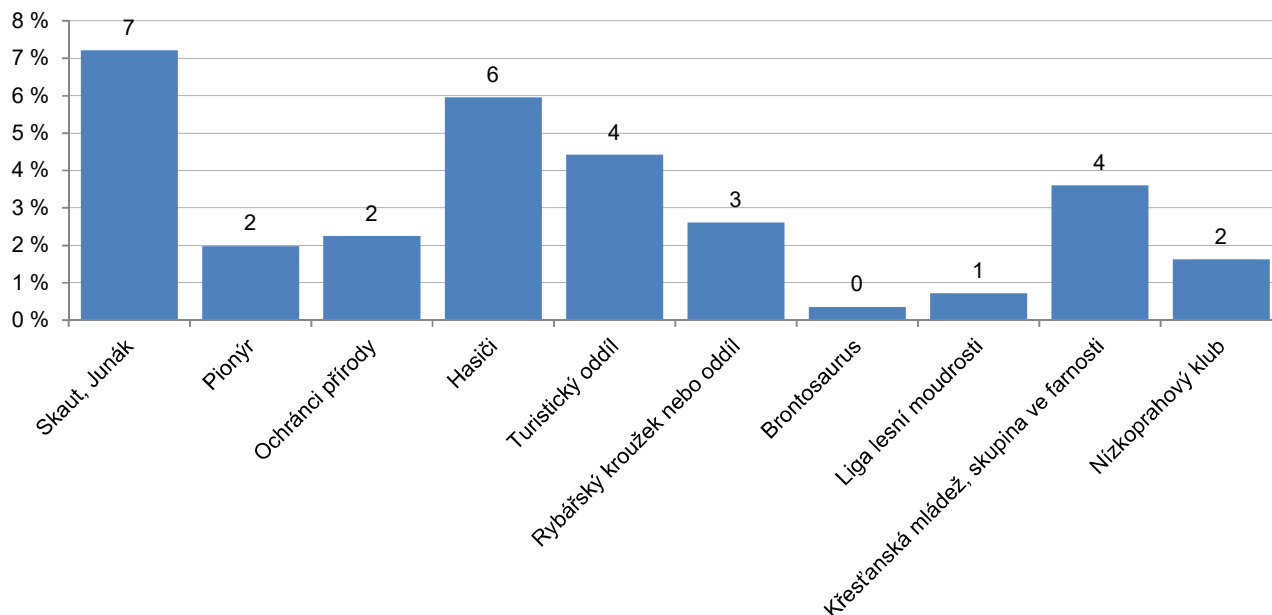
Počet navštěvovaných spolků a organizací ve školních rocích 2019/2020 a 2020/2021 – souvislosti se sociodemografickými a prostorovými charakteristikami

	Chlapec (gender)	Ročník školy	Vzdělání hlavy rodiny	Sociálně znevýhodněná rodina	Životní úroveň domácnosti	Neúplná rodina	Víceleté gymnázium (typ školy)	Počet obyvatel obce (bydliště)	Škola v obci	Obec centrem ORP
Počet spolků a organizací	0,049	-0,112**	0,025	0,024	0,006	-0,049	0,020	-0,091**	-0,058	-0,101**

Jednotlivé spolky a organizace navštěvované dětmi

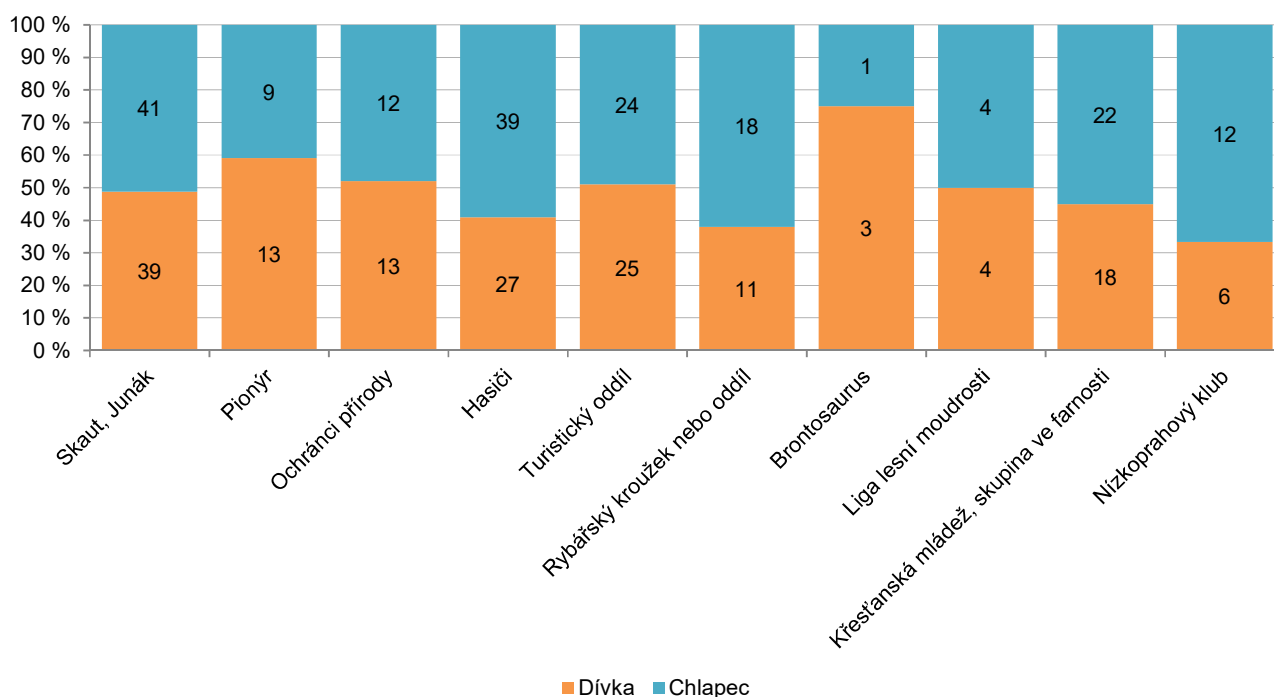
V grafu 15 nalezneme srovnání návštěvnosti sledovaných spolků a organizací. Děti nejčastěji navštěvují skautské oddíly, hasičské spolky a turistické oddíly.

Graf 15: Podíl dětí participujících na činnosti vybraných spolků a organizací v období září 2019 – červen 2021 – údaje v %

Zastoupení dívek a chlapců ve spolcích a organizacích je relativně rovnoměrné (viz graf 16), 47 % dívek a 53 % chlapců. Při pohledu na jednotlivé spolky se z tohoto trendu nejvýrazněji vymykají nizkoprahové kluby a rybářské kroužky nebo oddíly, které navštěvují přibližně ze dvou třetin chlapci.

Graf 16: Genderové rozdíly u jednotlivých spolků a organizací (uvnitř grafu uvedena absolutní čísla dětí)

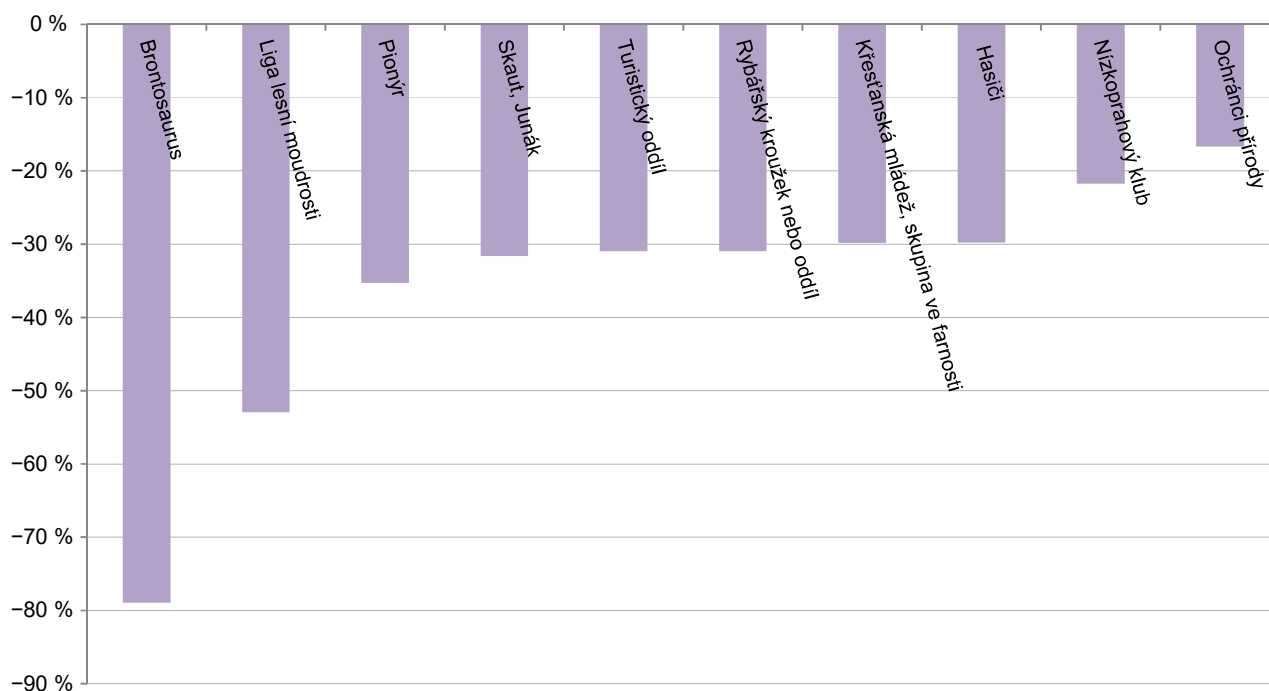

Většinu dětí do spolku přivedli rodiče (41 %), méně často kamarádi (24 %) či si je děti vybraly samy (21 %). Nejvýraznější byl vliv rodičů u křesťanské mládeže či skupiny na farnosti, kam děti přivedlo 63 % rodičů, u Junáka a Skauta to byla přibližně polovina. Samy si děti nejčastěji vybraly turistický oddíl (37 %) či rybářský kroužek (31 %). Vliv kamarádů se nejvýrazněji uplatňoval u nízkoprahových klubů (57 %) a hasičů (30 %).

Téměř v polovině případů (45 %) navštěvovaly děti spolek či organizaci déle než tři roky, ve 22 % to bylo dva až tři roky, v 19 % asi rok a ve 13 % maximálně půl roku. Vysokou stabilitu v čase vykazovaly zejména děti navštěvující Junáka či Skauta, kam 60 % chodilo déle než tři roky, a hasiče (55 %).

Při srovnání období před zářím 2019 a období září 2019 – červen 2021 poklesla účast dětí z našeho vzorku na činnosti sledovaných spolků a organizací přibližně o třetinu (viz graf 17). Výjimkou v tomto směru byly v našem vzorku početně nejméně zastoupené spolky – Hnutí Brontosaurus a Liga lesní moudrosti –, které přestaly navštěvovat bezmála čtyři pětiny dětí (konkrétně 79 %, nicméně to v rámci vzorku znamenalo pokles z 19 dětí na čtyři), respektive 52 % (pokles ze 17 dětí na osm). Naopak méně výrazný pokles jsme zaznamenali u ochránců přírody (17 %) a v nízkoprahových klubech (22 %).

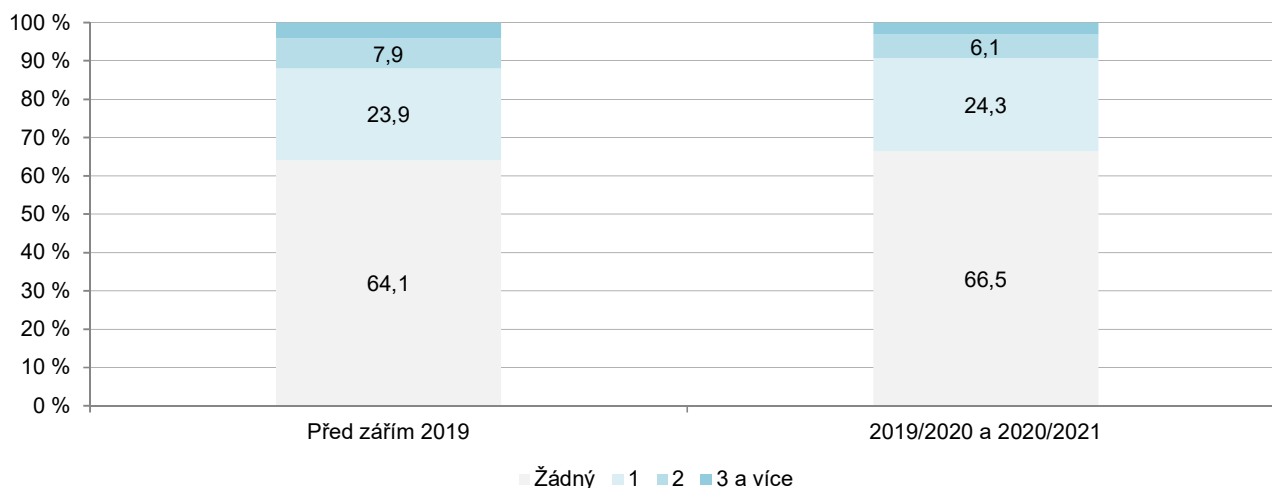
Graf 17: Relativní změna (v %) počtu dětí u navštěvovaných spolků a organizací mezi obdobími před zářím 2019 a obdobími září 2019 – červen 2021

Zapojení do činnosti dalších kroužků a jiných organizovaných aktivit

Existují i další zájmové činnosti, kterým se děti mohou věnovat. Poslední okruh proto tvoří zapojení dětí do kroužků a dalších organizovaných aktivit, které dosud nebyly zmíněny v předchozích třech skupinách. Těmto aktivitám se věnovalo asi 34 až 36 % dle sledovaného období (viz graf 18).

Graf 18: Podíly dětí podle počtu dalších kroužků a aktivit za sledovaná období – údaje v %

Průměrný počet navštěvovaných dalších kroužků a aktivit podle vybraných sociodemografických charakteristik uvádí tabulka 8. Výraznější rozdíly lze nalézt dle genderu, ročníku a (ne)úplnosti rodiny. Dívky se věnovaly více aktivitám než chlapci a děti z úplných rodin se věnovaly více aktivitám ve srovnání s dětmi z neúplných rodin. Tyto trendy platí pro obě zkoumaná období. Naopak výjimkou je vliv ročníku, resp. věku; pouze pro období září 2019 – červen 2021 lze vysledovat klesající počet navštěvovaných kroužků a aktivit ve vyšších ročnících, resp. u starších dětí.

Tabulka 8: Průměrný počet dalších kroužků a aktivit na jedno dítě a podíly dětí nevěnujících se žádné sledované aktivitě/kroužku dle vybraných charakteristik

		Průměrný počet na 1 dítě		Podíl dětí nevěnujících se žádné další zájmové činnosti (%)	
		Před zářím 2019	Školní roky 2019/2020 a 2020/2021	Před zářím 2019	Školní roky 2019/2020 a 2020/2021
Gender	Dívka	0,65	0,51	66,2	66,0
	Chlapec	0,56	0,44	67,4	70,8
Ročník	Šestá třída	0,59	0,53	71,1	66,2
	Sedmá třída	0,61	0,54	67,4	64,4
	Osmá třída	0,55	0,39	65,3	72,7
	Devátá třída	0,67	0,43	62,8	71,7
Neúplná rodina	Ne	0,62	0,50	65,6	67,4
	Ano	0,52	0,38	73,3	73,9
Celkem		0,61	0,48	66,8	68,4

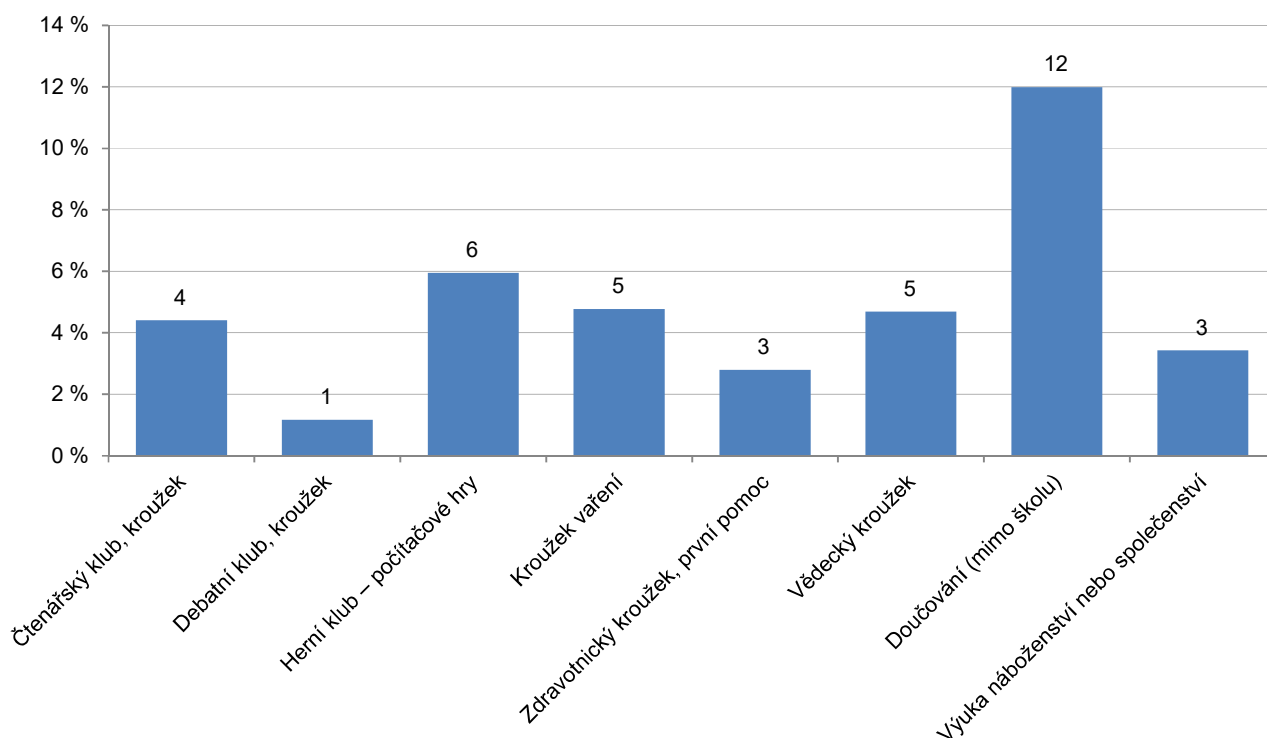
Počet dalších kroužků a aktivit ve školních rocích 2019/2020 a 2020/2021 – souvislosti se sociodemografickými a prostorovými charakteristikami

	Chlapec (gender)	Ročník školy	Vzdělání hlavy rodiny	Sociálně znevýhodněná rodina	Životní úroveň domácnosti	Neúplná rodina	Víceleté gymnázium (typ školy)	Počet obyvatel obce (bydliště)	Škola v obci	Obec centrem ORP
Počet dalších kroužků a aktivit	-0,060*	-0,063*	0,043	-0,011	0,013	-0,068*	0,009	-0,025	-0,037	-0,030

Jednotlivé kroužky, které děti navštěvují, a aktivity, kterým se věnují

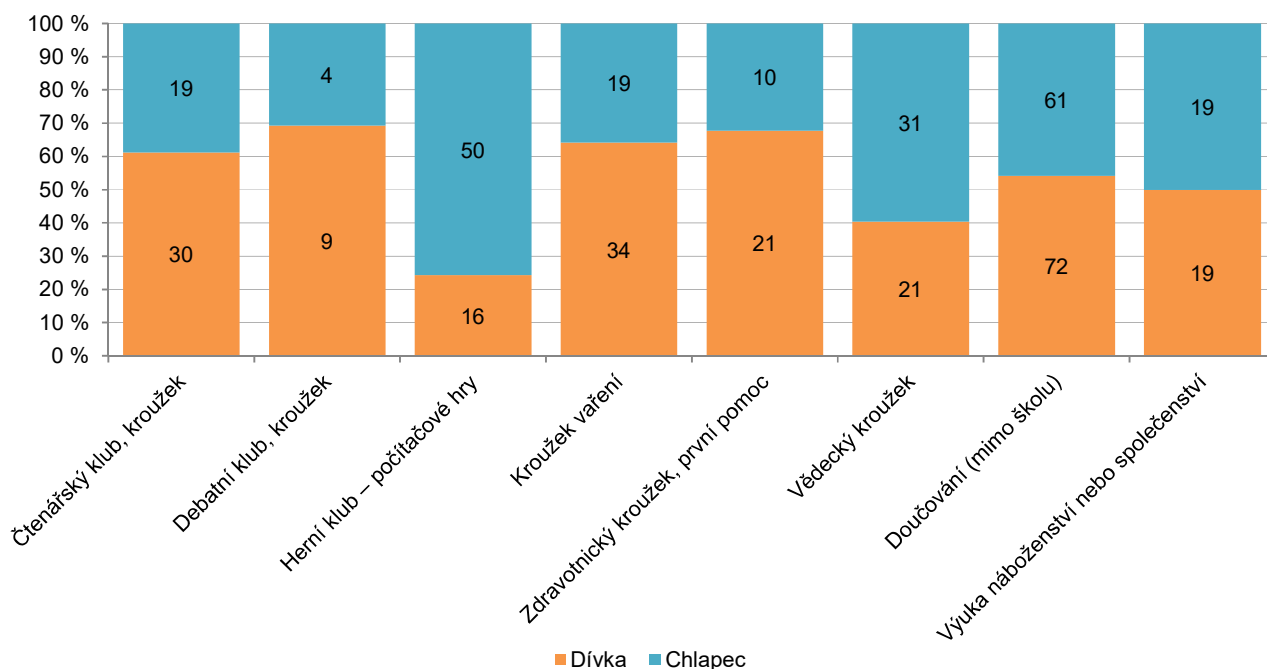
Nejčastěji navštěvovanou aktivitou či kroužkem bylo v této kategorii doučování (viz graf 19). To není překvapení vzhledem k tomu, že se sledované období září 2019 – červen 2021 částečně překrývá s pandemií covidu-19 a z ní vyplývajícími omezeními v přístupu k řádné výuce, která zapříčinila problémy dětí s učením a přípravou do školy.

Graf 19: Podíl dětí věnujících se dalším kroužkům a aktivitám v období září 2019 – červen 2021 – údaje v %

U celé řady kroužků (viz graf 20) měly zřetelnou převahu v zastoupení dívky nad chlapci (čtenářský kroužek, debatní kroužek, kroužek vaření a zdravotnický kroužek), naopak v případě účastníků herních klubů silně převažovali ze tří čtvrtin chlapci.

Graf 20: Genderové rozdíly u jednotlivých kroužků a aktivit (uvnitř grafu uvedena absolutní čísla dětí)

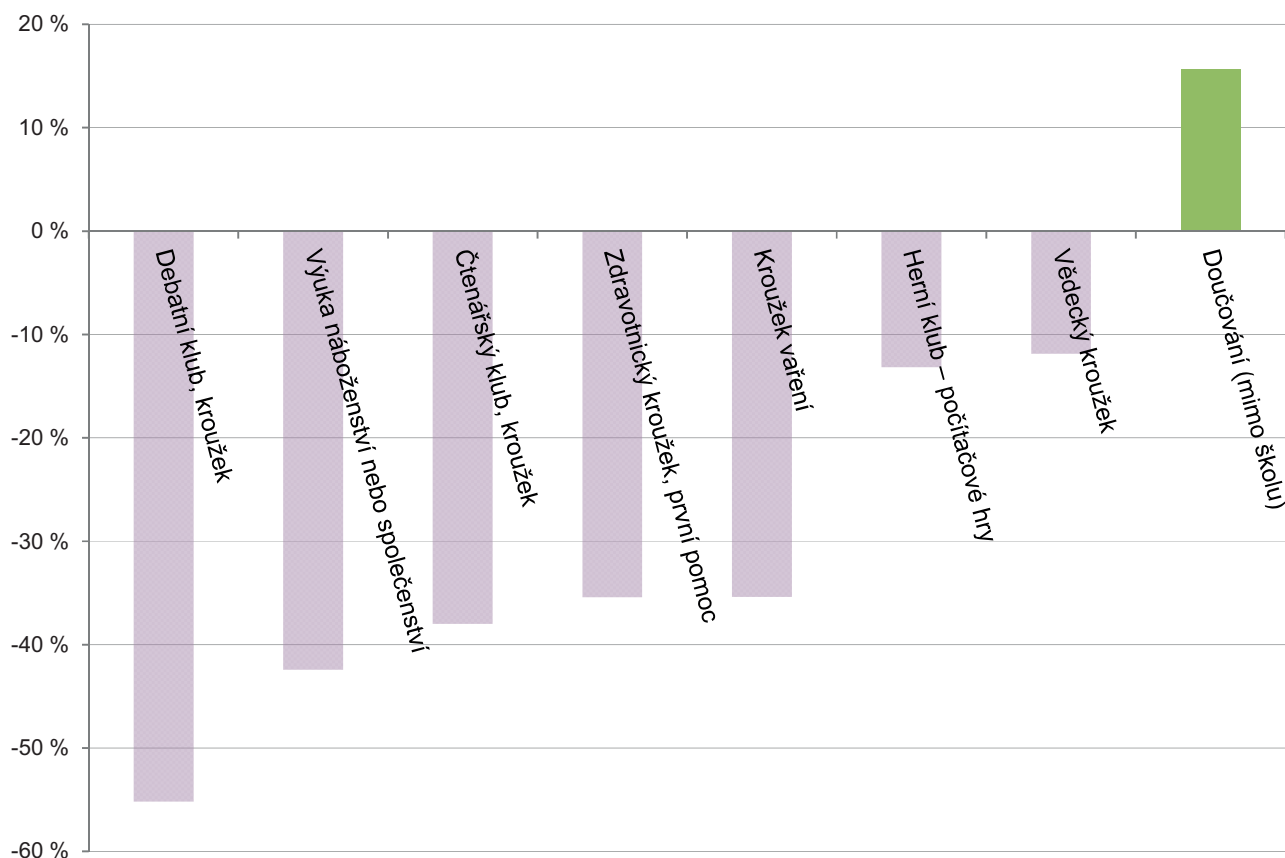

Většina dětí si uvedené kroužky a další organizované aktivity vybrala sama (39 %), následuje s nepatrným odstupem vliv rodičů (38 %) a – s už velkým odstupem – vliv kamarádů (12 %). Samy děti si nejčastěji vybraly debatační kroužek (69 %) či kroužek vaření (60 %). Vliv rodičů je dominantní, zcela nepřekvapivě, u doučování (75 %) a poté v třetině případů u čtenářského kroužku. Vliv kamarádů byl znát zejména u herního klubu (27 %).

Rozložení doby, po kterou děti navštěvovaly kroužek či další organizovanou aktivitu, je dosti rovnoměrné a ukazuje tak jak na delší kontinuitu ve věnování se určité činnosti (v kroužku), tak na určité hledání nových aktivit. Déle než tři roky navštěvovalo kroužek či aktivitu 23 % dětí, u 23 % to byly dva až tři roky, ve 28 % asi rok a ve 26 % maximálně půl roku. Relativně vysokou stabilitu v čase jsme našli pouze u navštěvování herního kroužku (39 % déle než tři roky).

Srovnáme-li období před zářím 2019 a období září 2019 – červen 2021, zjistíme, že účast dětí z našeho vzorku na činnosti sledovaných kroužků a aktivit poklesla přibližně o pětinu (viz graf 21). Výjimkou v tomto směru bylo pouze doučování, kde počet dětí stoupl o 16 %. Nejvýrazněji se pokles dotkl debatačních kroužků, kde ubylo více než polovina dětí (55 %), a u výuky náboženství, kde ubylo 42 % dětí.

Graf 21: Relativní změna (v %) počtu dětí věnujících se dalším kroužkům a aktivitám mezi obdobím před zářím 2019 a obdobím září 2019 – červen 2021

Kdo se nebude věnovat žádné zájmové organizované činnosti ve školním roce 2021/2022?

Připomeňme, že výzkum proběhl na podzim 2021. Na závěr bloku o zájmových činnostech jsme se proto dětí dotázali, jaké organizované činnosti se již věnují nebo plánují věnovat ve školním roce 2021/2022.¹⁰ Z jejich odpovědí byl zřejmý pokles zájmu, kdy 48 % dětí deklarovalo, že se nebudou věnovat žádné organizované činnosti. Je třeba si uvědomit, že pro období dotazování (říjen až prosinec 2021) lze jen těžko vyhodnotit, zda je pokles zájmu dočasný, či trvalejšího rázu. Nicméně tento úbytek potřeby účastnit se organizované činnosti nemusel být nutně propojen s poklesem zájmu o nejrůznější volnočasové aktivity obecně. Mohlo jít o logickou součást kalkulu v souvislosti s nejistou pandemickou situací, kdy se dětem a potažmo jejich rodičům nechtělo investovat čas a také nemalé finanční prostředky spojené s navštěvováním řady aktivit, které se nakonec neuskuteční. Tomuto předpokladu by nahrávala zřejmá souvislost s indikátory socioekonomického statusu rodiny, ať už jde o vzdělání hlavy rodiny nebo subjektivní životní úroveň domácnosti (viz tabulku 9).

¹⁰ Otázka zněla: „Jaké organizované zájmové činnosti se věnuješ nebo budeš věnovat teď, v novém školním roce 2021/2022? Máme na mysli sportovní oddíly, ZUŠ, kroužky ve škole, DDM nebo jiných centrech volného času, chození do Skauta apod. Napiš všechny, které budeš dělat určitě nebo plánuješ.“

Tabulka 9: Podíly dětí nevěnujících se žádné organizované zájmové činnosti ve školním roce 2021/2022 dle vybraných charakteristik

		Podíl dětí nevěnujících se žádné organizované zájmové činnosti (%)
Pohlaví	Dívka	47,14
	Chlapec	50,78
Ročník	Šestá třída	49,83
	Sedmá třída	40,63
	Osmá třída	50,80
	Devátá třída	54,55
Vzdělání hlavy rodiny	ZŠ	68,31
	Vyučení bez maturity	58,43
	SŠ s maturitou	50,09
	VŠ	33,30
Subjektivní životní úroveň	S (velkými obtížemi)	61,90
	Malé obtíže/relativně snadno	45,60
	(Velmi) snadno	44,70
Typ školy	ZŠ	51,04
	Víceleté gymnázium	32,60
Škola v obci	ZŠ v obci není	35,09
	ZŠ v obci je	50,23
Velikost místa bydliště	0–1 999	42,62
	2 000–4 999	63,99
	5 000–19 999	51,83
	20 000–79 999	47,35
	80 000–499 999	45,77
	Praha	46,97
Celkem		48,97

Podíl dětí nevěnujících se žádné organizované zájmové činnosti ve školním roce 2021/2022 – souvislosti se sociodemografickými a prostorovými charakteristikami

	Chlapec (gender)	Ročník školy	Vzdělání hlavy rodiny	Sociálně znevýhodněná rodina	Životní úroveň domácnosti	Neúplná rodina	Víceleté gymnázium (typ školy)	Počet obyvatel obce (bydliště)	Škola v obci	Obec centrem ORP
Nevěnuje se organizované zájmové činnosti	0,038	0,051	-0,193**	0,038	-0,074*	0,044	-0,118**	-0,019	0,082*	0,009

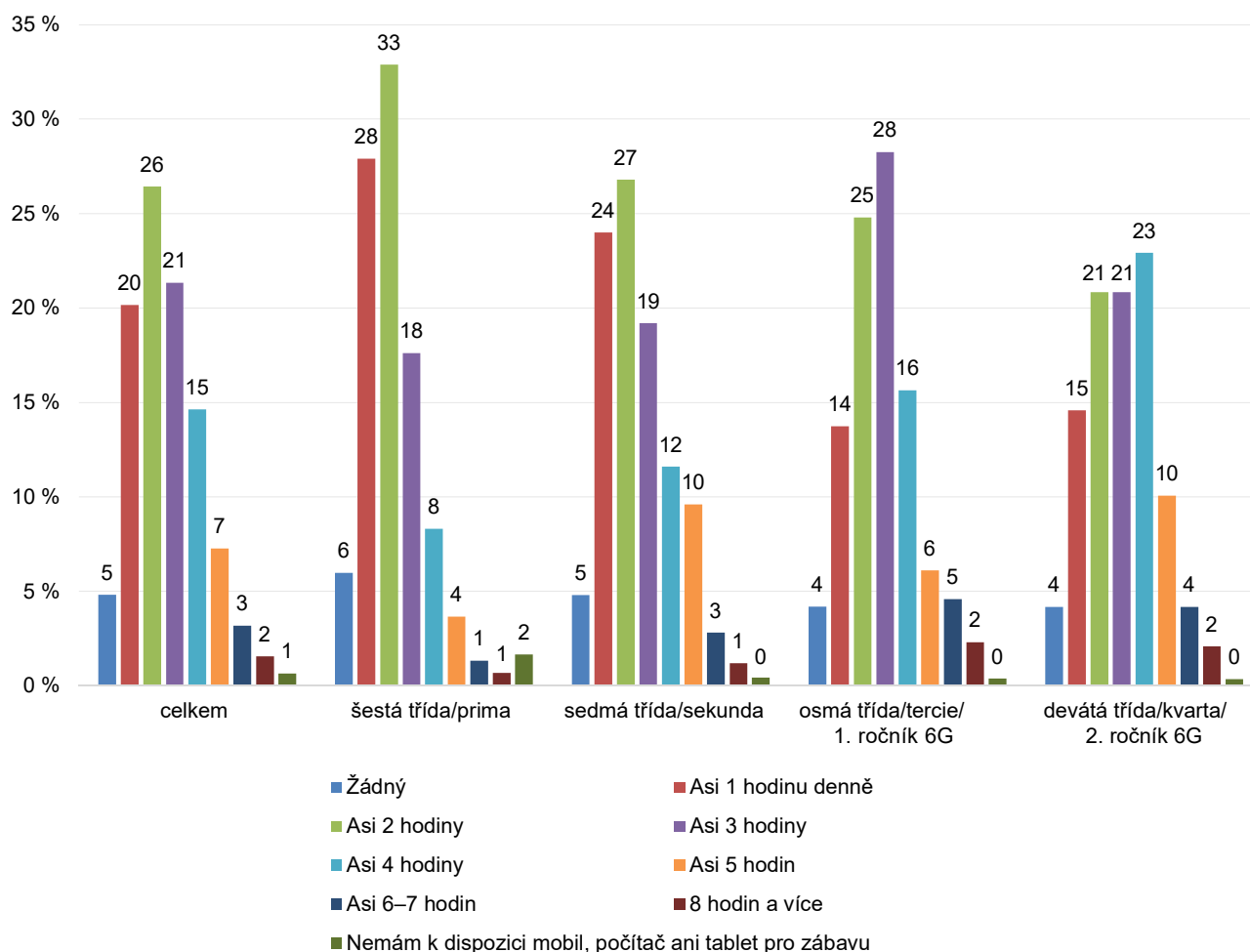
Média a ICT

Čas strávený na mobilu, počítači či tabletu celkem

Významný objem svého volného času tráví dnešní české děti před obrazovkami mobilů, tabletů a počítačů. Kolik času to vlastně je ve všední den a o víkendu a jak to bylo v době lockdownu, když byly děti doma na distanční výuce?¹¹ Výsledky shrnují grafy 22–24. Při interpretaci následujících zjištění je třeba vzít v potaz, že se jedná o odhady času, které poskytly samy děti. Nemusí tak jít o přesný údaj o době strávené s digitálními médii.

Pouhé jedno procento dětí v našem výzkumu uvedlo, že nemá žádné z těchto zařízení k dispozici a pouze 5 % zmínilo, že netráví na mobilu, počítači nebo tabletu v běžný všední školní den žádný volný čas. Téměř polovina dětí (46 %) stráví podle svého odhadu zábavou na těchto zařízeních (mimo přípravu do školy) jednu nebo dvě hodiny svého volného času denně a další polovina (48 %) tři a více hodin (viz graf 22).

Graf 22: Čas na mobilu, počítači, tabletu ve volném čase mimo přípravu do školy v běžný všední školní den – údaje v %

¹¹ Otázka zněla: „Kolik asi strávíš celkem času **na mobilu, počítači, tabletu** ve svém volném čase **mimo přípravu do školy**? A kolik času jsi trávil(a) **zábavou** na počítači nebo mobilu v době, kdy byly letos v zimě a na jaře kvůli koronaviru zavřené školy? A. Ve všední den, když je škola; B. O víkendu; C. Když jsi byl(a) doma na distanční výuce.“

Čas na mobilu, počítači, tabletu ve volném čase mimo přípravu do školy v běžný všední školní den – souvislosti se sociodemografickými a prostorovými charakteristikami

	Chlapec (gender)	Ročník školy	Vzdělání hlavy rodiny	Sociálně znevýhodněná rodina	Životní úroveň domácnosti	Neúplná rodina	Víceleté gymnázium (typ školy)	Počet obyvatel obce (bydliště)	Škola v obci	Obec centrem ORP
Čas s mobilem a počítačem ve všední den	0,074*	0,234**	-0,115**	0,118**	-0,035	0,062*	-0,042	0,003	0,027	-0,003

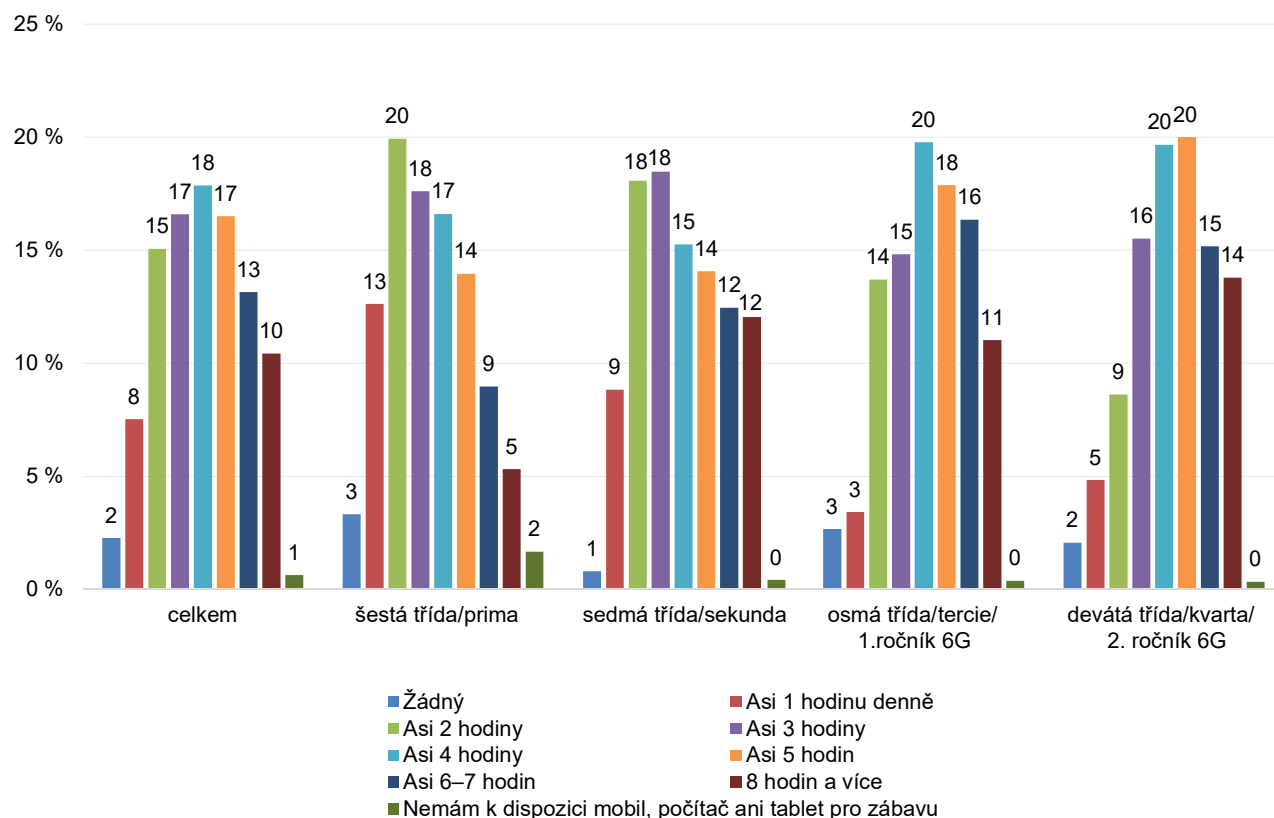
Poznámka: bez odpovědi Nemám k dispozici mobil, počítač ani tablet pro zábavu

Čas strávený s digitálními médii přitom roste s věkem. Zatímco tři a více hodin stráví ve všední den na počítači, tabletu či mobilu tři z deseti žáků šesté třídy nebo primy, mezi žáky deváté třídy a ekvivalentních tříd víceletých gymnázií to je již šest z deseti. Čas strávený u monitoru či obrazovky mobilu také slabě negativně koreluje se vzděláním rodiny a u počítačů a mobilů tráví ve všední den o něco více času chlapci a děti ze sociálně znevýhodněných a neúplných rodin.

Jako důležité hledisko se ukázalo také to, zda mají děti přístup k internetu bez kontroly rodičů. Děti, které uvedly, že takový přístup mají, tráví s médii podstatně více času. Tři a více hodin stráví s ICT médii více než polovina z nich (52 %), zatímco mezi dětmi, které uvedly, že takový přístup k internetu nemají, je to necelá čtvrtina (22 %).

O víkendu pak tráví děti svůj volný čas s ICT médii napříč všemi věkovými skupinami ještě intenzivněji (viz graf 23). Podíl dětí, které stráví u počítače, mobilu či tabletu jednu nebo dvě hodiny, klesá na méně než jednu čtvrtinu, naopak v průměru čtyři z deseti dětí stráví s ICT přístroji pět a více hodin. Také o víkendu roste doba strávená s těmito médii s věkem. Jestliže pět a více hodin s nimi o víkendu strávily mezi žáky šestých tříd a prim tři děti z deseti, mezi žáky devátých tříd a ekvivalentních ročníků víceletých gymnázií to je již téměř polovina. Čas strávený o víkendu u monitoru či obrazovky mobilu opět slabě negativně koreluje se vzděláním rodiny a u počítačů a mobilů tráví o něco více času o víkendu chlapci, děti ze sociálně znevýhodněných rodin a žáci základních škol.

Graf 23: Čas na mobilu, počítači, tabletu ve volném čase mimo přípravu do školy – o víkendu – údaje v %

Čas na mobilu, počítači, tabletu ve volném čase mimo přípravu do školy – o víkendu – souvislosti se sociodemografickými a prostorovými charakteristikami

	Chlapec (gender)	Ročník školy	Vzdělání hlavy rodiny	Sociálně znevýhodněná rodina	Životní úroveň domácnosti	Neúplná rodina	Víceleté gymnázium (typ školy)	Počet obyvatel obce (bydliště)	Škola v obci	Obec centrem ORP
Čas s mobilem a počítačem o víkendu	0,075*	0,209**	-0,126**	0,069*	-0,037	0,058	-0,091**	-0,034	-0,012	-0,010

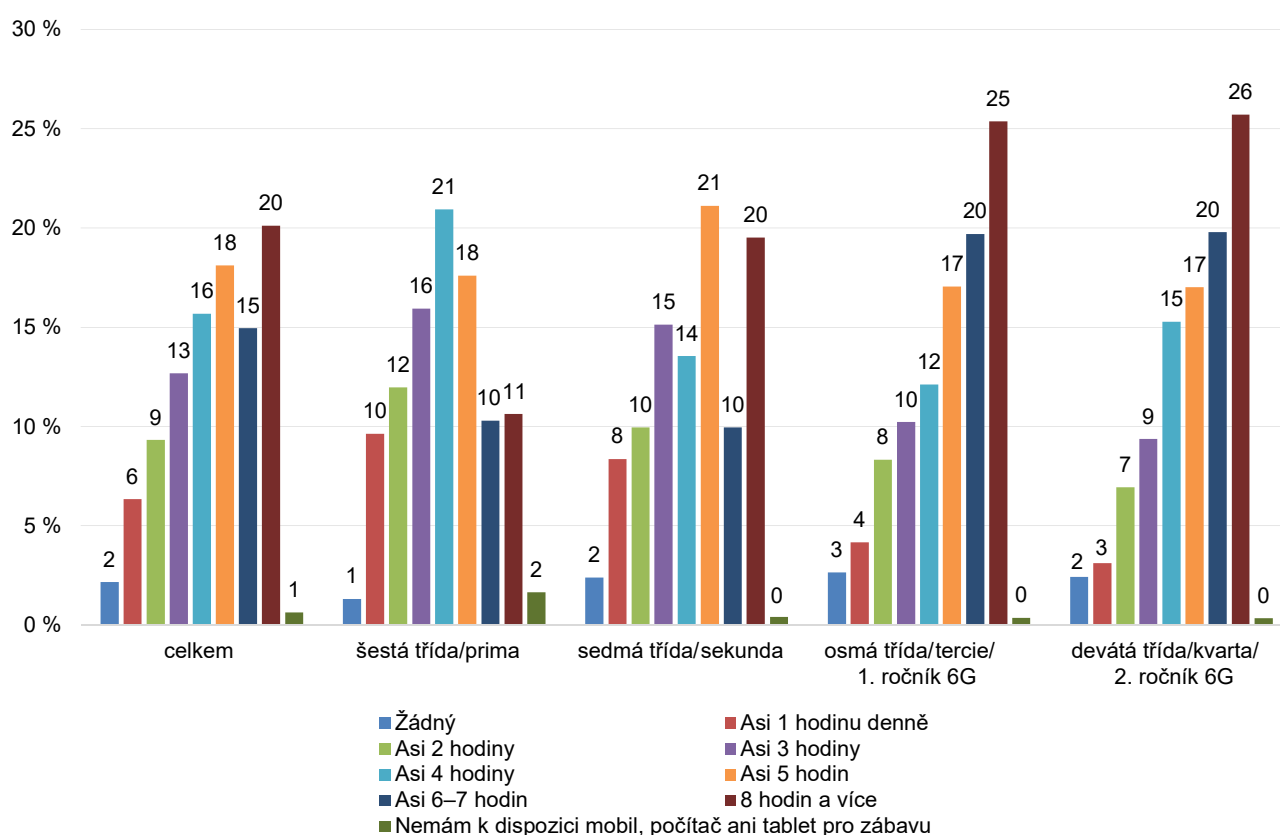
Poznámka: bez odpovědi Nemám k dispozici mobil, počítač ani tablet pro zábavu

Pokud přepočítáme, jakou dobu přibližně v průměru stráví žáci druhého stupně základních škol nebo jejich vrstevníci z víceletých gymnázií na počítači, mobilu nebo tabletu, vychází tento odhad pro všední den na 2 hodiny a 38 minut. O víkendu pak stoupne na 4 hodiny a 2 minuty, přičemž nejstarší žáci tráví ve všední den s těmito médii o 55 minut více a o víkendu dokonce o 1 hodinu a 6 minut více než ti nejmladší. Přitom děti, které pocházejí z rodin s neúplným nebo základním vzděláním, tráví s počítačem, tabletem nebo mobilem ve všední den v průměru 3 hodiny a 5 minut, zatímco děti z rodin s vysokoškolským vzděláním pouze 2 hodiny a 17 minut, tedy bezmála o hodinu méně. Jak již bylo zmíněno, ve všední den tráví s digitálními médii více času také děti ze sociálně znevýhodněných rodin; v jejich případě vychází tato doba v průměru na 3 hodiny a 17 minut.

Jedním z důsledků pandemie covidu-19, která celosvětově vypukla na přelomu let 2019 a 2020, bylo to, že děti trávily vedle svých volnočasových aktivit ve společnosti počítačů či tabletů velké množství času také při distanční on-line výuce. To významně zasáhlo i české děti z druhého stupně základních škol a nižších ročníků víceletých gymnázií, které takto strávily podstatnou část školního roku 2020/2021.

V době, kdy byli žáci z důvodu pandemie covidu-19 na distanční výuce, trávili s digitálními médii významně více času (viz graf 24). V průměru se za celou věkovou skupinu jednalo o 4 hodiny a 40 minut, což bylo o dvě hodiny více než v běžný všední den, když chodí děti do školy, a o více než půl hodiny, než je pro ně běžné o víkendu. Také v tomto případě vzrůstala doba strávená před monitorem či obrazovkou ICT přístrojů s věkem. Následky lockdownu zasáhly masově celou populaci prakticky bez rozdílu, neboť žádné další rozdíly v tomto případě nebyly statisticky významné.

Graf 24: Doba strávená na mobilu, počítači, tabletu ve volném čase mimo přípravu do školy – když bylo dítě doma na distanční výuce – údaje v %

Doba strávená na mobilu, počítači, tabletu ve volném čase mimo přípravu do školy – když bylo dítě doma na distanční výuce – souvislosti se sociodemografickými a prostorovými charakteristikami

	Chlapec (gender)	Ročník školy	Vzdělání hlavy rodiny	Sociálně znevýhodněná rodina	Životní úroveň domácnosti	Neúplná rodina	Víceleté gymnázium (typ školy)	Počet obyvatel obce (bydliště)	Škola v obci	Obec centrem ORP
Čas s mobilem a počítačem (lockdown)	0,028	0,214**	-0,052	0,035	0,014	0,050	-0,031	-0,015	-0,012	-0,002

Poznámka: bez odpovědi Nemám k dispozici mobil, počítač ani tablet pro zábavu

Činnosti s digitálními médii

To, kolik času stráví děti sledováním televize a různými činnostmi na mobilu nebo počítači, shrnuje graf 25.^{12,13} Ve srovnání s dobou strávenou na počítači nebo mobilu tráví dnešní děti před televizní obrazovkou podstatně méně času. 12 % uvedlo, že televizi nesleduje vůbec, a dalších 17 % ji nesleduje každý všední den. Do dvou hodin denně trávilo čas před televizní obrazovkou dalších 61 % dětí a pouze 10 % se dívalo na televizi tři a více hodin denně (viz graf 25). Sledování televize negativně koreluje se vzděláním rodiny. Tam, kde má hlava rodiny pouze neúplné nebo základní vzdělání, se dívá na televizi tři a více hodin v běžný všední den 31 % dětí, v rodinách vyučených je to 14 %, v rodinách s maturitním vzděláním 7 % a v rodinách s vysokoškolským vzděláním pouze 5 % dětí. O něco více se na televizi dívali ti nejmladší a také děti bydlící v obci, která je centrem správního obvodu ORP.

Pro sledování filmů, videí a dalších audiovizuálních programů však děti využívají i další média. Vedle televize totiž děti ve zhruba obdobném rozsahu sledují filmy, seriály a další videa na DVD, videopřehrávačích a také zejména na internetu, např. YouTube nebo prostřednictvím různých streamovacích služeb, jako je Netflix, případně sledují TV programy online. Obdobně jako u času stráveného na počítači i v tomto případě platí, že se vzrůstajícím věkem stoupá doba věnovaná sledování filmů, seriálů a videí.

Hraní počítačových her je výraznou doménou chlapců, věk v tomto případě nehraje významnou roli. Zatímco 28 % dívek se této činnosti nevěnuje prakticky vůbec a dalších 22 % nehraje hry na počítači každý den, mezi chlapci je to jen 17 %, resp. 15 %. Také v případě hraní počítačových her existuje slabá negativní korelace se vzděláním rodiny a rovněž se subjektivní životní úrovní. O něco méně hrají počítačové hry také děti navštěvující víceletá gymnázia.

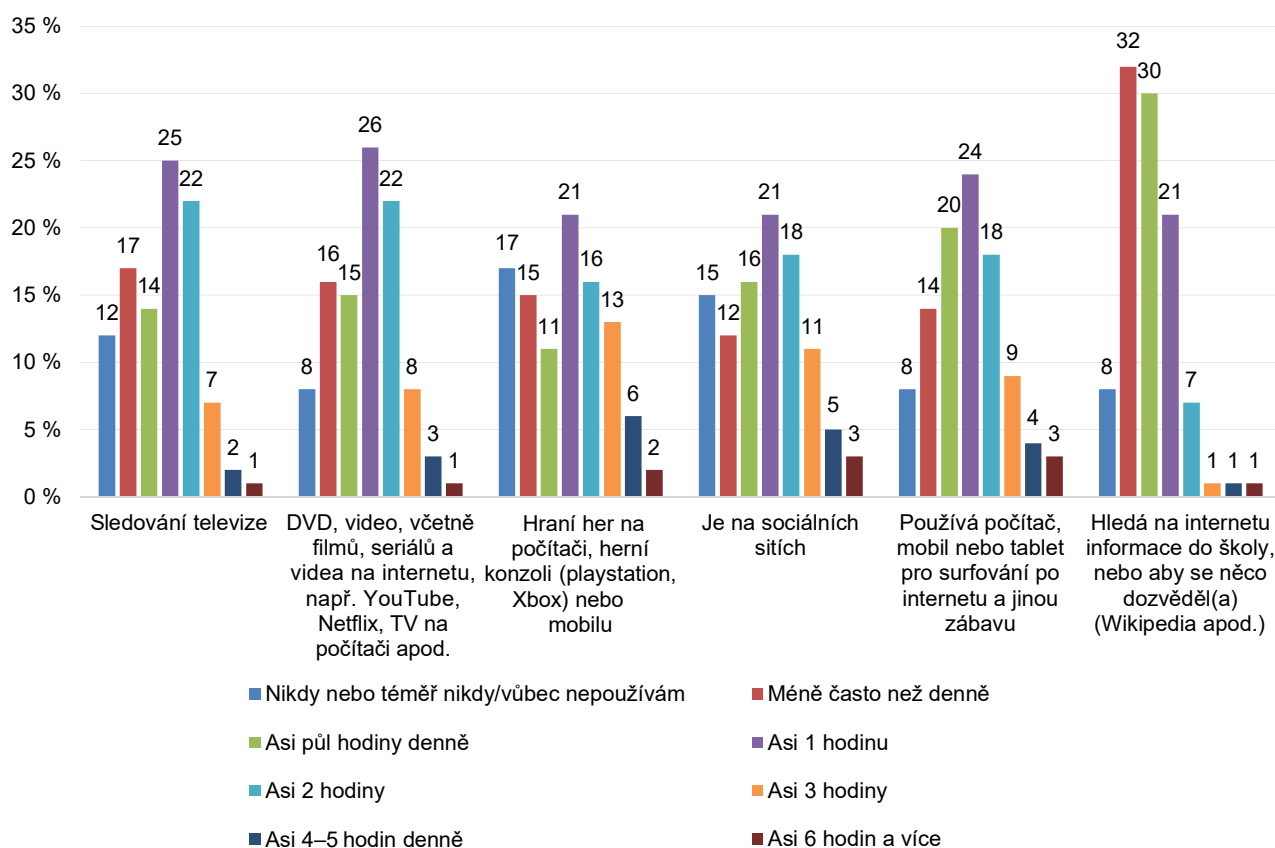
Zvláštní kapitolou jsou sociální sítě. Ty nepoužívá vůbec nebo skoro vůbec 15 % dětí a dalších 12 % je používá méně často než denně. Dobu strávenou na sítích opět nejvýznamněji ovlivňuje věk. Zatímco 30 % žáků šestých tříd a prim uvedlo, že je ve všední den nikdy nebo skoro nikdy nepoužívá, mezi jejich o rok staršími spolužáky to bylo zhruba o polovinu méně (16 %) a mezi nestaršími již jen 6 %, resp. 8 %. Také ve frekvenci využívání sítí existuje slabší negativní korelace se vzděláním rodiny. Pokud jde o genderové rozdíly, o něco více času tráví na sociálních sítích dívky.

Žáci šestých tříd a prim se také méně než jejich starší spolužáci věnují surfování a jiné zábavě na internetu a i v tomto případě existuje slabší negativní korelace se vzděláním rodiny.

¹² Otázka zněla: „Kolik hodin děláš následující věci ve všední dny, když je škola?“

¹³ Zároveň upozorníme na to, že různým aktivitám na mobilu, počítači nebo tabletu se děti mohou věnovat simultánně.

Graf 25: Čas strávený u televize, na počítači, tabletu, mobilu ve všední den – údaje v %

Čas strávený u televize, na počítači, tabletu, mobilu ve všední den – souvislosti se sociodemografickými a prostorovými charakteristikami

	Chlapec (gender)	Ročník školy	Vzdělání hlavy rodiny	Sociálně znevýhodněná rodina	Životní úroveň domácnosti	Neúplná rodina	Víceleté gymnázium (typ školy)	Počet obyvatel obce (bydliště)	Škola v obci	Obec centrem ORP
Televize	0,007	-0,129**	-0,136**	0,017	0,016	-0,019	-0,057	0,054	0,043	0,085**
DVD, video, YouTube, Netflix, TV na počítači apod.	0,017	0,092**	-0,029	0,007	0,011	-0,038	-0,035	0,013	0,006	-0,027
PC hry, playstation, Xbox	0,441**	-0,019	-0,090**	-0,021	-0,059*	0,018	-0,074*	0,010	0,027	-0,004
Sociální sítě	-0,073*	0,284**	-0,118**	0,050	0,013	0,022	0,021	0,011	-0,004	0,010
Vyhledávání informací (Wikipedia apod.)	-0,018	0,094**	0,014	-0,115**	0,056	-0,017	0,016	0,022	0,036	0,062*
Surfování po internetu a jiná zábava na internetu	-0,016	0,112**	-0,093**	-0,026	-0,027	0,049	-0,047	0,043	0,020	0,040

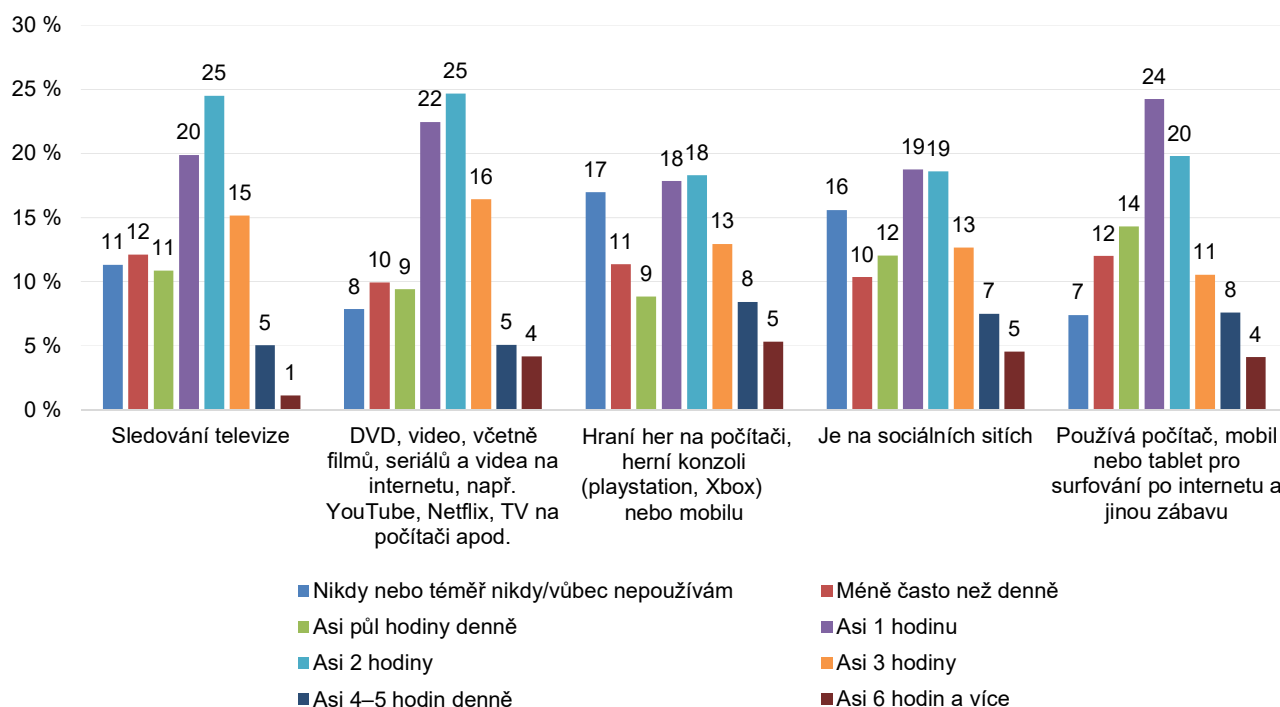
Nejméně děti používají internet k vyhledávání informací, které potřebují do školy, nebo pokud se chtějí samy něco dozvědět. Celkově takovýto typ informací na internetu nehledá nikdy nebo téměř nikdy 8 % dětí a další třetina je nehledá každý den. Častěji k tomuto účelu využívají internet starší děti a naopak méně než ostatní tyto informace vyhledávají děti ze sociálně znevýhodněných rodin. 76 % dětí z těchto rodin zvolilo odpověď „méně často než denně“, což je více než dvojnásobek oproti ostatním dětem. To do určité míry může indikovat potenciální ohrožení dětí ze sociálně znevýhodněných rodin s ohledem na rozvoj jejich digitální gramotnosti.

S výjimkou vyhledávání informací na internetu pro potřeby školy nebo rozšiřování vlastních vědomostí jsme rovněž sledovali, jak se těmto aktivitám věnují děti o víkendu¹⁴ (viz graf 26). Obecně se sledovaným aktivitám o víkendu věnují déle než ve všední den. Nejvýznamněji o víkendu vzrůstá počet dětí, které sledují televizní program ať již v televizi nebo na počítači nebo sledují filmy, seriály či videa na DVD, videopřehrávači, internetu nebo různých streamovacích platformách, jako je např. Netflix. Podíl dětí, které se těmto aktivitám věnují o víkendu více než tři hodiny, je více než dvojnásobný v porovnání s tím, kolik dětí se věnuje sledování audiovizuální tvorby v běžný školní den (nárůst z 10 % na 21 %, resp. z 11 % na 25 %).

S ohledem na sociodemografické a prostorové charakteristiky lze nalézt v intenzitě zapojení do činností na počítači, mobilu či tabletu realizovaných o víkendu obdobné souvislosti jako ve všední den. I zde platí, že nejvýraznější rozdíly jsou u hraní počítačových her podle genderu a u času na sociálních sítích podle ročníku.

¹⁴ Otázka zněla: „Kolik hodin děláš následující věci o víkendu?“

Graf 26: Čas strávený u televize, na počítači, tabletu, mobilu o víkendu – údaje v %

Čas strávený u televize, na počítači, tabletu, mobilu o víkendu – souvislosti se sociodemografickými a prostorovými charakteristikami

	Chlapec (gender)	Ročník školy	Vzdělání hlavy rodiny	Sociálně znevýhodněná rodina	Životní úroveň domácnosti	Neúplná rodina	Víceleté gymnázium (typ školy)	Počet obyvatel obce (bydliště)	Škola v obci	Obec centrem ORP
Televize	-0,014	-0,139**	-0,135**	-0,002	0,052	-0,022	-0,059*	0,017	0,002	0,060*
DVD, video, YouTube, Netflix, TV na počítači apod.	-0,026	0,107**	-0,026	-0,015	-0,040	-0,015	-0,046	0,049	0,023	0,017
PC hry, playstation, Xbox	0,408**	-0,007	-0,059*	-0,029	-0,042	0,036	-0,076*	0,030	0,023	0,029
Sociální sítě	-0,103**	0,275**	-0,117**	0,045	0,007	0,016	-0,024	0,001	-0,018	0,014
Surfování po internetu a jiná zábava na internetu	-0,020	0,096**	-0,087**	-0,074*	-0,035	0,034	-0,069*	0,035	0,010	0,039

Jaké sociální sítě děti sledují

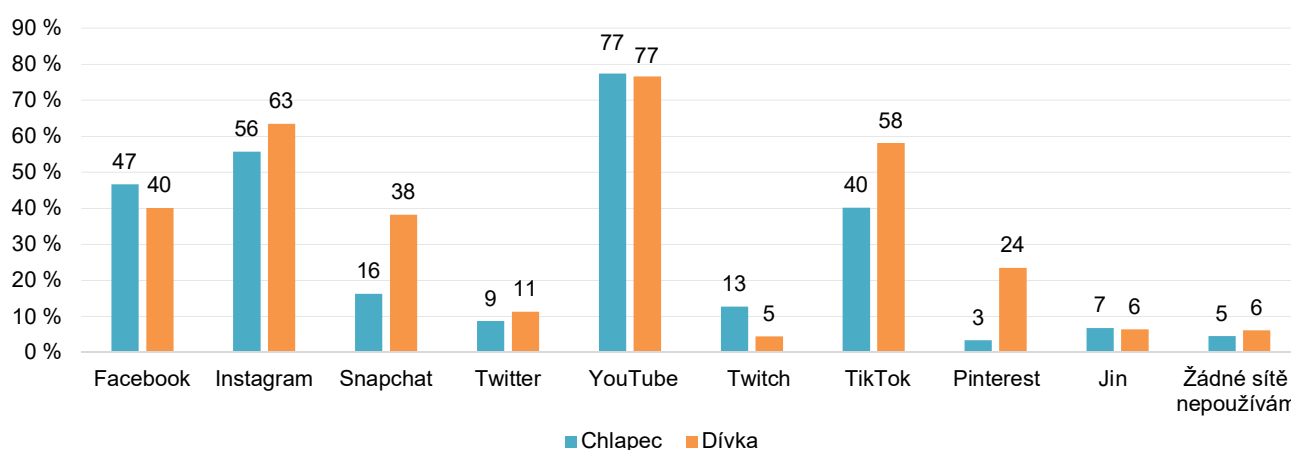
Podíl pravidelných (tj. několikrát do týdne) uživatelů osmi vybraných sociálních sítí shrnuje graf 27.¹⁵ Více než tři čtvrtiny dívek i chlapců používají několikrát týdně YouTube, vysoký podíl příznivců má také Instagram a TikTok, které mají o něco větší podíl pravidelných uživatelů mezi dívkami. Facebook navštěvuje

¹⁵ Otázka zněla: „Které sociální sítě aktivně využíváš aspoň několikrát týdně?“

několikrát týdně podle svého vyjádření 47 % chlapců a 40 % dívek. Více než třetina dívek pak pravidelně používá Snapchat a čtvrtina Pinterest, což jsou sítě, které využívají chlapci podstatně méně. Ti naopak častěji používají Twitch, mezi jehož příznivce patří 13 % chlapců a 5 % dívek.

Podíl pravidelných uživatelů uvedených sociálních sítí obecně roste se vzrůstajícím věkem, nejvýznamnější rozdíly jsou u Snapchatu a Instagramu. Děti ze sociálně znevýhodněných skupin významně častěji používají Facebook (72 %) a o něco častěji i Instagram. Podíl pravidelných uživatelů Facebooku pak klesá s vyšším vzděláním rodiny. Mezi žáky víceletých gymnázií je vyšší podíl uživatelů Snapchatu, Instagramu a Pinterestu. Slabé negativní korelace se také objevují s územními charakteristikami, např. mezi dětmi z obcí, které nejsou centrem správního obvodu ORP, je o něco vyšší podíl pravidelných uživatelů Snapchatu, Twitchu a TikToku.

Graf 27: Sociální sítě – údaje v %

Pro úplnost můžeme uvést, že podle vyjádření rodičů je více než polovina z nich s dětmi propojena přes sociální sítě; 41 % rodičů uvedlo, že je se svými dětmi přáteli na jedné sociální síti a dalších 16 % je s nimi přáteli hned na několika sítích.

Internet a sociální sítě – nadměrné používání

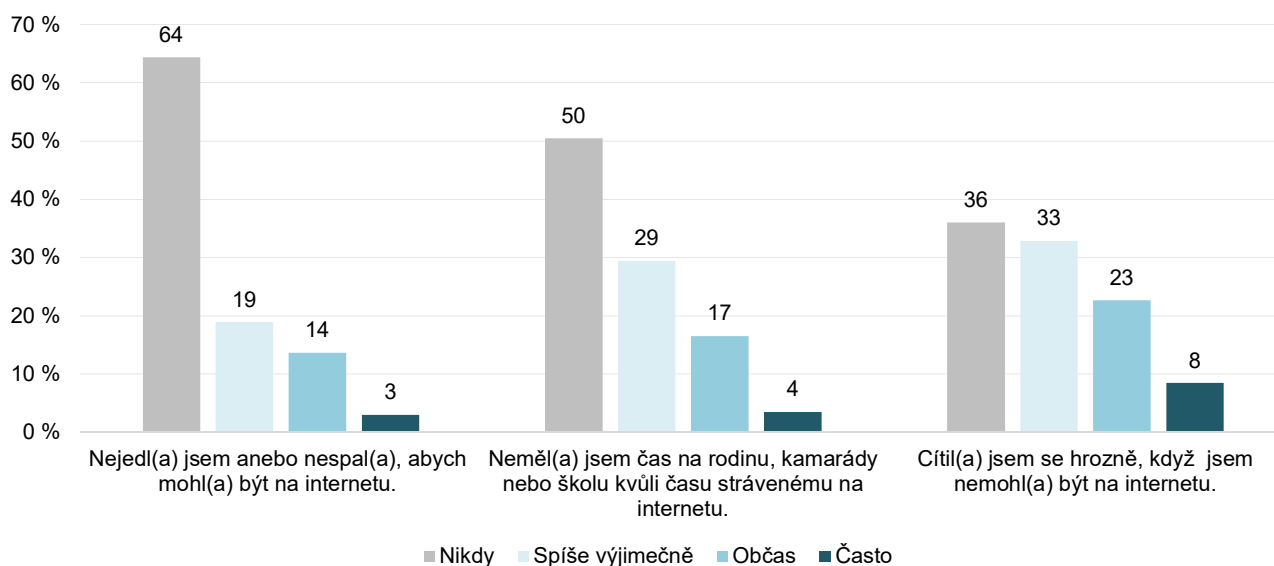
Naléhavou otázkou dnešní doby je, jak moc zasahuje internet do běžného života dětí. Výzkum proto zjišťoval, jak si děti subjektivně uvědomují své vlastní rizikové chování a potenciální závislost na internetu. V této souvislosti odpovídaly mj. na otázku, zda v uplynulém roce měly zkušenost s některou z následujících situací: zažívaly nepříjemné pocity, pokud nemohly být na internetu; zanedbávaly kvůli internetu kamarády nebo rodinu; případně zanedbávaly spánek a jídlo. Odpověď volily na čtyřstupňové škále.¹⁶

Nejčastěji děti přiznávaly, že obtížně snášejí, pokud nemají přístup k internetu. Necelá třetina podle svého vyjádření tento pocit zažívala opakovaně (občas nebo často), další třetina jen výjimečně a více než třetina vůbec. Polovina dětí také uvedla, že nikdy kvůli internetu nezanedbávala své kamarády nebo rodinu a necelé dvě třetiny v uplynulém roce nezanedbávaly jídlo nebo spánek. Opakovaně (občas nebo často) tento stav zažívalo 21 % dětí v případě zanedbávání rodiny a kamarádů a 17 % přiznalo, že zanedbává jídlo nebo spánek.

¹⁶ Otázka zněla: „Jak často se Ti staly následující věci za posledních 12 měsíců? V každém řádku vyber jednu odpověď.“

- A. Nejedl(a) jsem anebo nespál(a), abych mohl(a) být na internetu.
- B. Neměl(a) jsem čas na rodinu, kamarády nebo školu kvůli času strávenému na internetu.
- C. Cítil(a) jsem se hrozně, když jsem nemohl(a) být na internetu.“

Graf 28: Pocity a chování spjaté s používáním internetu – údaje v %

Pocity a chování spjaté s používáním internetu – souvislosti se sociodemografickými a prostorovými charakteristikami

	Chlapec (gender)	Ročník školy	Vzdělání hlavy rodiny	Sociálně znevýhodněná rodina	Životní úroveň domácnosti	Neúplná rodina	Víceleté gymnázium (typ školy)	Počet obyvatel obce (bydliště)	Škola v obci	Obec centrem ORP
Nejedl(a) jsem anebo nespal(a), abych mohl(a) být na internetu.	0,123**	0,030	-0,087**	0,014	-0,129**	-0,032	-0,015	0,002	-0,013	0,026
Neměl(a) jsem čas na rodinu, kamarády nebo školu kvůli času strávenému na internetu.	0,111**	0,050	-0,088**	0,019	-0,136**	0,001	-0,013	-0,008	-0,016	0,042
Cítil(a) jsem se hrozně, když jsem nemohl(a) být na internetu.	0,045	-0,012	-0,094**	0,052	-0,119**	-0,019	-0,049	-0,023	-0,053	0,012

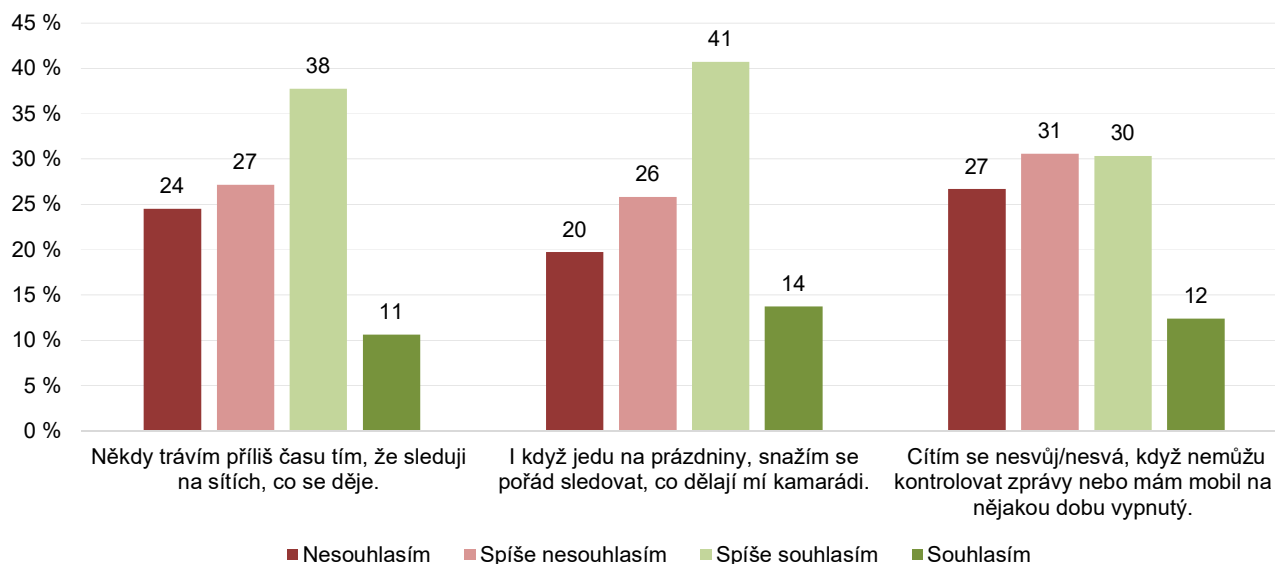
V rodinách se subjektivně pocíťovanou vyšší životní úrovní a také v rodinách s vyšším vzděláním nalézáme větší podíl dětí, kterým se uvedené věci vůbec nestaly. Zdá se, že negativní dopady nadměrné konzumace digitálních médií méně pociťují dívky, které uvádí méně často, že zanedbávají svou rodinu, kamarády, spánek i jídlo.

Sociální sítě umožňují dětem být prakticky v neustálém kontaktu se svými kamarády a sdílet s nimi svoje zážitky, pocity a myšlenky. Děti proto často kontrolují mobil, aby zjistily, co nového se děje. Často jsou poháněny obavou, aby něco nepromeškaly nebo aby jim něco neuniklo (tzv. fear of missing out). Jak jsme viděli výše, pouze 5 % chlapců a 6 % dívek uvedlo, že vůbec žádné sociální sítě nepoužívá. Jak hodnotí svou aktivitu na sítích a své pocity s tím spojené samy děti?¹⁷

¹⁷ Otázka zněla: „A jak to máš se sociálními sítěmi? V každém řádku vyber jednu odpověď. Někdy trávím příliš času tím, že sleduji na sítích, co se děje; I když jedu na prázdniny, snažím se pořád sledovat, co dělají mí kamarádi; Cítím se nespůj/ nespá, když nemůžu kontrolovat zprávy nebo mám mobil na nějakou dobu vypnutý.“

Podle svého vyjádření se více než polovina dětí, i když jedou na prázdniny, snaží na síti stále sledovat, co dělají jejich kamarádi. Téměř polovina také připouští, že někdy tráví na sítích příliš času a více než dvě pětiny se pak cítí nespokojené, pokud nemohou kontrolovat zprávy nebo mají vypnutý mobil.

Graf 29: Pocity a chování spjaté s používáním sociálních sítí – údaje v %

Pocity a chování spjaté s používáním sociálních sítí – souvislosti se sociodemografickými a prostorovými charakteristikami

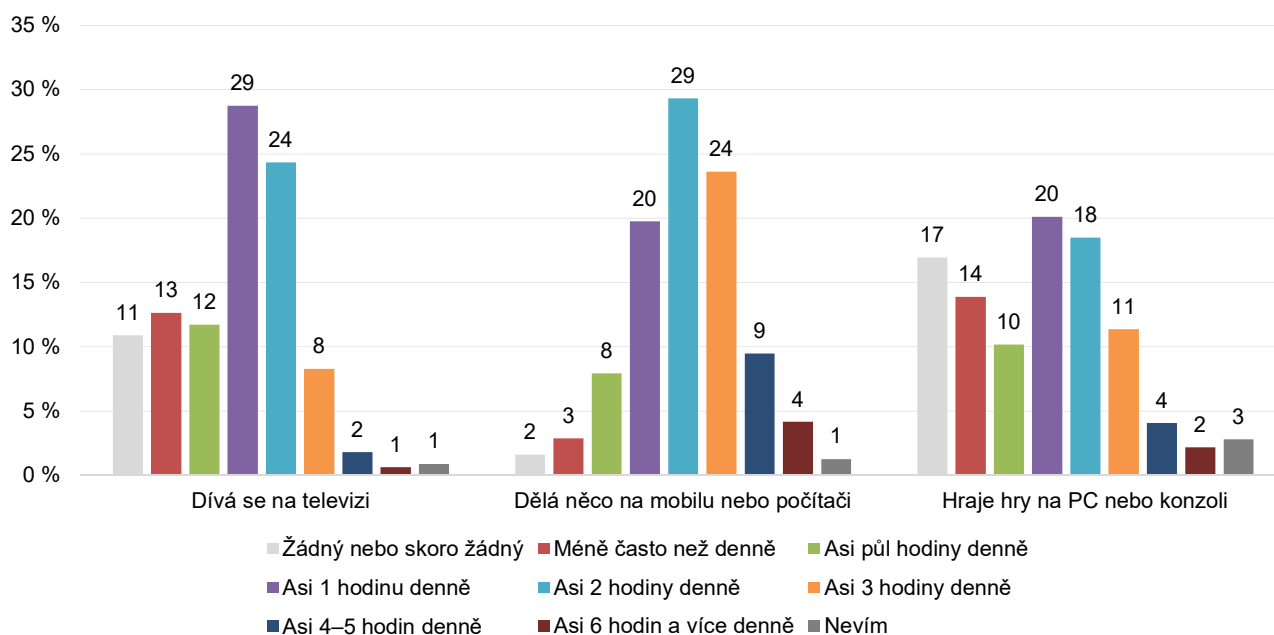
	Chlapec (gender)	Ročník školy	Vzdělání hlavy rodiny	Sociálně znevýhodněná rodina	Životní úroveň domácnosti	Neúplná rodina	Víceleté gymnázium (typ školy)	Počet obyvatel obce (bydliště)	Škola v obci	Obec centrem ORP
Někdy trávím příliš času tím, že sleduji na sítích, co se děje.	-0,040	0,126**	-0,102**	0,048	0,007	0,018	-0,003	-0,025	0,014	-0,001
I když jedu na prázdniny, snažím se pořád sledovat, co dělají mí kamarádi.	-0,034	0,118**	-0,105**	0,068*	-0,004	-0,010	-0,010	0,063*	0,049	0,058
Cítím se nespokojený/nesvá, když nemůžu kontrolovat zprávy nebo mám mobil na nějakou dobu vypnutý.	-0,025	0,116**	-0,110**	0,039	-0,072*	0,033	-0,037	0,040	0,014	0,054

Viděli jsme, že starší děti tráví na sociálních sítích více času. Také v tomto případě nejvýznamněji diferencuje věk. S uvedenými výroky vyslovovaly souhlas častěji starší děti. Rovněž lze nalézt rozdíly podle vzdělání rodiny; děti ze vzdělanějších rodin méně často s uvedenými výroky souhlasily.

Jak čas s digitálními médii vidí rodiče

Zjišťování stráveného času i negativních dopadů konzumace digitálních médií na základě jednostranných výpovědí (nejen u) dětí je vystaveno riziku zkreslení. Proto jsme požádali paralelně také rodiče, aby odhadli, kolik času stráví jejich dítě sledováním televize, aktivitami na počítači nebo hraním počítačových her¹⁸. V případě sledování televize a hraní počítačových her byla otázka pro rodiče formulována podobně jako v dětském dotazníku s velmi podobnou škálou odpovědí a rozložení odpovědí rodičů je velmi podobné rozložení odpovědí dětí. Pokud jde o sledování televize, 61 % dětí a 65 % rodičů uvedlo, že ji dítě sleduje půl hodiny až dvě hodiny denně, a 10 % dětí a 11 % rodičů pak uvedlo tři hodiny nebo více. V případě počítačových her 48 % dětí a 49 % rodičů odhadlo dobu strávenou touto činností na půl hodiny až dvě hodiny denně a 21 % dětí a 18 % rodičů na tři a více hodin. Na reliabilitu údajů získaných z výpovědí dětí ukazuje skutečnost, že mezi odhady dítěte a odhady rodiče z téže domácnosti jsou silné pozitivní korelace. Silněji koreluje údaj od samotných dětí s údajem od jejich rodičů v případě času stráveného dětmi u televize (0,62), a také pokud jde o hraní počítačových her, je tato korelace vysoká (0,55). Pokud jde o činnosti na mobilu a počítači, pak podle názoru rodičů jimi stráví 57 % dětí půl hodiny až dvě hodiny denně a více než třetina dětí tři a více hodin. V případě této otázky se znění i škála trochu lišila, ale i zde jsou výpovědi dětí i rodičů podobné (korelace 0,50).

Graf 30: Kolik času stráví dítě sledováním televize, na počítači a hraním počítačových her podle názoru rodičů – údaje v %

A konečně, jak vnímají rodiče množství času, který jejich děti tráví s počítačem, mobilem nebo tabletem?¹⁹ Jejich odpovědi shrnuje graf 31. Téměř dvě pětiny rodičů se domnívají, že je to příliš mnoho, a snaží se s tím bojovat. Další 9 % pak rovněž zmiňuje, že je to podle jejich názoru příliš mnoho, ale nedaří se jim s tím nic

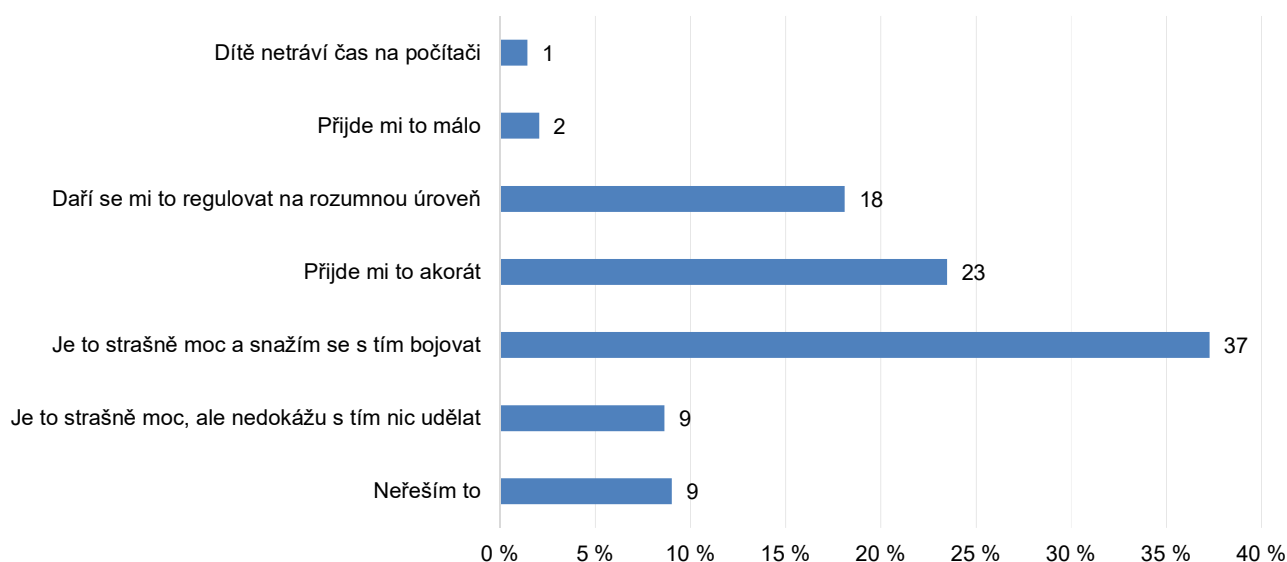
¹⁸ Otázka zněla: „Kolik času během běžného všedního dne v průměru tráví (Vaše dítě) tím, že:

- A. dívá se na televizi,
- B. dělá něco na mobilu nebo počítači,
- C. hraje hry na počítači nebo konzoli.“

¹⁹ Otázka zněla: „Jak vnímáte čas, který <JMÉNO DÍTĚTE> stráví denně u počítače, mobilu nebo tabletu?“

dělat. Naopak 18 % rodičů se daří čas, který dítě stráví s ICT přístroji, regulovat na rozumnou úroveň. Zhruba čtvrtině přijde čas, který jejich dítě tráví u počítače, jako přiměřený, 2 % jako nedostatečný. Pouhé 1 % pak zmiňuje, že dítě tímto způsobem čas netráví. Varující je, že 9 % rodičů uvedlo, že množství času, které jejich dítě stráví u počítače, neřeší. Tento přístup se projevuje především v rodinách s nižším socioekonomickým postavením, tj. sociálně znevýhodněných a v rodinách s neúplným nebo základním vzděláním, kde neřeší dobu, kterou jejich dítě stráví na počítači, dokonce více než čtvrtina rodičů. Citlivost rodičů k nadměrné konzumaci digitálních médií se odvíjí také od věku dítěte. Zatímco otázku regulace neřeší 7 % rodičů žáků šestých ročníků a prim, v případě rodičů žáků devátých tříd a ekvivalentních tříd víceletých gymnázií je to 13 %. Asi nikoho nepřekvapí, že rodiče nejstarších dětí jsou rovněž méně úspěšní; pokud se snaží tento čas regulovat, daří se to jen 12 % z nich, zatímco mezi rodiči žáků šestých tříd a prim najdeme dvojnásobný podíl úspěšných.

Graf 31: Jak vnímají rodiče čas, který dítě stráví u počítače, mobilu nebo tabletu – údaje v %

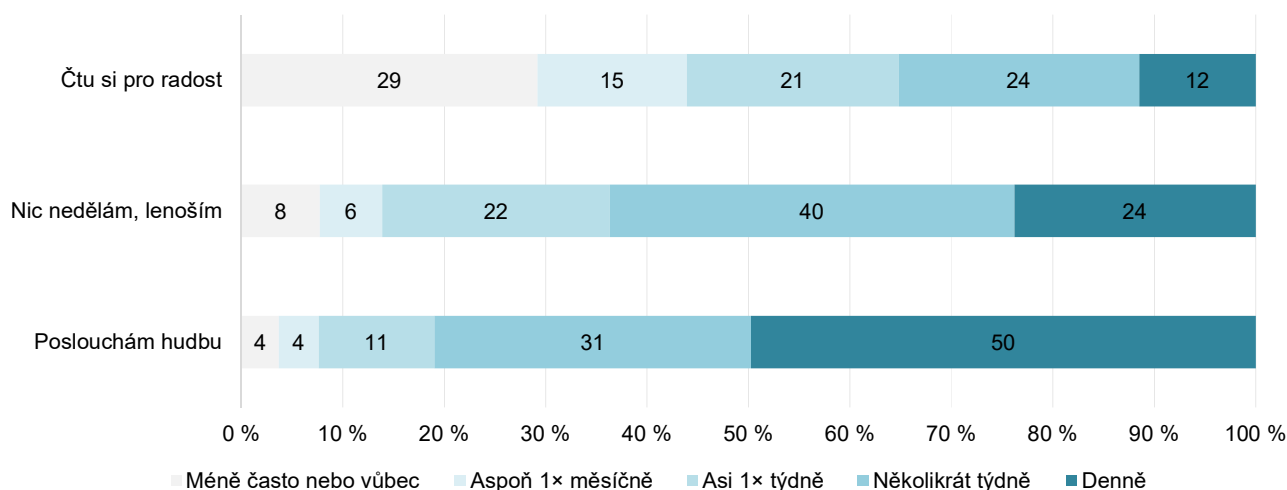

Další aktivity doma (čtení, poslech, nicnedělání)

Vedle konzumace digitálních médií patří mezi nejčastější, může říci každodenní volnočasové činnosti poslech hudby, nicnedělání – odpočívání a čtení pro radost (tj. mimo čtení pro školu), i když tomu se dnes děti věnují spíše na týdenní než denní bázi.²⁰ Denně se poslechu hudby oddává asi polovina jedenácti- až patnáctiletých, lenošení a nicnedělání asi čtvrtina. Pouze desetina dětí čte každý den, varující ovšem je, že bezmála třetina jedenácti- až patnáctiletých nečte pro zábavu ve volném čase prakticky vůbec.

²⁰ Otázka zněla: „A jak často děláš tyto věci?“

Graf 32: Každodenní volnočasové aktivity – údaje v %

Každodenní volnočasové aktivity – souvislosti se sociodemografickými a prostorovými charakteristikami

	Chlapec (gender)	Ročník školy	Vzdělání hlavy rodiny	Sociálně znevýhodněná rodina	Životní úroveň domácnosti	Neúplná rodina	Víceleté gymnázium (typ školy)	Počet obyvatel obce (bydliště)	Škola v obci	Obec centrem ORP
Poslouchám hudbu	-0,164**	0,154**	-0,051	0,056	0,020	0,015	0,029	-0,009	0,008	0,011
Nic nedělám, lenoším	0,007	0,079*	-0,074*	0,031	-0,006	-0,017	-0,017	-0,081**	0,006	-0,056
Čtu pro radost	-0,242**	-0,132**	0,176**	-0,157**	0,059	-0,133**	0,153**	0,002	-0,029	-0,019

Rozdíly mezi dětmi z různého prostředí nacházíme především v případě čtení pro radost, které z těchto tří činností volného času nejvíce souvisí se vzděláním rodiny; výrazně častěji nečtenáře nalezneme v rodinách sociálně znevýhodněných, kde nečtou tři čtvrtiny dětí (v ostatních rodinách je to jen 28 %). Méně často čtou také děti z neúplných rodin (kde najdeme 42 % nečtenářů, v úplných rodinách jen 27 %). Intenzivnějšími čtenáři jsou studenti víceletých gymnázií, kterých čte denně pro radost pětina, zatímco žáků základních škol jen desetina (ještě markantnější rozdíl je opět u nečtenářů: 13 % na víceletých gymnáziích oproti 31 % na ZŠ). Největší rozdíly ve čtení pro radost najdeme ale podle pohlaví. Čte se denně 16 % dívek a jen 7 % chlapců; nečte asi pětina dívek, ale dvě pětiny chlapců. Frekvence čtení jako volnočasové činnosti také klesá s věkem dítěte (vůbec nečte 21 % šestáků, v deváté třídě/kvartě je to ale už 34 %). Rozdíly podle charakteru bydliště se zde neprojevují (dodejme, že určitý, byť nikterak markantní rozdíl najdeme, pokud jde o děti ze strukturálně postižených regionů²¹, kde jich vůbec nečte 37 %, zatímco jinde je to jen 26 %; tento výsledek ovšem do značné míry souvisí se vzdělaností a socioekonomickou skladbou území).

Podstatně méně je diferencováno poslouchání hudby. I zde platí, že této volnočasové činnosti se častěji věnují dívky (denně 57 %, mezi chlapci je to jen 42 %). Na rozdíl od čtenářství zde sledujeme obrácenou tendenci, kdy intenzita poslechu hudby roste s věkem; denně ji poslouchá 43 % šestáků a 62 % deváťáků.

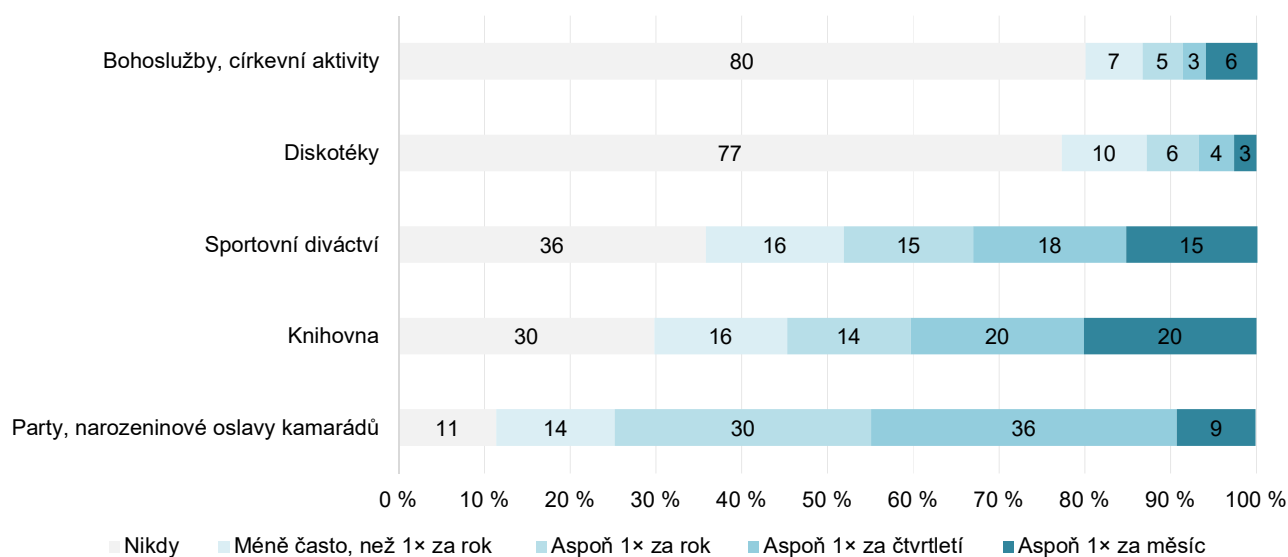
²¹ Jde o Karlovarský, Ústecký a Moravskoslezský kraj.

Prakticky žádný trend nejde vysledovat, pokud jde o intenzitu odpočívání – lenošení. Nalezneme v podstatě jen tyto velmi slabé rozdíly: častěji lenoší děti z rodin s nejnižším vzděláním (denně v rodinách se základním vzděláním 43 %, zatímco v ostatních typech je to cca 24–21 %), děti starší (šestá a sedmá třída denně 21 %, zatímco devátá třída 28 %) a děti z nejmenších obcí (27 % denně, zatímco v Praze je to jen 15 %).

Návštěvy kulturních zařízení a společenských událostí

Podstatně méně času věnují děti občasným aktivitám spjatým s kulturní spotřebou a společenskými událostmi, mezi něž řadíme také návštěvy bohoslužeb.²² Mezi pěti sledovanými kulturně-společenskými aktivitami je právě chození na náboženská a církevní setkání nejméně často vykonávanou činností, 80 % dětí vůbec bohoslužby nenavštěvuje, pravidelně několikrát do měsíce na ně chodí 6 % dětí. Podobně je tomu u chození na diskotéky; s ohledem na věk cílové populace není překvapivé, že na taneční zábavy chodí jen necelá 3 % dětí, opět více jak tři čtvrtiny dětí na diskotéky nechodí. Nejčastější aktivitou je zde navštěvování party a narozeninových oslav kamarádů; několikrát do roka na ně chodí necelá polovina dětí a jen 11 % na ně vůbec nechodí. Relativně časté je také navštěvování veřejné knihovny, kam chodí pravidelně aspoň jednou za měsíc 20 % dětí a další pětina využívá služeb knihoven alespoň jednou za čtvrtletí. Podobně častou společensko-kulturní činností je navštěvování sportovních zápasů a utkání, na něž chodí několikrát do roka necelá polovina dětí.

Graf 33: Aktivity volného času mimo domov – údaje v %

²² Otázka zněla: „A jak často chodíš, když nejsou omezení kvůli pandemii koronaviru...“

Aktivity volného času mimo domov – souvislosti se sociodemografickými a prostorovými charakteristikami

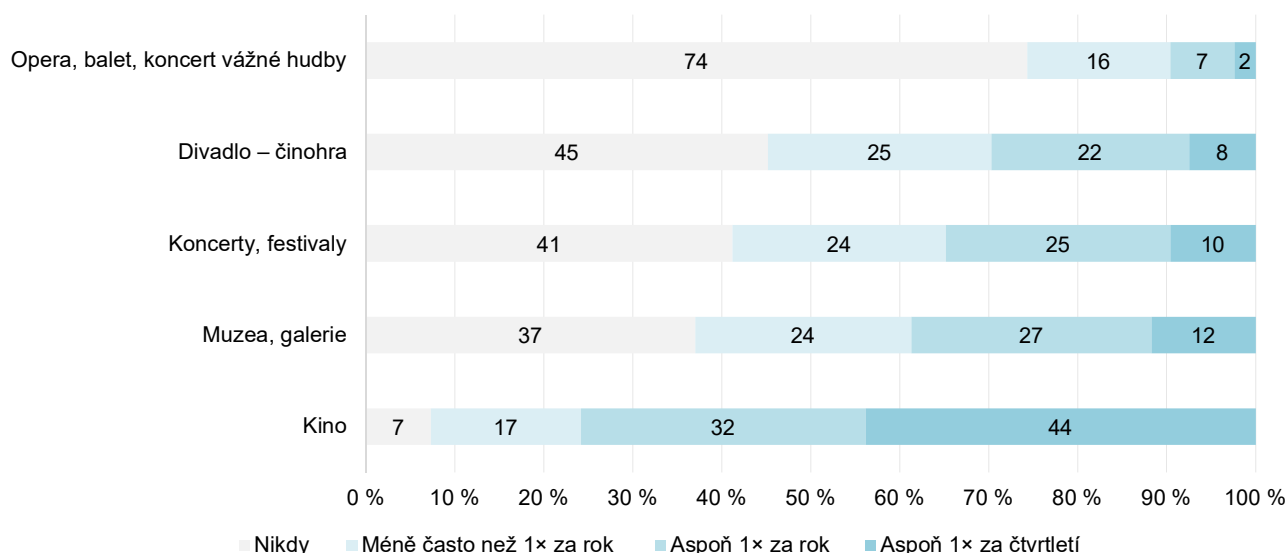
	Chlapec (gender)	Ročník školy	Vzdělání hlavy rodiny	Sociálně znevýhodněná rodina	Životní úroveň domácnosti	Neúplná rodina	Víceleté gymnázium (typ školy)	Počet obyvatel obce (bydliště)	Škola v obci	Obec centrem ORP
Party, narozeninové oslavy kamarádů	-0,089**	-0,033	0,039	0,039	0,120**	-0,103**	0,068*	0,059	0,001	0,056
Knihovna	-0,210**	-0,099**	0,161**	-0,186**	0,066*	-0,060	0,143**	0,000	-0,044	0,017
Sportovní diváctví	0,154**	0,038	0,049	-0,075*	0,076*	-0,061*	0,069*	0,065*	0,035	0,054
Diskotéky	-0,068*	0,108**	0,059	-0,027	0,017	-0,057	0,123**	0,042	0,046	0,029
Bohoslužby, církevní aktivity	-0,017	-0,026	0,126**	-0,002	0,002	-0,022	0,045	-0,049	0,028	-0,065*

Tyto společensko-kulturní aktivity jsou diferencovány poměrně málo, s výjimkou chození do knihovny. Analogicky ke čtenářství knihovnu navštěvují častěji dívky, děti ze vzdělanějších rodin, studenti víceletých gymnázií (pravidelně alespoň jednou za měsíc 31 %, žáci ZŠ jen 17 %) a také děti mladší (alespoň jednou za měsíc 27 % šestáků oproti 16 % deváťáků). Ostatní činnosti již tak diferencované nejsou. Pochopitelně na diskotéky chodí děti starší, což platí také o dětech studujících na víceletých gymnáziích, a asi nikoho také nepřekvapí, že na sportovní zápasy a utkání chodí častěji chlapci. Na církevní shromáždění chodí nepatrně častěji děti ze vzdělanějších, vysokoškolských rodin. Za zmínku stojí ještě skutečnost, že na party a oslavy kamarádů chodí méně často děti z rodin, které obtížněji vycházejí s příjmem, a také děti z neúplných rodin. Souvislosti s charakterem a velikostí místa bydliště u výše popsaných aktivit volného času prakticky nenacházíme.

Velmi specifickou oblast trávení volného času dětí představuje chození na různé kulturní akce či do kulturních stánků.²³ Na jedné straně jde o činnosti spíše sporadické, na straně druhé jsou velmi silně podmíněny rodinným zázemím. Ze sledovaných kulturních aktivit je prakticky jedinou běžnou činností chození do kina, které navštěvuje 44 % dětí několikrát do roka. Zcela opačná situace je v případě opery, baletu a koncertů vážné hudby; tři čtvrtiny dětí na ně nechodí vůbec, několikrát do roka jen mizivá dvě procenta. O něco lépe jsou na tom návštěvy divadel, koncertů a festivalů populární a jiné hudby, muzeí a galerií (viz graf 34).

²³ Otázka zněla: „Jak často obvykle chodíš, když nejsou omezení kvůli pandemii koronaviru...?“

Graf 34: Návštěvy kulturních institucí – údaje v %

Návštěvy kulturních institucí – souvislosti se sociodemografickými a prostorovými charakteristikami

	Chlapec (gender)	Ročník školy	Vzdělání hlavy rodiny	Sociálně znevýhodněná rodina	Životní úroveň domácnosti	Neúplná rodina	Víceleté gymnázium (typ školy)	Počet obyvatel obce (bydliště)	Škola v obci	Obec centrem ORP
Kino	-0,054	0,029	0,137**	-0,058	0,063*	-0,018	0,082**	0,070*	0,018	0,048
Muzea, galerie	-0,132**	-0,075*	0,252**	-0,160**	0,064*	-0,081**	0,166**	0,011	-0,001	-0,013
Koncerty, festivaly	-0,144**	0,018	0,186**	-0,073*	0,015	-0,033	0,155**	0,018	0,076*	0,007
Divadlo – činohra	-0,142**	-0,037	0,224**	-0,120**	0,091**	-0,081**	0,145**	0,046	0,013	0,022
Opera, balet, koncerty vážné hudby	-0,176**	0,015	0,171**	-0,101**	0,038	-0,037	0,167**	0,024	0,020	-0,005

U těchto raritnějších kulturních aktivit je vazba na rodinné zázemí nejsilnější. Platí to zejména o navštěvování zařízení a akcí spjatých s vysokou kulturou, kde se nejvíce projevuje souvislost se vzděláním rodičů. Návštěvy muzeí, galerií, výstav a také divadla a opery, baletu, koncertu vážné hudby jsou se vzděláním rodičů asociovány silněji (korelace 0,25; 0,22; 0,17), naproti tomu společenské aktivity dětí jako navštěvování oslav kamarádů nebo diskoték vzděláním rodiny prakticky nediferencuje.

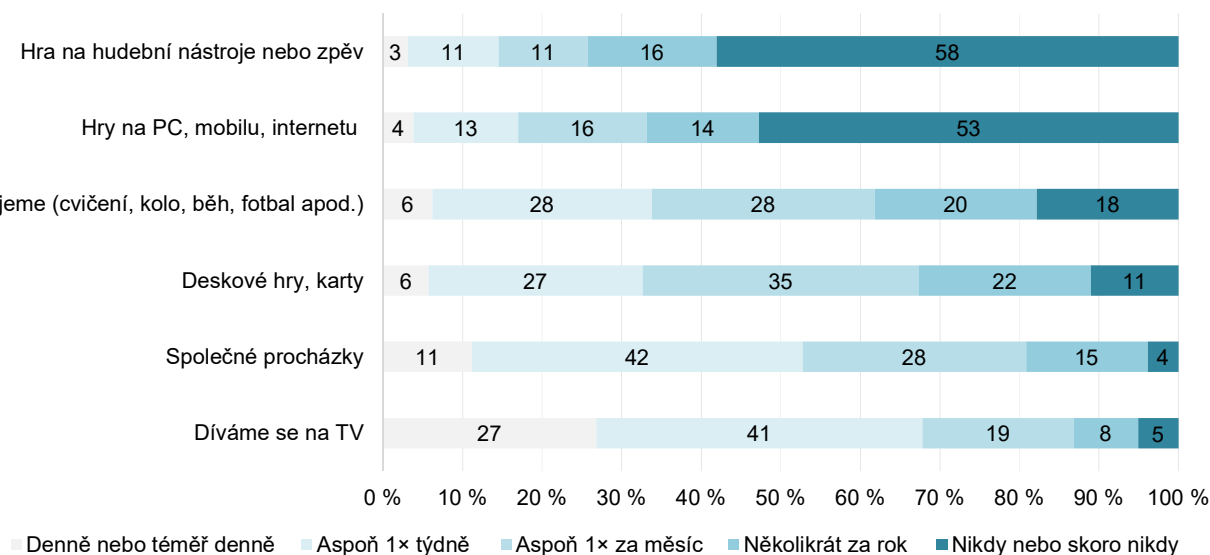
Volný čas s rodiči

Aktivity s rodiči výzkum sledoval ve dvou sférách podle míry jejich intenzity. Šesti sledovaným činnostem, které lze realizovat na denní bázi, a to v prostředí domova či jeho okolí, kraluje sledování televize.²⁴ Tu spolu s rodiči sledují aspoň jednou týdně dvě třetiny dětí ve věku 11–15 let, přičemž každý den je to 27 % dětí. S velkým odstupem je další společnou činností chození na procházky, kterému se věnuje více jak polovina

²⁴ Otázka zněla: „Jak často obvykle děláš se svými rodiči následující aktivity?“

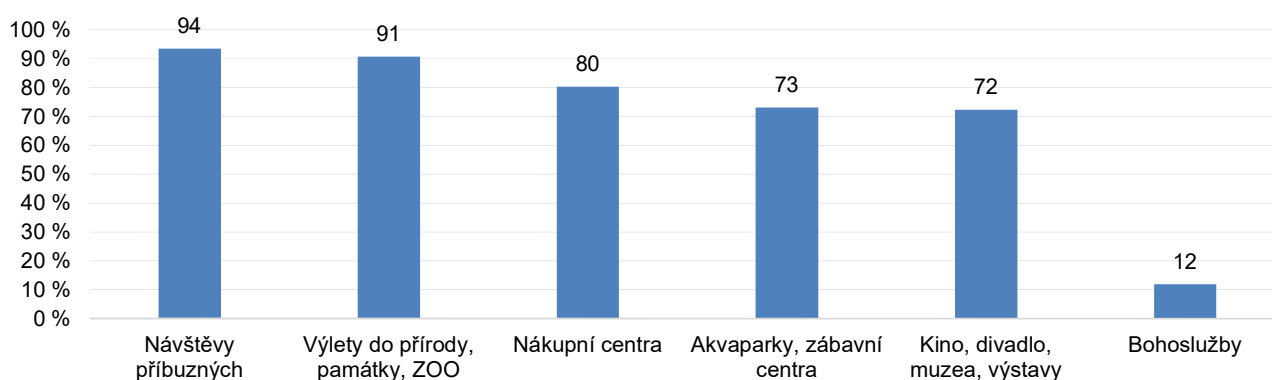
rodin aspoň jednou týdně, z toho asi desetina dokonce denně. Ke spíše výjimečným společným činnostem patří společné muzicírování (hra na hudební nástroje nebo zpěv), kterému se několikrát do měsíce věnuje asi čtvrtina rodin, třetina rodin se pak věnuje alespoň občasnému společnému hraní počítačových her.

Graf 35: Společné aktivity dětí s rodiči v prostředí domova a jeho okolí – údaje v %

Pokud jde o méně frekventované činnosti odehrávající se většinou mimo prostředí domova,²⁵ téměř všechny děti společně s rodiči navštěvují příbuzné (94 %) a společně chodí na výlety do přírody, na hrady a zámky, do ZOO (91 %). Čtyři pětiny také chodí s rodiči nakupovat do nákupních center, o něco menší podíl s nimi vyráží za zábavou do akvaparků a podobných zábavních center a také za kulturou do kina, divadla, do muzea či na výstavu (73 %, resp. 72 %).

Graf 36: Aktivity dětí s rodiči mimo domov – údaje v %

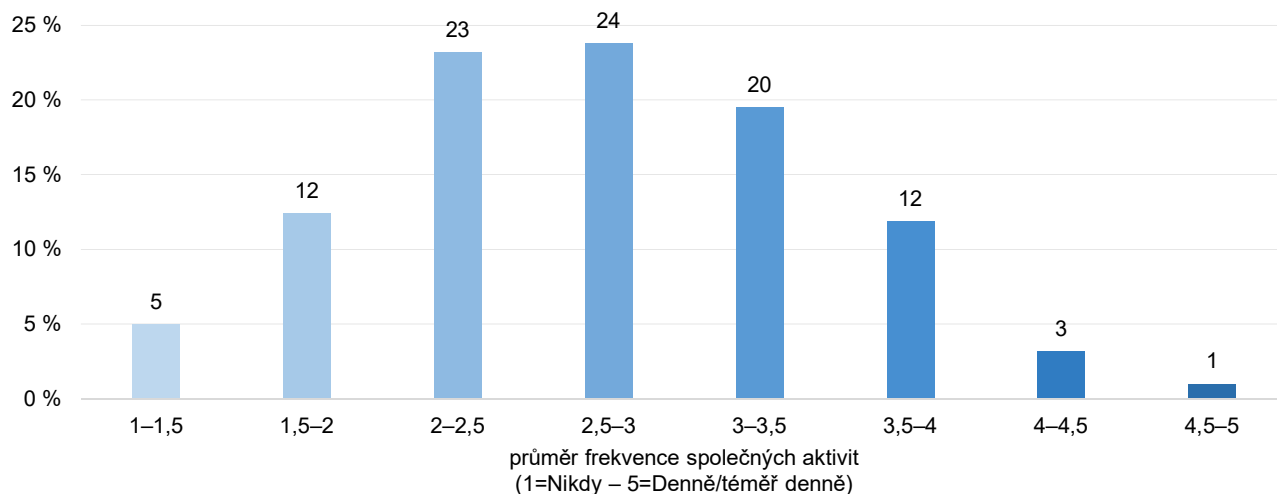

Ke zhodnocení toho, jak jsou společné volnočasové aktivity dětí v rámci rodiny diferencovány, jsme vytvořili dva jednoduché součtové indexy měřící míry času a aktivity rodičů, a to jak ve sféře činností v prostředí domova a jeho okolí víceméně na denní bázi (společné sledování televize, společné procházky, hraní

²⁵ Otázka zněla: „Jaké aktivity se svými rodiči děláte, když je to možné?“

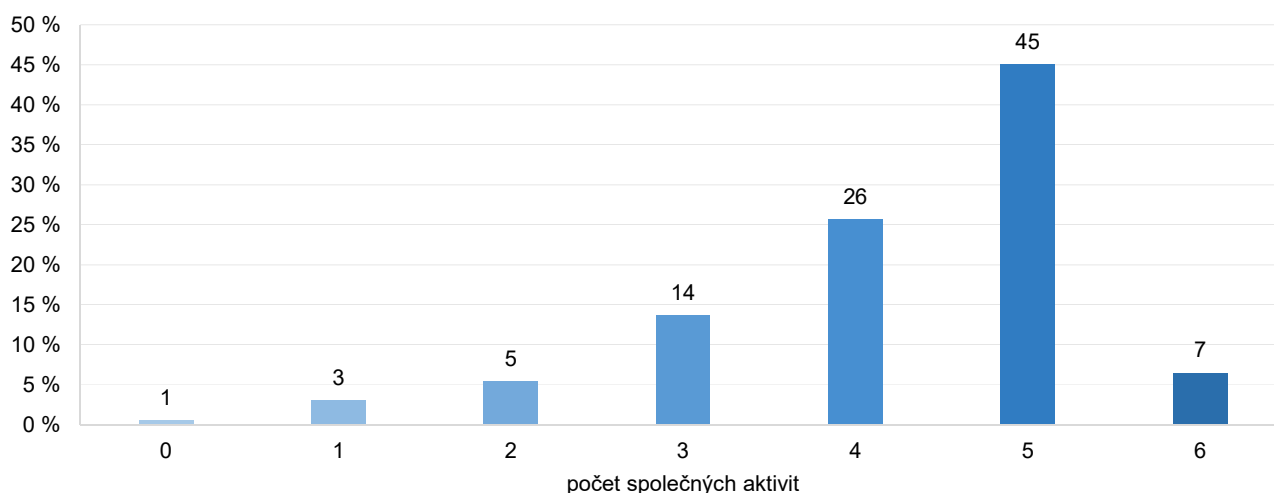
deskových her nebo karet, sportování, cvičení, hraní počítačových her a společné muzicírování a zpívání), tak ve sféře méně frekventovaných aktivit mimo domov (navštěvování příbuzných, výlety do přírody a turistika, návštěvy nákupních a obchodních center, chození do akvaparku, zábavních center, navštěvování kina, divadla, muzea nebo výstav a také návštěvy bohoslužeb). Indexy byly vytvořeny jednoduchým zprůměrováním dílčích hodnot, jejich rozložení ukazují grafy 37 a 38.

Graf 37: Index činností rodičů s dítětem v prostředí domova – údaje v %

Index činností rodičů s dítětem v prostředí domova – souvislosti se sociodemografickými a prostorovými charakteristikami

	Chlapec (gender)	Ročník školy	Vzdělání hlavy rodiny	Sociálně znevýhodněná rodina	Životní úroveň domácnosti	Neúplná rodina	Víceleté gymnázium (typ školy)	Počet obyvatel obce (bydliště)	Škola v obci	Obec centrem ORP
Činnosti rodičů s dítětem v prostředí domova	-0,057	-0,246**	0,059	-0,100**	0,050	-0,039	0,006	0,057	-0,035	0,067*

Graf 38: Index činností rodičů s dítětem mimo domov – údaje v %

Index činností rodičů s dítětem mimo domov – souvislosti se sociodemografickými a prostorovými charakteristikami

	Chlapec (gender)	Ročník školy	Vzdělání hlavy rodiny	Sociálně znevýhodněná rodina	Životní úroveň domácnosti	Neúplná rodina	Víceleté gymnázium (typ školy)	Počet obyvatel obce (bydliště)	Škola v obci	Obec centrem ORP
Činnosti rodičů s dítětem mimo domov	-0,139**	-0,091**	0,118**	-0,115**	0,099**	-0,104**	0,009	0,045	-0,026	0,022

Rozdíly v intenzitě aktivit rodičů s dětmi mají v obou sférách podobný charakter. Tyto souvislosti a podmíněnosti jsou přitom podstatně výraznější v případě činností mimo domov, ovšem s jednou jistě nikterak překvapivou výjimkou: aktivity rodičů s dětmi ubývají s věkem dítěte, silněji je to přitom u činností provozovaných doma (korelace $-0,25$) než mimo domov ($-0,09$), těm druhým se naopak rodiče věnují častěji s dcerami než syny. Pro druhou sféru pak platí, že míra aktivity roste se vzděláním rodiny a naopak je u obou nižší v sociálně znevýhodněných rodinách.

Vyšší závislost na rodinné konstelaci a dostupnosti zdrojů v případě aktivit mimo domov dokumentuje také zvyšující se podíl účasti na nich se subjektivním hodnocením životní úrovně i skutečnost, že se jim méně často věnují v neúplných rodinách.

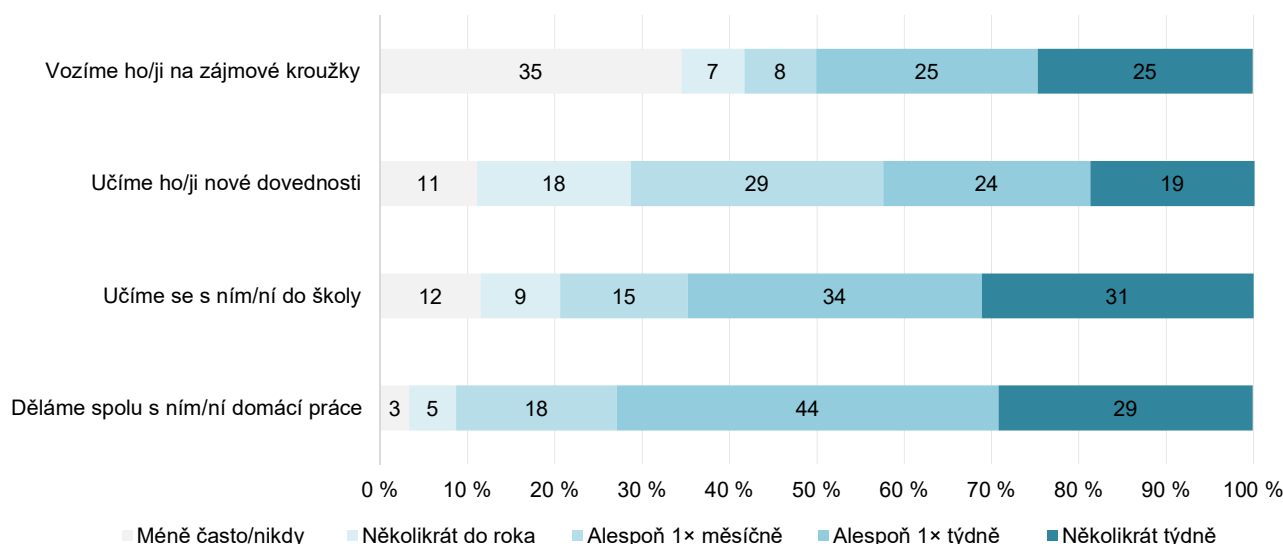
Souvislosti s centralitou ani velikostí bydliště se neprojevují, což je v případě činností mimo domov možná na první pohled překvapivé. Uvážíme-li ale, že převážnou část aktivit je možné realizovat v jakémkoliv prostředí (návštěvy příbuzných, procházky), pak absence určitého vzorce není až tolik nepředvídatelná. Nicméně dodejme, že ani pokud uvažujeme samostatně pouze na místní dostupnosti nejvíce závislé činnosti – chození do kina, divadla, do muzea nebo na výstavy a navštěvování akvaparků a zábavních center –, tak ani zde výraznější rozdíly podle lokality bydliště (pokud jde o velikost či význam) nenajdeme.

Doplňme předchozí údaje o společných aktivitách rodičů s dětmi, tak jak o nich informovaly samotné děti, o zapojení do několika dalších činností, které výzkum zjišťoval skrze výpovědi rodičů (viz graf 39).²⁶ Mezi nimi

²⁶ Otázka zněla: „Jak často s ním/ní děláte následující aktivity?“

dominují společné domácí práce (73 % alespoň jednou týdně) a také učení se s dítětem do školy (65 %). Polovina rodičů pak vozí děti alespoň jednou za týden na kroužky (čtvrtina dokonce vícekrát) a necelá polovina rodičů deklaruje, že takto intenzivně učí své dítě novým dovednostem, které mohou uplatnit nejen v rámci trávení volného času, jako např. jezdit na kole, plavat, lézt po skále, háčkovat, poznávat květiny, vařit apod.

Graf 39: Aktivity rodičů s dětmi, výpověď rodiče – údaje v %

Aktivity rodičů s dětmi – souvislosti se sociodemografickými a prostorovými charakteristikami

	Chlapec (gender)	Ročník školy	Vzdělání hlavy rodiny	Sociálně znevýhodněná rodina	Životní úroveň domácnosti	Neúplná rodina	Víceleté gymnázium (typ školy)	Počet obyvatel obce (bydliště)	Škola v obci	Obec centrem ORP
Společné domácí práce	-0,071*	-0,094**	-0,021	-0,108**	0,023	-0,023	-0,004	-0,056	-0,027	-0,010
Učení do školy	-0,032	-0,325**	0,037	-0,093**	0,053	-0,051	-0,087**	0,073*	0,011	0,075*
Učení novým dovednostem	-0,082**	-0,197**	0,083**	-0,103**	0,092**	-0,091**	0,001	0,012	-0,016	0,046
Vožení na kroužky	-0,023	-0,162**	0,263**	-0,153**	0,170**	-0,160**	0,157**	-0,017	-0,091**	-0,018

Všechny tyto činnosti rodičů s dětmi ztrácejí na intenzitě s tím, jak dítě stárne a osamostatňuje se, nejmarkantněji u společného učení se do školy. U společně prováděných domácích prací jiné souvislosti nenacházíme. Znamená to, že jsou vykonávány mezi dětmi z různého prostředí prakticky bez rozdílu, snad s určitou výjimkou poněkud nižší intenzity v sociálně znevýhodněných rodinách (50 % alespoň jednou týdně oproti 74 % v ostatních rodinách).

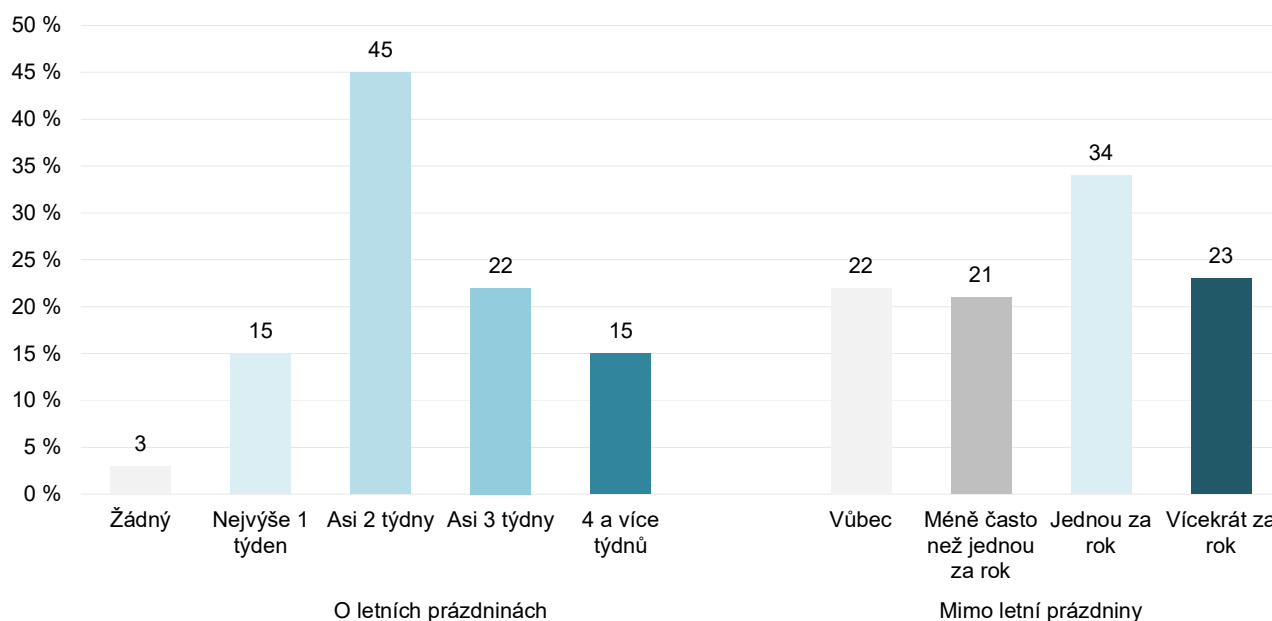
Silněji je postavením rodiny ovlivněno učení dítěte novým dovednostem, které může využít i ve volném čase, vedle učení do školy. Dovednosti učí méně často v rodinách s nižším vzděláním, v sociálně znevýhodněných rodinách a také v rodinách neúplných. To samé platí i o dopravě dětí na kroužky, kde jsou uvedené rozdíly mnohem větší, zejména v případě vzdělání rodiny, a navíc je tato činnost závislá i na životní úrovni rodiny. Opět ani v případě těchto každodenních provozně-rutinních činností rodičů s dětmi se neprojevují

rozdíly podle centrality a velikosti bydliště, ovšem s jednou výjimkou: častěji vozí dítě na kroužky a jiné mimoškolní aktivity rodiče z lokalit, kde není škola (62 % alespoň jednou týdně; tam kde se škola nachází, je to jen 49 %).

Letní prázdniny

Většina dětí stráví s rodiči aspoň část prázdnin. Podle výpovědi rodičů²⁷ obecně nejčastěji stráví děti spolu se svými rodiči jako rodina na rodinné dovolené o letních prázdninách asi dva týdny (podrobněji viz graf 40). I v tomto případě se však projevují rozdíly podle socioekonomického postavení rodiny. Nejvíce času tráví v létě s rodiči děti z rodin vysokoškoláků – více než polovina těchto rodin spolu tráví tři týdny a více –, zatímco v rodinách s nejvyšší vyučením je to pouze čtvrtina. Na společnou letní dovolenou se vůbec nedostane více než třetina dětí z rodin sociálně-ekonomicky znevýhodněných (38 %; v ostatních rodinách jen 2 %). Tyto nerovnosti se dále projevují v podmíněnosti vyjíždění na rodinnou dovolenou s dítětem nebo dětmi i mimo letní období, např. na hory. Jak vyplývá z výpovědi rodičů²⁸, čtyři pětiny sociálně znevýhodněných rodin nejedí se svými dětmi mimo letní prázdniny nikam, zatímco v ostatních rodinách to je jen jedna pětina. Také v neúplných rodinách je společné trávení dovolené méně časté; na žádnou společnou dovolenou mimo letní prázdniny nejedí 37 % rodin, v ostatních rodinách je tento podíl ovšem jen 19 %.

Graf 40: Společné dovolené s rodiči (výpověď rodičů) – údaje v %

²⁷ Otázka zněla: „Kolik času obvykle trávíte o letních prázdninách společně s dítětem/děťmi na rodinné dovolené (jako celá rodina)?“

²⁸ Otázka zněla: „A jezdíte společně s dítětem/děťmi na rodinnou dovolenou i mimo letní prázdniny (např. na hory)?“

Společné dovolené s rodiči (výpověď rodičů) – souvislosti se sociodemografickými a prostorovými charakteristikami

	Chlapec (gender)	Ročník školy	Vzdělání hlavy rodiny	Sociálně znevýhodněná rodina	Životní úroveň domácnosti	Neúplná rodina	Víceleté gymnázium (typ školy)	Počet obyvatel obce (bydliště)	Škola v obci	Obec centrem ORP
Společná dovolená o letních prázdninách	-0,005	-0,049	0,253**	-0,138**	0,183**	-0,040	0,069*	0,108**	0,032	0,061*
Společná dovolená i mimo letní prázdniny	-0,053	-0,070*	0,279**	-0,174**	0,248**	-0,170**	0,149**	0,052	-0,008	0,055

Děti pak vypovídaly o tom, jak letní prázdniny tráví. Vyjadřovaly se k 12 možnostem, jejichž pořadí podle četnosti v létě 2021 ukazuje tabulka 10. Vzhledem k řadě omezení vyvolaných pandemií nemoci covid-19 přinášíme informaci nejen o posledních aktuálních prázdninách v roce 2021, ale také o letních prázdninách v roce 2019, tj. před pandemií covidu-19.²⁹ K nejčastějším formám patří rodinné pobyty v tuzemsku (dovolená s rodiči v ČR, doma, pobyt u příbuzných/známých, na chatě nebo chalupě). Jak je vidět, ve způsobech trávení dovolené došlo k určitým proměnám. Nejvíce narostl počet dětí trávících prázdniny na tuzemské dovolené s rodiči (z 62 % na 74 %) a podobně také podíl těch, co byly, zdůrazněme nejen, doma (z 58 % na 64 %). K největšímu poklesu došlo, možná poněkud překvapivě, u jednodenních či vícedenních výletů s rodiči (z 43 % na 29 %). Pokles pochopitelně nastal u dovolených v zahraničí (byť jen o 6 p. b.) a také u příměstských táborů (z 26 % na 18 %). Z jiných dětmi uváděných způsobů (4 %) zmiňme především pobyty s kamarády, ale také, byť zcela ojediněle čas strávený na brigádě (dvě odpovědi).

Tabulka 10: Způsoby trávení letních prázdnin v roce 2019 a 2021 – údaje v %

	2019	2021
S rodiči na dovolené v ČR	62	74
Doma	58	64
U jiných příbuzných/známých	52	57
Na chatě, chalupě	55	56
S babičkou/dědou	37	37
Na soustředění s klubem/oddílem	35	35
Na táboře	37	34
Jednodenní výlety s rodiči	43	29
S rodiči v zahraničí	25	19
Na příměstském táboře	26	18
Na doučovacím kempu/táboře	10	7
Někde jinde/jinak	4	4

²⁹ Otázka zněla: „Jak jsi letos trávil(a) letní prázdniny a jak to bylo předloni před koronavirem?“

Také to, jak děti tráví prázdniny, souvisí s jejich rodinným zázemím. Vzhledem k množství způsobů trávení letních prázdnin a dvěma obdobími zmiňme pouze vybrané výsledky, a to pro rok 2021 (pro rok 2019 jsou korelace obdobné). Je to především vzdělání rodičů a v menší míře také deklarovaná životní úroveň rodiny, co souvisí s tím, jak dítě tráví prázdniny.

Nejzřetelněji je to vidět u jednodenních výletů s rodiči (korelace pro vzdělání 0,24 a pro životní úroveň 0,19), dovolené v zahraničí (0,18, resp. 0,13) a pobytu u vzdálenějších příbuzných a známých (0,14, resp. 0,12). Děti z rodin s vyšším vzděláním také častěji jezdí na soustředění s klubem/oddílem (0,14). Opomenout nejde ani skutečnost, že právě tyto formy trávení prázdnin jsou méně časté u dětí ze sociálně znevýhodněných rodin, které navíc jezdí o prázdninách méně často na chatu nebo chalupu (34 % oproti 56 % u dětí z ostatních rodin).

Dodejme, že z hlediska místa bydliště větší rozdíly ve formách trávení prázdnin nejsou. Výjimkou jsou častější pobyty na prázdninovém soustředění s klubem/oddílem u dětí z větších měst: zatímco v obcích s méně než pěti tisíci obyvateli je jejich podíl přibližně čtvrtinový, tak ve velkých městech (nad 80 tisíc obyvatel) jezdí o prázdninách na soustředění 43 % a v Praze dokonce celá polovina dětí.

Volný čas s kamarády

Volný čas dětí se i v dnešní době odehrává především ve vrstevnických kolektivech, byť charakter jejich interakcí se s nástupem digitálních síťových médií dramaticky proměnil. Pro děti je důležitá zejména přítomnost jejich kamarádů.³⁰ Pouze necelá dvě procenta dívek uvedla, že nemají žádnou kamarádku, a jedno procento chlapců, že nemají žádného kamaráda. Zhruba pětina dětí pak nemá kamaráda nebo kamarádku opačného pohlaví. Dívky mají nejčastěji jednu až tři kamarádky, chlapci čtyři a více kamarádů. V případě kamarádů opačného pohlaví pak mají jak dívky, tak chlapci nejčastěji jednoho až tři přátele opačného pohlaví (podrobněji viz tabulka 11). U chlapců počet kamarádů slabě negativně koreluje se vzděláním rodiny a více kamarádů častěji deklarují také děti ze sociálně znevýhodněných rodin.

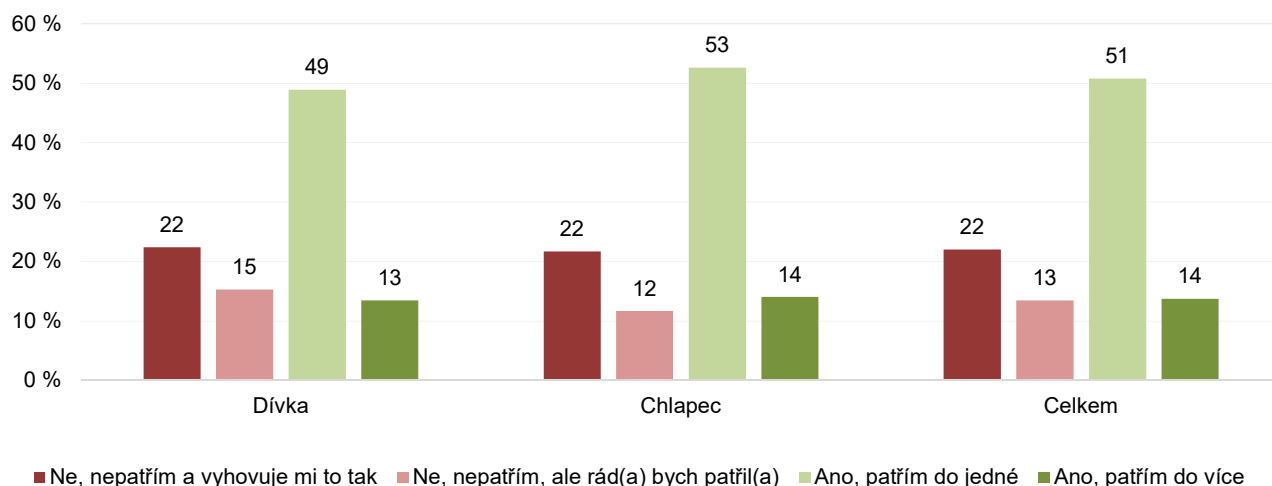
Tabulka 11: Počet kamarádů a kamarádek – údaje v %

	Dívky		Chlapci	
	kamarádek	kamarádů	kamarádů	kamarádek
žádnou/žádného	1,5	18,7	1,1	20,3
1	8,5	19,5	4,1	18,2
2	17,6	23,1	16,5	21,9
3	26,7	14,7	17,6	15,3
4	14,9	8,0	15,1	10,1
5	11,4	4,5	12,9	7,0
6	11,3	6,4	20,1	4,5
7 a více	8,2	5,1	12,4	2,7

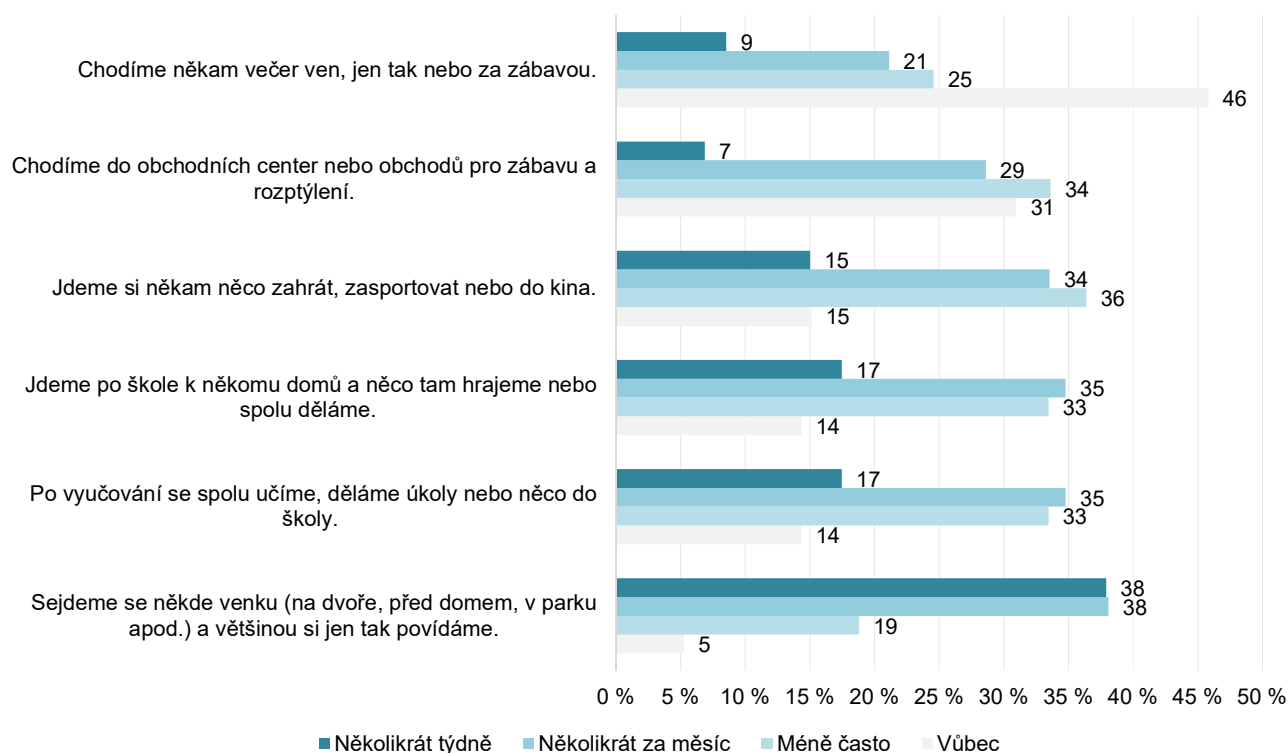
³⁰ Otázka zněla: „Kolik máš dobrých kamarádů a kamarádek, se kterými se vídáš osobně, když se může chodit do školy, na kroužky, normálně ven apod.“

Děti jsme se také zeptali, zda mají nějakou partu či jinou skupinu vrstevníků, s nimiž tráví volný čas.³¹ Děti volily jednu z nabízených odpovědí, které představuje graf 41. Podle svého vyjádření do jedné takové skupiny patří zhruba polovina dětí, do více vrstevnických skupin pak 14 % a dalších 13 % sice žádnou takovou skupinu vrstevníků nemá, ale chtělo by mít. Více než pětina dětí uvedla, že do žádné takové skupiny nepatří a vyhovuje jim to tak. Dívky a chlapci se v začlenění do vrstevnických skupin mezi sebou neliší.

Graf 41: Vrstevnické skupiny – údaje v %

Graf 42: Společné aktivity s kamarády – údaje v %

³¹ Otázka zněla: „Lidé někdy mívají skupinu přátel, se kterou tráví volný čas. Patříš do nějaké takové skupiny?“

Co děti ve svém volném čase s kamarády dělají? Výzkum zjišťoval, zda a jak často se dítě účastní šesti potenciálních činností, které mohou s kamarády nebo kamarádkami dělat.³²

Děti se nejčastěji se svými kamarády jen tak setkávají někde venku a povídají si. Tři čtvrtiny se takto potkávají buď několikrát týdně, nebo aspoň několikrát do měsíce. Do této aktivity se nezapojuje pouze 5 % dětí.

Dalším třem společným činnostem se děti věnují spíše na měsíční bázi nebo méně často. Buď se scházejí u někoho doma a společně si tam hrají nebo něco dělají, anebo společně se svými kamarády dělají úkoly nebo něco do školy, anebo vyrážejí někam za kulturou, sportem apod.

Ještě o něco méně frekventovaná je návštěva nákupních center. Děti do nich ve společnosti kamarádek či kamarádů nejčastěji vyrážejí spíše příležitostně nebo několikrát do měsíce, třetina dětí pak do těchto center nechodí s kamarády vůbec.

Z nabídnutých aktivit děti nejméně často chodí se svými kamarády večer jen tak ven nebo za zábavou. Téměř polovina dětí se do takových aktivit nezapojuje vůbec, pětina několikrát do měsíce a další čtvrtina méně často. Pouze 9 % dětí takto vyráží se svými kamarády několikrát týdně.

Společné aktivity s kamarády – souvislosti se sociodemografickými a prostorovými charakteristikami

	Chlapec (gender)	Ročník školy	Vzdělání hlavy rodiny	Sociálně znevýhodněná rodina	Životní úroveň domácnosti	Neúplná rodina	Víceleté gymnázium (typ školy)	Počet obyvatel obce (bydliště)	Škola v obci	Obec centrem ORP
Jdeme si někam něco zahrát, zasportovat nebo do kina.	0,127**	0,034	0,061*	-0,027	0,081**	-0,029	0,040	0,070*	0,010	0,069*
Sejdeme se někde venku (na dvoře, před domem, v parku apod.) a většinou si jen tak povídáme.	0,000	0,001	-0,097**	0,062*	0,009	-0,023	-0,033	0,051	0,044	0,060*
Chodíme do obchodních center nebo obchodů pro zábavu a rozptýlení.	-0,143**	0,204**	-0,068*	0,103**	-0,002	0,009	0,006	0,170**	0,084**	0,121**
Po vyučování se spolu učíme, děláme úkoly nebo něco do školy.	-0,161**	-0,051	0,030	-0,105**	0,084**	-0,077*	0,048	0,055	0,013	0,055
Jdeme po škole k někomu domů a něco tam hrajeme nebo spolu děláme.	0,007	-0,038	0,008	-0,045	0,029	-0,079**	-0,012	0,057	0,048	0,064*
Chodíme někam večer ven, jen tak nebo za zábavou.	0,053	0,175**	-0,029	0,062*	-0,052	-0,012	0,007	0,005	0,042	0,015

Poznámka: pro výpočet koeficientů v tabulce byla škála otočena (vůbec – několikrát týdně)

³² Otázka zněla: „Jak často děláš s kamarády nebo kamarádkami ve školní rok, když nejsou omezení, následující věci?“

V zapojení do těchto aktivit a jejich frekvenci nacházíme rozdíly s ohledem na věk a gender, dále podle statusu rodiny, zejména toho, zda jde o sociálně znevýhodněnou rodinu, neúplnou rodinu, ale i s ohledem na vzdělání rodiny či subjektivně pociťovanou životní úroveň a v některých případech i na prostorové charakteristiky.

Dívky se se svými kamarádkami častěji učí nebo dělají něco do školy a také častěji vyrážejí do obchodních center. Chlapci si zase jdou se svými kamarády častěji něco zahrát, zasportovat nebo jdou třeba do kina.

Není překvapivé, že s kamarády venku večer tráví více času starší děti. Ty jsou také častějšími návštěvníky nákupních center.

Děti ze sociálně znevýhodněných rodin se významně častěji schází se svými kamarády venku, ať již přes den (69 % několikrát týdně) nebo večer (21 % několikrát týdně a 45 % několikrát do měsíce), a častěji také chodí do obchodních center (17 % několikrát týdně a více než polovina několikrát měsíčně). Naopak dvě třetiny dětí z těchto rodin se se svými kamarády nikdy neučí do školy a také se méně než ostatní vzájemně doma navštěvují (35 % vůbec).

Děti z menších obcí a obcí, které nejsou centrem správního obvodu ORP, se méně často scházejí se svými kamarády přes den venku nebo u někoho doma a také společně nechodí tak často za sportem či zábavou nebo do obchodních center. Může to být způsobeno jednak menší nabídkou nebo vybaveností v místě bydliště a také tím, že jejich kamarádi mohou bydlet v jiných obcích a může být pro ně obtížnější se spolu setkat.

K zapojení do těchto společných aktivit významně přispívá také počet kamarádů a kamarádek, které dítě má, a zejména to, zda je členem nějaké party či vrstevnické skupiny.

Hlavní sféry trávení volného času

Výše představené spektrum toho, čemu se děti ve volném čase věnují, je značně rozmanité a vysoce komplexní. Na základě výsledků analýzy homogenity jednotlivých aktivit, které podrobněji uvádí tabulka 12, můžeme rozlišit čtyři hlavní oblasti – orientace trávení volného času dětí staršího školního věku:

1. kulturní návštěvy mimo domov a čtenářství, kam lze také přiřadit navštěvování bohoslužeb;
2. čas s digitálními médii (hraní her, sociální sítě), zde také nalezneme nejvyšší zátěž u nicnedělání – odpočívání, což poukazuje na to, že jde o pasivní formu trávení volného času v prostředí domova;
3. zábava mimo domov především s kamarády (sportovní diváctví a diskotéky, chození na party kamarádů a také do kina);
4. aktivity realizované organizovaně ve spolcích, kroužcích či oddílech.

Mezi nejméně vyprofilované aktivity, zjednodušeně řečeno aktivity dělané dětmi napříč všemi výše popsanými sférami, patří sledování televize, poslech hudby a vyhledávání informací na internetu do školy, byť i o posledních dvou aktivitách můžeme říci, že nejčastěji je nalezneme u těch, kdo hojně tráví čas doma na počítači.

Každému dítěti jsme pro jednotlivé oblasti přiřadili faktorové skóry, které vyjadřují míru jeho intenzity trávení volného času v té které oblasti. Interpretačně výhodnou vlastností těchto skóru je, že mají průměr nula, tudíž ti, co se daným aktivitám příliš nevěnují, se vyznačují zápornými hodnotami, zatímco ti, co mají hodnoty kladné, jsou v dané sféře aktivnější. Tyto skóry použijeme v některých analýzách v dalších kapitolách.

Tabulka 12: Struktura aktivit volného času, metoda hlavních komponent (PCA), faktorové zátěže po rotaci

	faktor 1	faktor 2	faktor 3	faktor 4
Divadlo (činohra)	0,745	-0,082	0,078	0,092
Muzea, galerie	0,706	-0,181	0,039	0,130
Koncerty, festivaly	0,700	0,010	0,208	-0,037
Opera, balet	0,663	-0,053	-0,095	0,122
Knihovna – návštěvy	0,478	-0,190	0,090	0,231
Čtení pro radost	0,455	-0,216	-0,056	0,285
Kino	0,409	0,000	0,399	-0,086
Bohoslužby	0,308	0,011	-0,193	0,226
Sociální sítě	-0,054	0,734	0,233	-0,019
PC, mobil (čas)	-0,209	0,713	-0,099	-0,131
Internet: surfování	-0,040	0,709	0,083	0,016
Internet: videa	-0,044	0,586	-0,090	0,097
PC hry, herní konzole	-0,152	0,511	-0,183	-0,084
Nicnedělání, odpočinek	-0,003	0,301	-0,148	-0,210
Poslech hudby	0,145	0,299	0,261	-0,022
Internet: informace do školy	0,133	0,294	0,158	0,169
Sledování TV	-0,021	0,165	0,151	-0,012
Party, narozeninové oslavy	0,251	-0,025	0,644	-0,026
S kamarády: ve dne (pro mladší)	-0,055	0,074	0,639	0,094
Sportovní diváctví	0,076	-0,045	0,620	0,131
S kamarády: večer (pro starší)	-0,007	0,296	0,526	-0,024
Diskotéky	0,299	0,131	0,357	-0,076
Organizované aktivity: spolky	0,104	-0,018	-0,013	0,631
Organizované aktivity: umělecké, tvůrčí	0,239	-0,012	-0,060	0,572
Organizované aktivity: sporty	-0,023	-0,118	0,279	0,572
Organizované aktivity: kroužky	0,219	-0,004	-0,006	0,542
Organizované aktivity: technické, jazyky	0,093	-0,003	0,058	0,509
Vysvětlená variance	11 %	10 %	8 %	7 %
celkem (pro 4 dimenze)	37 %			

Poznámky: kolmá rotace varimax, zvýrazněny zátěže s hodnotou > 0,30.

PROŽÍVÁNÍ VOLNÉHO ČASU DĚTÍ

Oblíbené činnosti, co děti baví

Co podle svých slov děti nejraději dělají ve volném čase?³³ V rámci otevřené otázky mohly uvést několik věcí, které je nejvíce baví. Jejich výpovědi jsme zakódovali do obecnějších kategorií, které byly vymezeny zejména s ohledem na typologii činností, tj. například sportovní a pohybové aktivity, výtvarná a tvořivá činnost, četba, hry na PC apod. Pro děti je však také velice důležité, s kým tráví volný čas, přičemž podstatní jsou v tomto smyslu kamarádi a rodina. Proto byly mezi obecnější kategorie zařazeny také ty, které zohledňují trávení volného času s kamarády nebo s rodinou.

Dívky v průměru uvedly 2,6 oblíbené aktivity, chlapci 2,4. V některých případech děti zmiňovaly několik konkrétních aktivit, které ale byly zakódovány do téže obecné kategorie. Nejčastěji k tomu docházelo u sportu. Celkem 432 dětí buď obecně uvedlo, že rádo sportuje, nebo zmínilo jeden konkrétní sport či pohybovou aktivitu, jakou je např. tanec, dalších 99 dětí uvedlo dvě konkrétní sportovní nebo pohybové aktivity a 15 dětí dokonce kombinaci tří konkrétních pohybových aktivit, například tanec, plavání a běh. Neoblíbenější volnočasové aktivity dětí jsou shrnuty v následujících dvou tabulkách 13 a 14, v nichž jsou samostatně uvedeny aktivity pro chlapce a pro dívky a pro lepší orientaci je vyznačena tatáž aktivita u dívek i chlapců stejnou barvou. Uvedena je vždy relativní a absolutní četnost pro dívky nebo chlapce, kteří zmínili aspoň jednu aktivitu v rámci kategorie, a dále je uveden celkový počet odpovědí za dívky nebo chlapce, který byl do této kategorie kódován. Vidíme tedy, že celkem 304 chlapců (55 %) zmínilo celkem 383 sportovních nebo pohybových aktivit. Mezi dívkami pak 242 z nich (44 %) zmínilo celkem 291 sportovních nebo pohybových aktivit. Sportovní a pohybové aktivity byly zmiňovány nejčastěji bez ohledu na pohlaví, nicméně chlapci je uváděli častěji než dívky. Pravděpodobnost uvedení sportu jako nejoblíbenější aktivity se zvyšuje s vyšším vzděláním rodiny.

Kromě sportu patří mezi pět nejoblíbenějších aktivit u chlapců hraní her na počítači, mobilu, tabletu nebo nejrůznějších konzolách (47 %)³⁴; být, bavit se nebo komunikovat s kamarády (29 %); být na PC, mobilu nebo na internetu či sociálních sítích (14 %) a činnosti shrnuté do kategorie něco jiného (11 %).

U dívek patří vedle sportu mezi pět nejoblíbenějších aktivit být, bavit se nebo komunikovat s kamarády nebo kamarádkami (37 %); výtvarná a tvořivá činnost (kreslení, malování; keramika, modelování apod.) (22 %); být na PC, mobilu nebo na internetu či sociálních sítích (20 %) a čtení (16 %).

Nejvýraznější rozdíl mezi dívkami a chlapci je u hraní her na počítači, mobilu, tabletu nebo nejrůznějších herních konzolách, např. Xbox nebo Playstation. Pro chlapce je to druhá nejoblíbenější činnost a uvedla ji téměř polovina z nich, u dívek ji ale zmínilo pouze 11 %. Lze však předpokládat, že zejména podíl chlapců, k jejichž nejoblíbenějším činnostem patří hraní počítačových her, je ještě o něco vyšší. Řada dětí totiž zmiňovala hraní her bez bližší specifikace a lze se domnívat, že významná část z nich měla přitom na mysli počítačové hry nebo hry na různých konzolách. U chlapců bylo hraní her bez bližší specifikace šestou nejoblíbenější činností. Dívky se raději na počítači nebo mobilu věnují jiným činnostem, například sociálním sítím.

³³ Otázka zněla: „Co nejraději ve svém volném čase děláš? Co Tě nejvíce ze všeho baví? Můžeš napsat i více věcí.“

³⁴ Další 2 % chlapců pak uváděla hraní her na PC spolu s kamarády.

Tabulka 13: Co nejraději ve svém volném čase děláš, co tě nejvíce baví – volná otázka – chlapci

Chlapci	Podíl chlapců, kteří zmínili aspoň jednu aktivitu v rámci kategorie (v %)	Počet chlapců, kteří zmínili aspoň jednu aktivitu v rámci kategorie	Chlapci – počet odpovědí celkem v rámci kategorie (i násobných)
Sportovní a pohybové aktivity	55	304	383
Hry na počítači, herní konzoli (Playstation, Xbox) nebo mobilu	47	259	261
Být/bavit se/komunikovat s kamarády	29	160	165
Být na PC, mobilu, na internetu, soc. sítě	14	78	82
Něco jiného	11	61	64
Hry, hrát hry	10	56	56
Četba	7	39	39
Odpočívání, lenošení, povalování se, relaxace, spánek	6	34	34
Chodit ven	5	30	30
Výtvarná a tvořivá činnost (kreslení, malování; keramika, modelování apod.)	5	28	29
Sledování televize	5	25	25
Být nebo něco dělat s rodinou (výlety, sportování, hraní deskových her apod.)	4	25	25
Sledování filmů, seriálů, videí, Netflix apod.	4	21	21
Domácí mazlíčci a zvířata (péče a hraní si)	4	21	21
Hra na hudební nástroj, zpěv, sbor	3	16	17
Hraní si (mimo PC a deskové hry)	3	15	15
Poslech hudby, písniček	2	13	13
Zájmový kroužek	2	13	13
Šachy, cizí jazyky, programování apod.	2	11	11
Fotografování, natáčení filmů, videí, youtubering	2	10	10
Hraní PC her s kamarády	2	9	9
Pomáhat doma, prarodičům, kamarádům	2	9	9
Deskové, stolní hry	1	5	5
Vaření, pečení, jídlo	1	4	4
Návštěva kina, kulturních akcí, divadla, koncertu, výstavy	1	4	4
Skaut, Junák	1	3	3
Učení se, úkoly	0	2	2
Psaní příběhů, básniček, komiksů, deníku, blogu apod.	0	1	1
Péče o sebe, móda, nakupování	0	0	0

Tabulka 14: Co nejraději ve svém volném čase děláš, co tě nejvíce baví – volná otázka – dívky

Dívky	Podíl dívek, které zmínily aspoň jednu aktivitu v rámci kategorie (v %)	Počet dívek, které zmínily aspoň jednu aktivitu v rámci kategorie	Dívky – počet odpovědí celkem v rámci kategorie (i násobných)
Sportovní a pohybové aktivity	44	242	291
Být/bavit se/komunikovat s kamarády	37	202	208
Výtvarná a tvořivá činnost (kreslení, malování; keramika, modelování apod.)	22	123	129
Být na PC, mobilu, na internetu, soc. sítě	20	109	113
Četba	16	90	90
Sledování filmů, seriálů, videí, Netflix apod.	11	61	61
Hry na počítači, herní konzoli (Playstation, Xbox) nebo mobilu	11	60	60
Domácí mazlíčci a zvířata (péče a hraní si)	11	59	61
Odpočívání, lenošení, povalování se, relaxace, spánek	10	55	55
Hra na hudební nástroj, zpěv, sbor	9	50	56
Něco jiného	9	49	52
Poslech hudby, písniček	7	39	39
Hry, hrát hry	5	28	28
Chodit ven	5	27	27
Být nebo něco dělat s rodinou (výlety, sportování, hraní deskových her apod.)	5	27	27
Sledování televize	5	26	26
Vaření, pečení, jídlo	3	15	15
Zájmový kroužek	2	13	13
Fotografování, natáčení filmů, videí, youtubering	2	13	13
Péče o sebe, móda, nakupování	2	11	11
Učení se, úkoly	2	10	10
Pomáhat doma, prarodičům, kamarádům	2	9	9
Hraní si (mimo PC a deskové hry)	1	7	7
Psaní příběhů, básniček, komiksů, deníku, blogu apod.	1	7	7
Šachy, cizí jazyky, programování apod.	1	5	5
Návštěva kina, kulturních akcí, divadla, koncertu, výstavy	1	4	4
Skaut, Junák	1	3	3
Deskové, stolní hry	0	2	2
Hraní PC her s kamarády	0	1	1

Dívky častěji než chlapci jako nejoblíbenější činnost uváděly vedle výtvarných a tvořivých aktivit také další umělecké nebo kreativní činnosti, jako je hra na hudební nástroj, zpěv, psaní příběhů, básniček, komiksů, deníku, blogu apod. Mají také více v oblibě četbu a poslech hudby nebo sledování filmů a seriálů a využívání různých streamovacích služeb, jako je např. Netflix, a významně častěji zmiňovaly jako oblíbenou činnost čas strávený s domácími mazlíčky. Výhradně dívčí aktivitou pak je péče o sebe a móda. Podrobnější přehled představují tabulky 13 a 14.

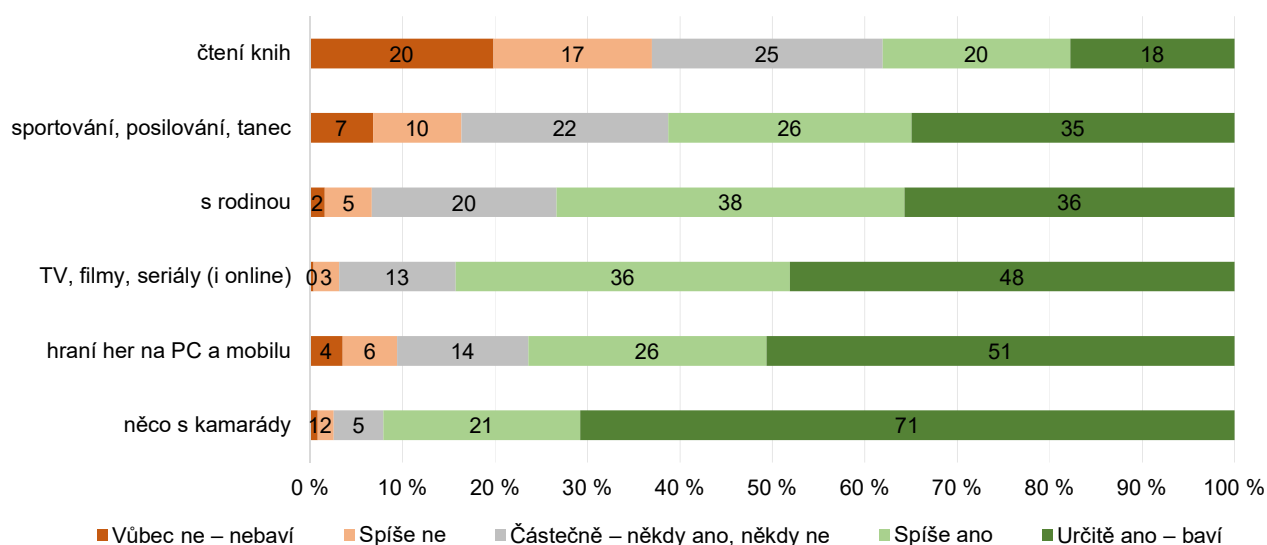
S rostoucím vzděláním rodiny vedle sportu vzrůstá také obliba aktivit spojovaných s vyšším kulturním statusem, jako je četba, hra na hudební nástroj nebo zpěv, a zapojení do vzdělávacích a kognitivních aktivit, jako jsou cizí jazyky nebo šachy. Výtvarnou a tvořivou činnost a četbu častěji zmiňovali studenti víceletých gymnázií v porovnání s žáky základních škol.

Dodejme ještě, že mezi sporty uvedenými chlapci jako nejoblíbenější patří fotbal a jízda na kole, s odstupem pak ježdění nebo freestyle na koloběžce nebo skateboardu a florbal. Dívky nejvíce baví různé formy tance, jízda na kole, plavání, gymnastika a volejbal.

Všech dětí jsme se rovněž zeptali, jak je baví šest vybraných volnočasových aktivit³⁵, které zároveň představovaly šest různých kategorií volnočasových aktivit, které děti spontánně uváděly. Konkrétně se jednalo o čtení knih; společné aktivity s kamarády; sportování, cvičení, posilování, tanec; sledování televize, videa, filmů, seriálů i online (na internetu); hraní her na PC, telefonu nebo tabletu; společné aktivity v rámci rodiny (viz graf 43).

V tomto případě děti označily jako činnost, která je nejvíce baví, společné aktivity se svými kamarády. 71 % zvolilo možnost určitě ano a dalších 21 % uvedlo, že je aktivita spíše baví. Více než polovina dětí zvolila možnost určitě ano také v případě hraní počítačových her a téměř polovina u sledování filmů, seriálů a videí, ať již v televizi nebo na počítači. Celkově tyto dvě aktivity (spíše a určitě) baví 76 %, resp. 84 % dětí a jen asi 10 %, resp. 3 % nebaví. Necelé tři čtvrtiny dětí baví, když se něco děje v rámci rodiny; tato aktivita nebaví jen 6 %. Sportování, posilování nebo tanec baví 61 % dětí a 16 % nebaví. Čtení knih má mezi dětmi zhruba stejně vyznavačů jako odpůrců, baví 38 % dětí, nebaví 37 % dětí a další čtvrtinu někdy baví a někdy ne.

Graf 43: Jak děti baví vybrané činnosti – údaje v %

³⁵ Otázka zněla: „Baví Tě tyto volnočasové aktivity?“

Jak děti baví vybrané činnosti – souvislosti se sociodemografickými a prostorovými charakteristikami

	Chlapec (gender)	Ročník školy	Vzdělání hlavy rodiny	Sociálně znevýhodněná rodina	Životní úroveň domácnosti	Neúplná rodina	Víceleté gymnázium (typ školy)	Počet obyvatel obce (bydliště)	Škola v obci	Obec centrem ORP
Čtení knih	-0,267**	-0,068*	0,157**	-0,147**	0,051	-0,085**	0,175**	0,004	-0,007	-0,011
Když jsem s kamarády a něco děláme	-0,045	0,013	-0,037	0,018	0,074*	-0,005	0,049	-0,023	-0,017	0,004
Sportování, cvičení, posilování, tanec	-0,074*	0,016	0,143**	-0,071*	0,120**	-0,102**	0,089**	0,046	-0,009	0,047
Sledování televize, videa, filmů, seriálů i online (na internetu)	0,003	-0,017	-0,016	0,055	-0,009	0,029	0,011	0,012	0,062*	0,006
Hraní her na PC, telefonu nebo tabletu	0,342**	-0,047	-0,023	0,027	-0,008	-0,004	-0,056	0,042	0,058	0,029
Když něco děláme jako rodina dohromady	-0,100**	-0,159**	0,056	-0,060*	0,079**	-0,011	0,027	0,000	-0,007	0,055

Nejvýznamnější rozdíly nacházíme v oblíbenosti čtení knih a hraní počítačových her, a to podle genderu. Dívky baví více čtení knih, chlapce zase více baví hraní počítačových her. Poněkud překvapivá je v případě genderu slabá negativní korelace s oblíbeností sportovních a pohybových aktivit, kam však byl zařazen také tanec. Nejvýznamnější rozdíl je v tomto případě v podílu odpovědí „vůbec ne, nebaví“, které chlapci volili častěji než dívky (5 % dívek vs. 9 % chlapců). Ukazuje se, že čtení a sport baví o něco více také studenty a studentky víceletých gymnázií a také děti ze vzdělanějších rodin. Naopak v menší oblíbenosti je mají děti ze sociálně znevýhodněných a neúplných rodin. V menší oblíbenosti mají čtení také starší děti. Děti z rodin se subjektivně vyšší životní úrovní mají ve větší oblíbenosti kromě sportu a pohybových aktivit také společné trávení času s kamarády i s rodinou. Do aktivit s rodinou se také raději zapojují mladší děti a méně oblíbené jsou naopak u dětí ze sociálně znevýhodněných rodin.

S kým děti tráví volný čas

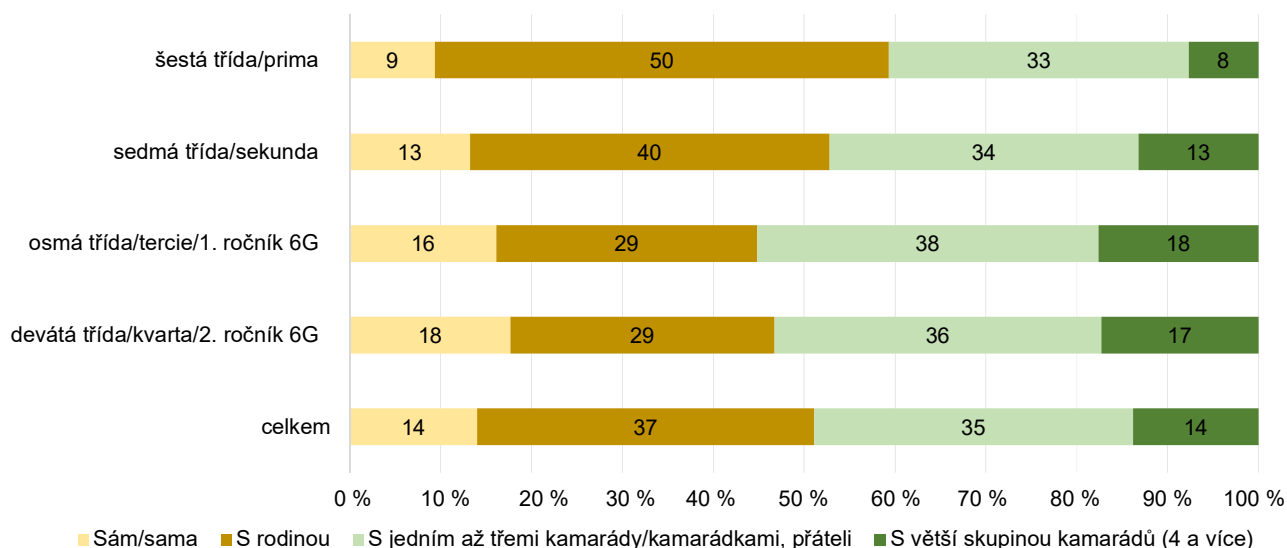
Kdo je pro děti v rámci trávení volného času nejčastějším partnerem? Viděli jsme, že děti řadu volnočasových činností dělají se svými kamarády nebo rodiči, volný čas však pochopitelně mohou trávit také samy.³⁶

Nejčastěji tráví volný čas s rodinou nebo jedním až třemi kamarády. Jak ukazuje graf 44, platí to pro všechny věkové kategorie ze sledované skupiny, přičemž se vzrůstajícím věkem klesá podíl času stráveného s rodinou. Mezi žáky šestých tříd a prim s rodinou trávila nejčastěji svůj volný čas polovina dětí, v případě žáků devátých tříd a ekvivalentních ročníků víceletých gymnázií to byla již méně než třetina. Naproti tomu množství času stráveného s jedním až třemi kamarády nebo kamarádkami se s věkem příliš nemění.

S rostoucím věkem ale roste podíl dětí, které tráví svůj volný čas samy nebo naopak s větší skupinou kamarádů, byť nejvýznamnějším partnerem pro trávení volného času stále zůstává i pro žáky devátých tříd a jejich vrstevníky z víceletých gymnázií úzký kruh jednoho až tří přátel nebo rodina. Nejvýznamněji v tomto případě diferencuje příslušnost k sociálně znevýhodněné rodině. Mezi dětmi z těchto rodin tráví svůj volný čas nadpoloviční většina (59 %) nejčastěji v širší partě nebo skupině kamarádů. Naopak děti z menších obcí, kde není škola, častěji tráví volný čas s rodinou a méně s větší skupinou přátel.

³⁶ Otázka zněla: „S kým trávíš většinu svého volného času, když nejsou žádná omezení?“

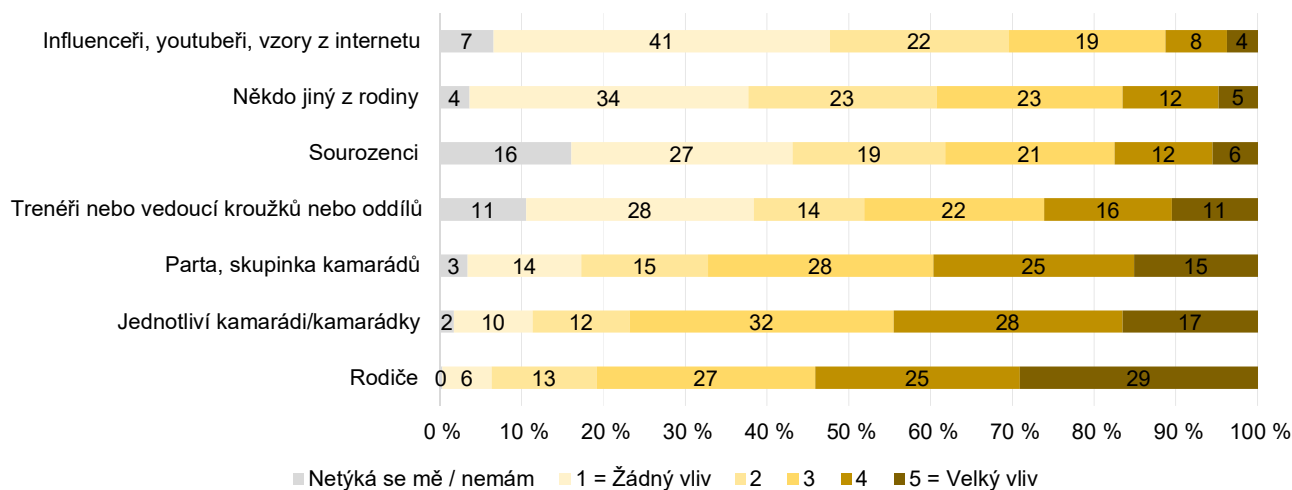
Graf 44: S kým tráví děti většinu svého volného času, když nejsou žádná omezení – údaje v %

Kdo má vliv na to, co děti ve svém volném čase dělají

Výzkum dále sledoval, kdo má podle názoru dětí vliv na to, co dělají ve svém volném čase. Dětem jsme předložili seznam sedmi skupin aktérů, kteří mohou jejich volný čas potenciálně ovlivňovat, a požádali jsme je, aby na stupnici 1 až 5 ohodnotily vliv každého z nich na to, co ve volném čase dělají.³⁷

Graf 45: Kdo má obvykle vliv na to, co děláš ve volném čase – údaje v %

Jak je patrné z grafu 45, podle samotných dětí mají největší vliv na to, co dělají ve volném čase, jejich rodiče a nejbližší kamarádi. S rostoucím věkem dětí pochopitelně vliv rodičů slábne a klesá také vliv ostatních příslušníků širší rodiny, který je však v porovnání s vlivem rodičů podstatně menší. Jestliže v případě rodičů hodnotu 5,

³⁷ Otázka zněla: „Kdo má obvykle vliv na to, co děláš ve volném čase? V každém řádku vyber jednu odpověď.“

kteřá označuje největší vliv, volilo 37 % žáků šesté třídy nebo primy, mezi žáky devátých tříd a ekvivalentních ročníků víceletých gymnázií jich bylo již jen 21 %. Vliv kamarádů, ať již těch několika nejbližších, tak širšího kruhu party, se v tomto případě s rostoucím věkem příliš nemění. S věkem klesá ale vliv influencerů, youtuberů či jiných vzorů z internetu, který však děti podle svého vyjádření ohodnotily jako vůbec nejnižší.

V rodinách s vyšším vzděláním děti pocítují větší vliv rodičů a v těchto rodinách uvádějí také větší vliv trenérů nebo vedoucích kroužků, což zřejmě souvisí s tím, že děti ze vzdělanějších rodin se častěji účastní mimoškolních organizovaných aktivit. Větší vliv trenérů deklarují také děti z větších obcí a obcí, které jsou centry správních obvodů ORP, což může být způsobeno větší dostupností těchto aktivit ve větších obcích. Děti zde deklarují také o něco větší vliv ostatních příbuzných.

Jak častým inspiračním zdrojem může být pro trávení volného času internet? Na to jsme se děti zeptali dvěma otázkami. Nejprve nás zajímalo, zda někdy vyzkoušely něco, co viděly nebo o čem četly na internetu.³⁸ Pětina dětí uvedla, že žádnou takovou zkušenost nemá, čtvrtina se inspirovala na internetu jednou a další čtvrtina dvakrát nebo třikrát. Zbývajících 30 % vyzkoušelo něco, čím se inspirovalo na YouTube, sociálních sítích či jinde na internetu, vícekrát. Dále nás zajímalo, zda a do jaké míry youtuberi nebo blogeri či doporučení z internetu inspirují dnešní děti k tomu, aby si přečetly nějakou knihu nebo se podívaly na nějaký film.³⁹ V tomto případě 30 % dětí uvedlo, že s tím nemá žádnou zkušenost, 24 % se inspirovalo jednou, další čtvrtina dvakrát nebo třikrát a více než pětina vícekrát.

A jak umí děti odolat tlaku svých kamarádů nebo skupiny svých vrstevníků?⁴⁰ 13 % dětí se domnívá, že by se jejich kamarádům nebo kamarádkám nepodařilo je přesvědčit, aby se zapojily do něčeho, do čeho se jim nechce. Téměř polovina se domnívá, že tomuto tlaku podléhá spíše výjimečně, další třetina občas. Často podle svého vyjádření podléhá tlaku vrstevníků 5 % dětí.

Děti se v rámci rodiny mohou učit vnímat a chápat také širší souvislosti, které ovlivňují rozhodování o tom, co budou ve svém volném čase dělat. Výzkum se proto zaměřil také na to, jak se děti zapojují v rámci rodiny do rozhodování o věcech, které se jich týkají. Děti jsme se zeptali, do jaké míry mají podle vlastního subjektivního hodnocení možnost podílet se na rozhodování o tom, jak stráví prázdniny (možnosti odpovědí zde byly: vůbec – trochu – hodně). Podle jejich výpovědí se na tomto rozhodnutí nemohlo vůbec podílet pouze 6 % z nich, 55 % uvedlo, že se podílelo trochu, a 39 % hodně. Obdobně odpovídali na podobnou otázku rodiče; podle jejich výpovědí se 30 % dětí velmi podílí na rozhodování o tom, jak bude trávit prázdniny, nebo na výběru dovolené, 62 % se podílí trochu a pouze 8 % se nepodílí. Pokud jde o rozhodování, s kým bude dítě trávit volný čas o víkendu, pak dle výpovědí rodičů se na tom významně podílí 41 % dětí, 52 % se podílí trochu a pouze 7 % se nepodílí. Děti také spolurozhodují o výběru svého mobilu (nepodílí se 17 % dle rodičů, resp. 15 % dle dětí), méně už o výběru tarifu a objemu dat pro mobil (dle rodičů se 53 % dětí nepodílí).

³⁸ Otázka zněla: „Vyzkoušel(a) jsi někdy něco, co jsi viděl(a) nebo o čem jsi četl(a) na internetu, např. na YouTube nebo na sociálních sítích?“

³⁹ Otázka zněla: „Přečetl(a) jsi někdy nějakou knihu nebo se podíval(a) na film proto, že jsi o tom četl(a) na internetu nebo to např. doporučoval nějaký youtuber(ka) nebo bloger(ka)?“

⁴⁰ Otázka zněla: „Jak často se ti stává, že tě kamarád(ka) nebo kamarádi přesvědčí dělat něco, do čeho se ti nechce?“

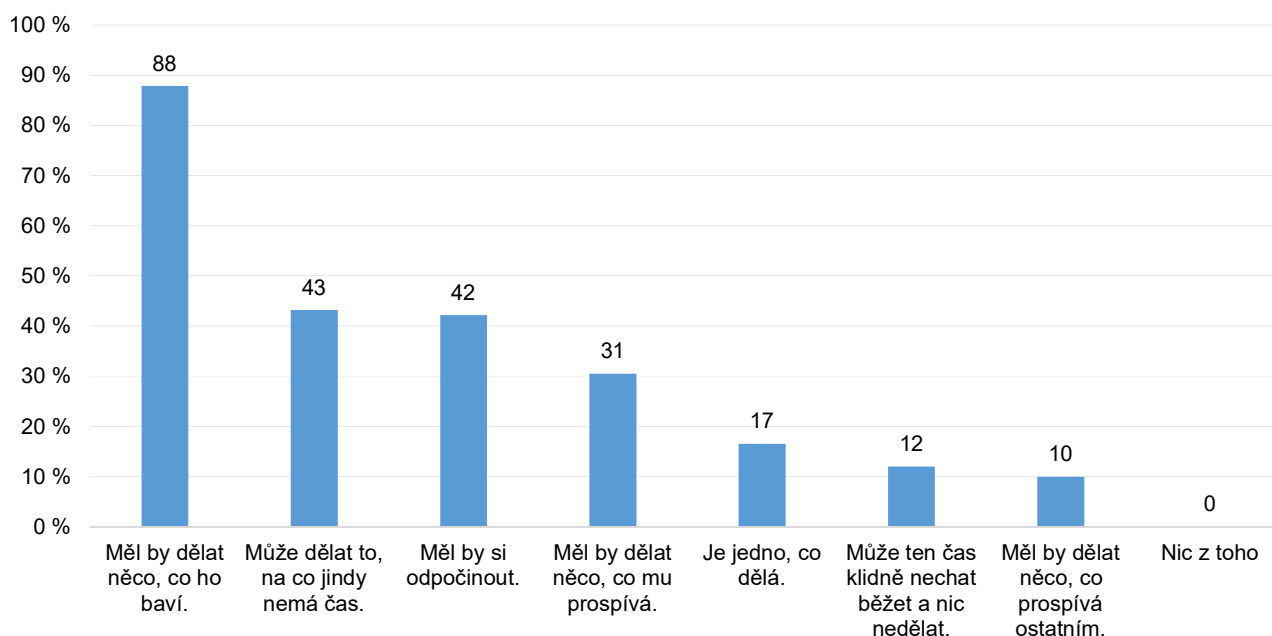
S čím si děti spojují volný čas

Představy dětí o volném čase nám umožní přiblížit následující dvě otázky. Nejprve se děti vyjadřovaly k tomu, co by měl člověk dělat, když má volno⁴¹, přičemž z nabízených sedmi možností (viz graf 46) mohly vybrat nejvýše tři.

Ve volném čase se děti chtějí hlavně věnovat činnostem, které je baví, tuto možnost zvolilo téměř devět dětí z deseti. S výrazným odstupem dále volily dvě další možnosti: „dělat to, na co není jindy čas“ (43 %) a „odpočinout si“ (42 %). Možnost dělat ve volném čase něco, co může mít pro člověka pozitivní dopad, tedy dělat něco, co bude pro něj osobně prospěšné, zvolilo 31 % dětí. Děti si volný čas spojují hlavně se sebou samými; jen 10 % zvolilo možnost dělat ve svém volném čase něco, co je prospěšné pro ostatní. 17 % zvolilo možnost „je jedno, co (člověk) dělá“ a 12 % se přiklonilo k variantě „nechat čas jen tak plynout a nic nedělat“.

Rozdíly v představách o volném čase nejčastěji souvisí se vzděláním rodiny, u posledních dvou zmíněných možností existuje negativní souvislost, ta je naopak pozitivní u výroků spojujících volný čas s činnostmi, které člověka baví nebo mu prospívají. Zatímco možnost „je jedno, co (člověk) dělá“ zvolilo 39 % dětí z rodin s neúplným nebo základním vzděláním, mezi dětmi z rodin vysokoškoláků pouze 10 %. Naopak volný čas si s činnostmi, které mají nějaký pozitivní přínos, spojuje 39 % dětí z rodin vysokoškoláků, ale pouze 14 % dětí z rodin s neúplným nebo základním vzděláním. S tím, že je jedno, co člověk ve svém volném čase dělá, také méně souhlasili studenti víceletých gymnázií a děti z menších obcí, zejména mimo centrum správního obvodu ORP. Děti navštěvující víceleté gymnázium a ty, které bydlí v obci, kde není škola, také častěji vybíraly, že by měl člověk dělat něco, co mu prospívá. Starší děti se o něco častěji přikláněly k tomu, že je jedno, co člověk dělá, a méně preferovaly to, aby dělal něco, co ho baví.

Graf 46: Co by měl člověk dělat, když má volno – výběr tří možností – údaje v %

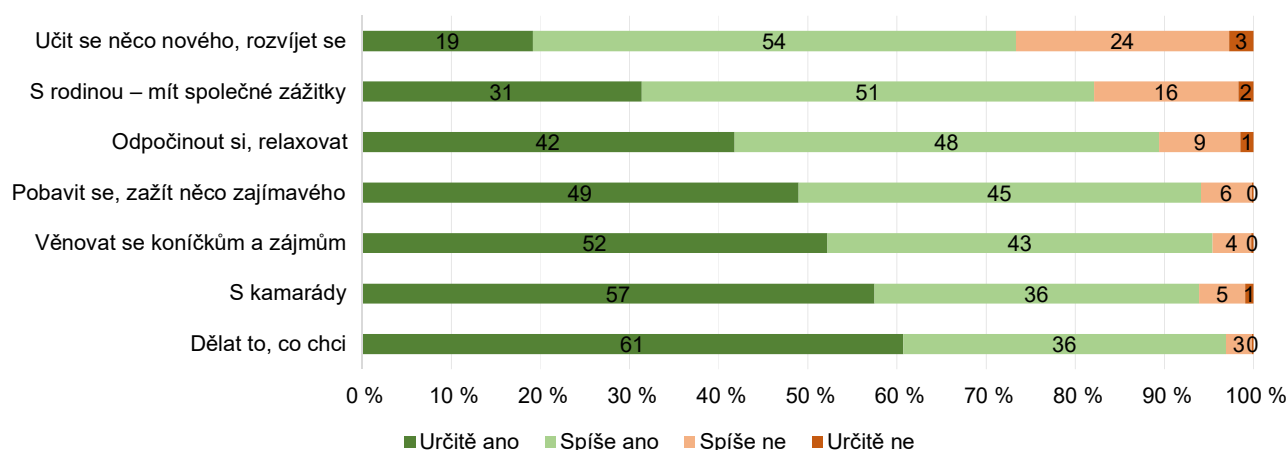
⁴¹ Otázka zněla: „Co by měl podle Tebe člověk dělat, když má volno a nejsou žádná omezení kvůli koronaviru? Můžeš vybrat až 3 možnosti.“

Co by měl člověk dělat, když má volno – souvislosti se sociodemografickými a prostorovými charakteristikami

	Chlapec (gender)	Ročník školy	Vzdělání hlavy rodiny	Sociálně znevýhodněná rodina	Životní úroveň domácnosti	Neúplná rodina	Víceleté gymnázium (typ školy)	Počet obyvatel obce (bydliště)	Škola v obci	Obec centrem ORP
Je jedno, co dělá.	0,014	0,069*	-0,112**	0,045	-0,033	0,013	-0,113**	-0,068*	0,030	-0,083**
Měl by dělat něco, co ho baví.	-0,005	-0,078**	0,090**	-0,038	0,052	-0,008	0,022	0,032	-0,028	0,025
Měl by dělat něco, co mu prospívá.	0,012	0,018	0,113**	-0,025	0,045	-0,038	0,126**	-0,046	-0,061*	-0,038
Měl by dělat něco, co prospívá ostatním.	-0,024	0,043	0,017	-0,040	-0,006	-0,043	0,032	-0,021	-0,028	-0,014
Měl by si odpočinout.	-0,002	-0,021	0,020	-0,029	0,008	0,019	0,050	-0,007	-0,030	0,029
Může dělat to, na co jindy nemá čas.	0,009	0,010	0,036	0,010	-0,017	0,023	0,024	-0,011	-0,009	-0,012
Může ten čas klidně nechat běžet a nic nedělat.	0,012	0,000	-0,060*	0,043	-0,010	-0,005	-0,051	0,015	0,032	-0,002
Nic z toho	0,030	0,016	0,042	-0,005	-0,024	-0,013	-0,011	-0,016	0,009	-0,039

Dotázané děti také hodnotily, nakolik dávají přednost vybraným věcem, pokud jde o jejich volný čas. Předložili jsme jim seznam možností tradičně spojovaných s volným časem, jako je svobodná volba činnosti, odpočinek, zábava, koníčky, vlastní rozvoj, ale také aktivity s rodinou a s kamarády, které jsou časté v cílové populaci (viz graf 47)⁴². Děti se měly na čtyřstupňové škále vyjádřit, zda konkrétní aktivity dávají přednost, nebo ne.

Graf 47: Čemu dáváš přednost ve volném čase, údaje v %

⁴² Otázka zněla: „Čemu dáváš přednost ve svém volném čase?“

Čemu dáváš přednost ve volném čase – souvislosti se sociodemografickými a prostorovými charakteristikami

	Chlapec (gender)	Ročník školy	Vzdělání hlavy rodiny	Sociálně znevýhodněná rodina	Životní úroveň domácnosti	Neúplná rodina	Víceleté gymnázium (typ školy)	Počet obyvatel obce (bydliště)	Škola v obci	Obec centrem ORP
Trávit volný čas s celou rodinou – mít společné zážitky	-0,116**	-0,172**	0,010	-0,027	0,067*	-0,034	-0,019	0,008	-0,031	0,040
Trávit volný čas s kamarády	-0,076*	0,023	-0,009	0,017	0,063*	-0,011	0,039	0,030	-0,021	0,043
Věnovat se vlastním koníčkům a zájmům	-0,028	-0,036	0,120**	-0,045	0,073*	-0,026	0,073*	0,051	-0,007	0,050
Něco nového se učit, rozvíjet své schopnosti	-0,087**	-0,002	0,009	-0,036	0,047	-0,020	0,076*	0,039	0,003	0,063*
Odpočinout si, relaxovat	-0,088**	0,030	-0,047	0,039	0,019	-0,030	-0,012	0,007	0,028	0,026
Dělat to, co chci	-0,021	-0,019	0,053	0,034	0,055	0,002	0,063*	-0,015	-0,036	-0,009
Pobavit se, zažít něco zajímavého	-0,076*	-0,046	0,053	0,085**	0,041	-0,003	0,078**	0,034	-0,037	0,052

Poznámka: pro výpočet koeficientů byla škála otočena (určitě ne – určitě ano)

Obecně lze říci, že děti nacházejí ve svém volném čase místo pro všechny uvedené možnosti, kladně se vyjádřilo k jednotlivým položkám nejméně 73 % z nich. Na vzájemném poměru volby určitě ano a spíše ano pak vidíme, že jim přitom přikládají různou důležitost. Nejvíce upřednostňují možnost dělat si ve svém volném čase to, co samy chtějí. Jednoznačný souhlas (určitě ano) vyjádřilo v tomto případě 61 % dětí a další více než třetina zvolila odpověď spíše ano. Celkově tak míra souhlasu dosáhla 97 %.

Více než 90 % dětí si celkově svůj volný čas spojuje také s možností trávit ho s kamarády, věnovat se svým koníčkům a zájmům nebo se pobavit a zažít něco zajímavého, přičemž u těchto položek nejčastěji volily možnost určitě ano.

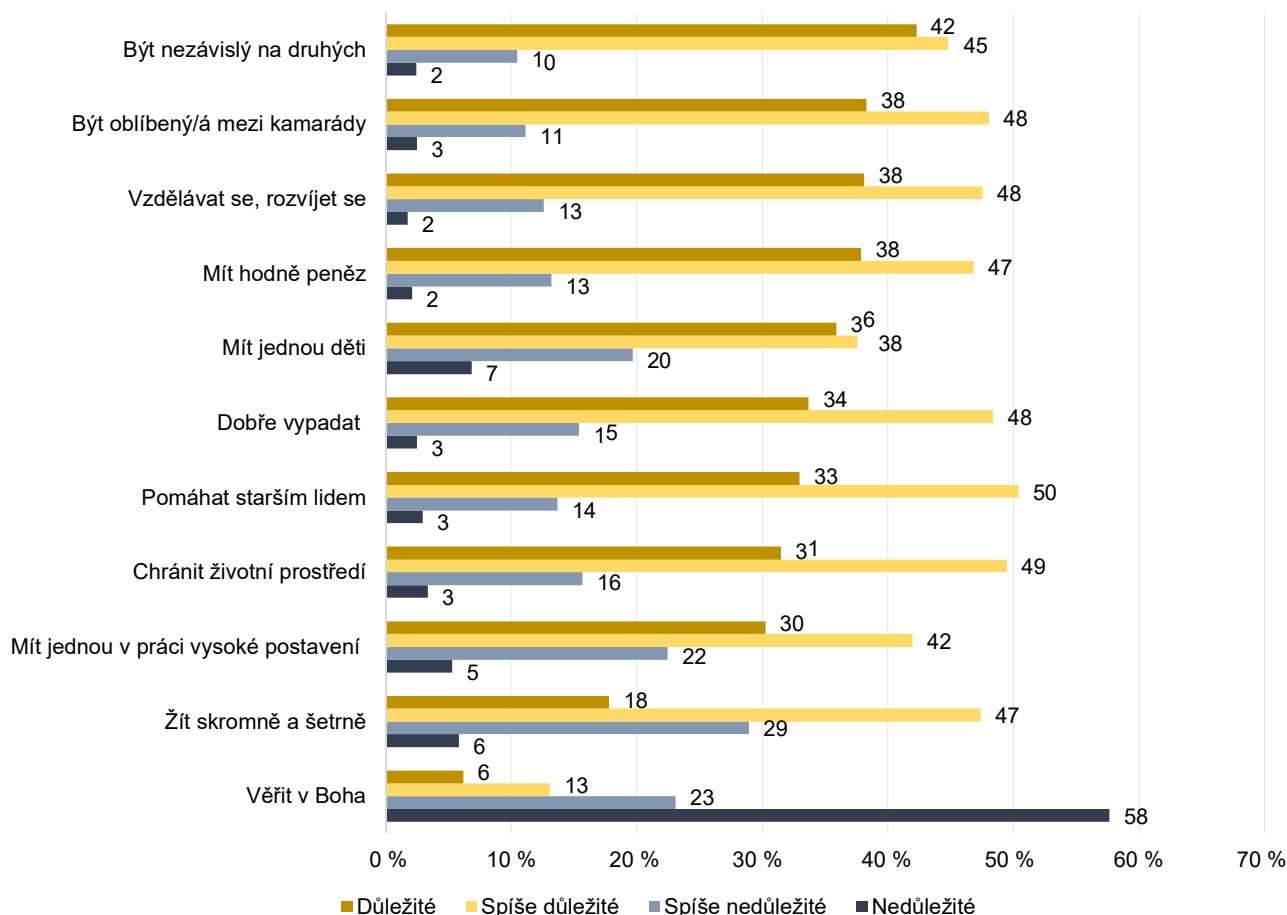
Odpověď „spíše ano“ byla nejčastější u možností odpočinout si, relaxovat; trávit volný čas s rodinou; učit se něco nového, rozvíjet se. Odpočinek a relaxaci ve svém volném čase nevyhledává 10 % dětí, trávení času s rodinou 18 % a více než čtvrtina neupřednostňuje možnost učit se ve volném čase něco nového nebo se rozvíjet.

Nejvýznamnější rozdíly se objevují podle věku v případě společných zážitků s rodinou, které si se svým volným časem méně spojují ti starší. Dívky si více než chlapci spojují svůj volný čas s rodinou a kamarády, odpočinkem, zábavou i rozvojem svých schopností a učením se novým věcem. Do volného času studentů víceletých gymnázií častěji patří možnost věnovat se svým koníčkům a zájmům, rozvíjet své schopnosti a také se pobavit a zažít něco zajímavého i možnost dělat si, co sami chtějí. Koníčky a zájmy řadí do svého volného času častěji také děti z rodin s vyšším vzděláním a také děti z rodin s vyšší subjektivní životní úrovní, které si volný čas navíc častěji spojují i s aktivitami s kamarády či rodinou. (Ve většině těchto případů se to projevuje zejména častější volbou možnosti „určitě souhlasím“.)

Hodnotové orientace dětí

Výzkum sledoval také hodnotové orientace dětí⁴³. Děti hodnotily důležitost 11 obecných hodnot (s pomocí čtyřbodové likertovské škály). Odpovědi shrnuje graf 48.

Graf 48: Hodnotové orientace dětí – údaje v %

U většiny posuzovaných hodnot převažovala odpověď „spíše důležité“. U dětí navštěvujících druhý stupeň základní školy a jejich vrstevníků z nižšího stupně víceletých gymnázií vede hodnota být nezávislý na druhých (celkově důležité pro 87 % dětí). Následující trojici hodnot – být oblíbený/á mezi kamarády; vzdělávat se, rozvíjet se; mít hodně peněz – označilo za důležitou 86 %, resp. 85 % dětí. S mírným odstupem následuje trojice dobře vypadat; pomáhat starším lidem; chránit životní prostředí (81% až 83 %). Hodnoty mít jednou děti a mít jednou v práci vysoké postavení, které jsou pro děti spojené se vzdálenější budoucností, pak označily za důležité necelé tři čtvrtiny dětí. Pro dvě třetiny dětí je také důležité žít skromně a šetrně. Nejméně významná pak pro děti byla víra v Boha (19 %).

Na základě faktorové analýzy lze identifikovat dvě základní hodnotové orientace dětí: humanisticko-altruistickou a individualisticko-materialistickou (viz tabulka 15). Každému dítěti jsme přiřadili faktorové skóry. Ty indikují, do jaké míry zastává hodnoty v té které dimenzi, což umožňuje mapovat rozdíly podle sledovaných sociodemografických a prostorových charakteristik.

⁴³ Otázka zněla: „Jak jsou pro Tebe v životě důležité tyto věci?“

Tabulka 15: Hodnotové orientace dětí, metoda hlavních komponent (PCA), faktorové zátěže po rotaci

	Humanismus–altruismus	Individualismus–materialismus
Vzdělávat se, rozvíjet se	0,736	0,189
Žít skromně a šetrně	0,739	–0,080
Pomáhat starším lidem	0,764	0,044
Chránit životní prostředí	0,759	0,026
Mít jednou děti	0,540	0,180
Dobře vypadat	0,115	0,721
Mít hodně peněz	–0,135	0,788
Být oblíbený/á mezi kamarády	–0,048	0,696
Mít jednou v práci vysoké postavení	0,364	0,542
Být nezávislý na druhých	0,245	0,458

Poznámky: rotace varimax, vysvětlená variance (pro 2 dimenze): 50 %

Vidíme, že preference humanisticko-altruistických hodnot je typičtější pro dívky a studenty a studentky víceletých gymnázií a stoupá také se vzrůstající životní úrovní rodiny. Preference individualisko-materialistických hodnot je typičtější pro starší děti a pro děti z větších obcí, kde je škola, nebo obcí, které jsou centry správních obvodů ORP.

Hodnotové orientace dětí – souvislosti se sociodemografickými a prostorovými charakteristikami

	Chlapec (gender)	Ročník školy	Vzdělání hlavy rodiny	Sociálně znevýhodněná rodina	Životní úroveň domácnosti	Neúplná rodina	Víceleté gymnázium (typ školy)	Počet obyvatel obce (bydliště)	Škola v obci	Obec centrem ORP
Humanismus–altruismus	–0,152**	–0,056	0,006	–0,020	0,066*	0,032	0,094**	–0,015	0,026	0,052
Individualismus–materialismus	–0,019	0,069*	–0,023	0,030	0,011	–0,040	–0,028	0,040	0,071*	0,074*

Hodnotové orientace také souvisejí s obecnějšími způsoby trávení volného času (výše popsané volnočasové orientace). Nalézt lze pozitivní souvislost mezi humanisticko-altruistickou orientací a zapojením do organizované volnočasové činnosti (korelace 0,203) a také mezi touto hodnotovou orientací a navštěvováním kulturních akcí mimo domov a čtenářstvím (korelace 0,159). V případě individualisticko-materialistické orientace nalézáme pozitivní souvislost se zábavou mimo domov, především s kamarády (korelace 0,226).

Motivace

Volnočasové zapojení souvisí také s motivací. Pro její zjištění, tedy zodpovězení otázky, proč děti staršího školního věku tráví určitým způsobem volný čas, jsme adaptovali do českého prostředí nástroj *Development of the Free Time Motivation Scale for Adolescents* (FTMS-A)⁴⁴. Odpovědi na jednotlivé otázky představuje graf 49.⁴⁵

Výhodou této baterie otázek je, že se nezaměřuje na motivaci ke konkrétní jednotlivé volnočasové činnosti, ale měří motivaci na obecné úrovni, přičemž rozlišuje následujících pět základních dimenzí rozmístěných na sebedeterminačním kontinuu regulace, kterými jsou:

Amotivace: nezáměrné a neregulované chování, kdy člověk postrádá dostatek motivace pro danou činnost.

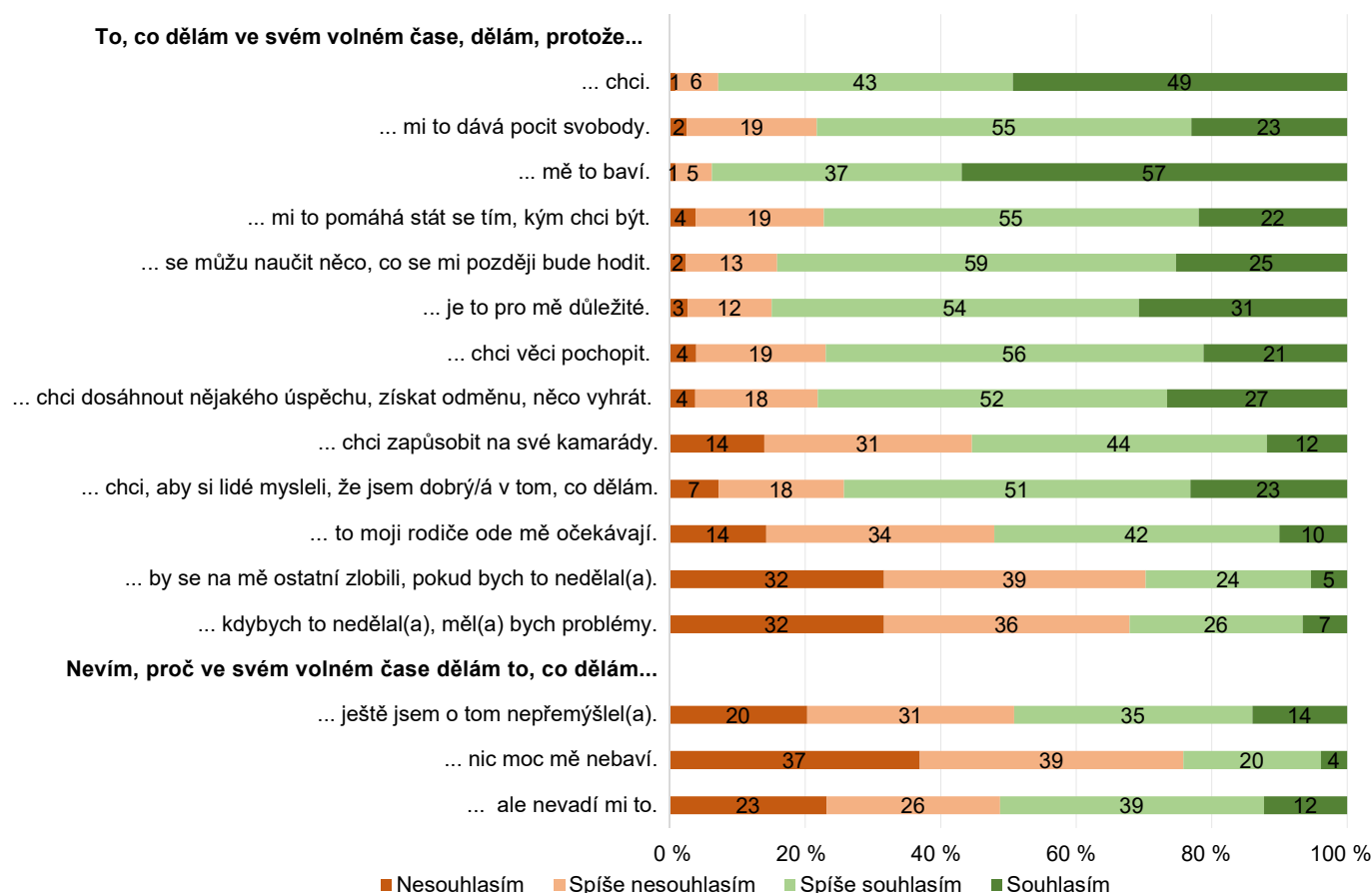
Externí motivace: je řízena vnějšími faktory s cílem buď získat odměnu, nebo se vyhnout trestu.

Introjektovaná motivace: člověk se řídí potřebou začlenit se nebo si získat oblibu, důraz je kladen na to, co by si ostatní mohli myslet.

Identifikovaná motivace: má určité prvky motivace vnitřní a účast na aktivitě je motivována tím, že samotnou aktivitu považují pro mě za cennou.

Vnitřní motivace: tendence vykonávat určitou činnost pro ni samotnou, pro potěšení a uspokojení z aktivity.⁴⁶

Graf 49: Motivace – údaje v %

⁴⁴ Jedná se o nástroj vyvinutý Cheryl K. Baldwinovou a Lindou L. Caldwellovou, který vychází z Ryanovy a Deciho teorie sebedeterminace. Podrobněji viz BALDWIN, Cheryl K., CALDWELL, Linda L. Development of the Free Time Motivation Scale for Adolescents, *Journal of eisure Research*, 2003, 35 (2), 129–151. Stručně tuto baterii představuje také kapitola 5, „Představy dětí o volném čase a jeho prožívání“, v knize *Volný čas dětí staršího školního věku. Vybrané výsledky výzkumu volného času a životního stylu dětí ve věku 11–15 let a jejich využití v pedagogice* (ed. Kaplánek, Michal).

⁴⁵ Otázka zněla: „Lidé mají různé důvody, proč se některým věcem věnují nebo je dělají. Jak to máš ty s tím, co děláš ve svém volném čase. Zaškrtni, jak souhlasíš nebo nesouhlasíš, v každém řádku.“

⁴⁶ BALDWIN, CALDWELL. Development of the Free Time Motivation Scale...

Jednotlivci mají přitom různé typy motivace současně. Faktorová analýza potvrdila předpokládaných pět dimenzí volnočasové motivace (viz tabulka 16). Pro každé dítě jsme stanovili hodnotu průměrného skóru na každé z výše uvedených dimenzí. To nám umožní sledovat, zda existuje souvislost mezi úrovní motivace v rámci jednotlivých dimenzí a zapojením do čtyř výše popsaných obecných oblastí volnočasové participace.

Tabulka 16: Dimenze volnočasové motivace, metoda hlavních komponent (PCA), faktorové zátěže po rotaci

	Amotivace	Externí	Introjektovaná	Identifikovaná	Vnitřní
Nevím, proč ve svém volném čase dělám to, co dělám...					
... ale nevádí mi to.	0,829	0,001	0,024	0,078	-0,086
... nic moc mě nebaví.	0,671	0,384	-0,035	-0,057	-0,213
... ještě jsem o tom nepřemýšlel(a).	0,742	0,115	0,051	-0,163	0,132
To, co dělám ve svém volném čase, dělám, protože...					
... kdybych to nedělal(a), měl(a) bych problémy.	0,108	0,812	0,115	0,023	-0,130
... by se na mě ostatní zlobili, pokud bych to nedělal(a).	0,147	0,830	0,056	-0,016	-0,143
... to moji rodiče ode mě očekávají.	0,080	0,722	0,093	0,261	-0,044
... chci, aby si lidé mysleli, že jsem dobrý/á v tom, co dělám.	0,039	0,079	0,751	0,271	0,120
... chci zapůsobit na své kamarády.	0,035	0,444	0,695	-0,092	0,073
... chci dosáhnout nějakého úspěchu, získat odměnu, něco vyhrát.	-0,055	-0,047	0,597	0,496	-0,063
... chci věci pochopit.	-0,010	0,162	0,092	0,745	0,075
... je to pro mě důležité.	-0,097	-0,026	0,237	0,476	0,419
... se můžu naučit něco, co se mi později bude hodit.	-0,081	0,028	0,063	0,721	0,198
... mi to pomáhá stát se tím, kým chci být.	0,009	0,044	0,171	0,629	0,261
... mě to baví.	-0,043	-0,210	-0,005	0,209	0,772
... mi to dává pocit svobody.	0,115	0,012	0,353	0,226	0,434
... protože chci.	-0,085	-0,125	0,021	0,149	0,806

Poznámky: rotace varimax, vysvětlená variance (pro 5 dimenzí): 62 %

V případě amotivace nalézáme slabou souvislost s pasivně tráveným volným časem (korelace 0,22). To tedy znamená, že děti, u kterých je vyšší úroveň amotivace, o něco častěji tráví svůj volný čas například u počítače, hraním her či nicneděláním. Naopak slabá negativní souvislost se objevuje u ostatních činnostech. Ti, u nichž je úroveň amotivace vyšší, tedy například méně často vyrážejí někam ven s kamarády (-0,17). Slabý pozitivní vztah se objevuje také mezi pasivně tráveným volným časem a externí motivací. Introjektovaná motivace, která souvisí s potřebou začlenit se nebo udělat dojem, slabě koreluje se zábavou mimo domov s kamarády (0,16). U identifikované motivace, která obsahuje elementy motivace vnitřní a která souvisí s tím, že jednotlivec považuje činnost pro sebe za důležitou, se slabá korelace objevuje u všech čtyř oblastí. Pozitivně souvisí se zapojením do kulturních aktivit (0,11), zábavou mimo domov (0,15) i s účastí na organizovaných volnočasových aktivitách (0,13). Naproti tomu negativní korelaci, byť velmi slabou, zde najdeme

s pasivním trávením volného času. Rovněž platí, že děti s vyšší vnitřní motivací mají tendenci vyhledávat zábavu mimo domov (0,15).

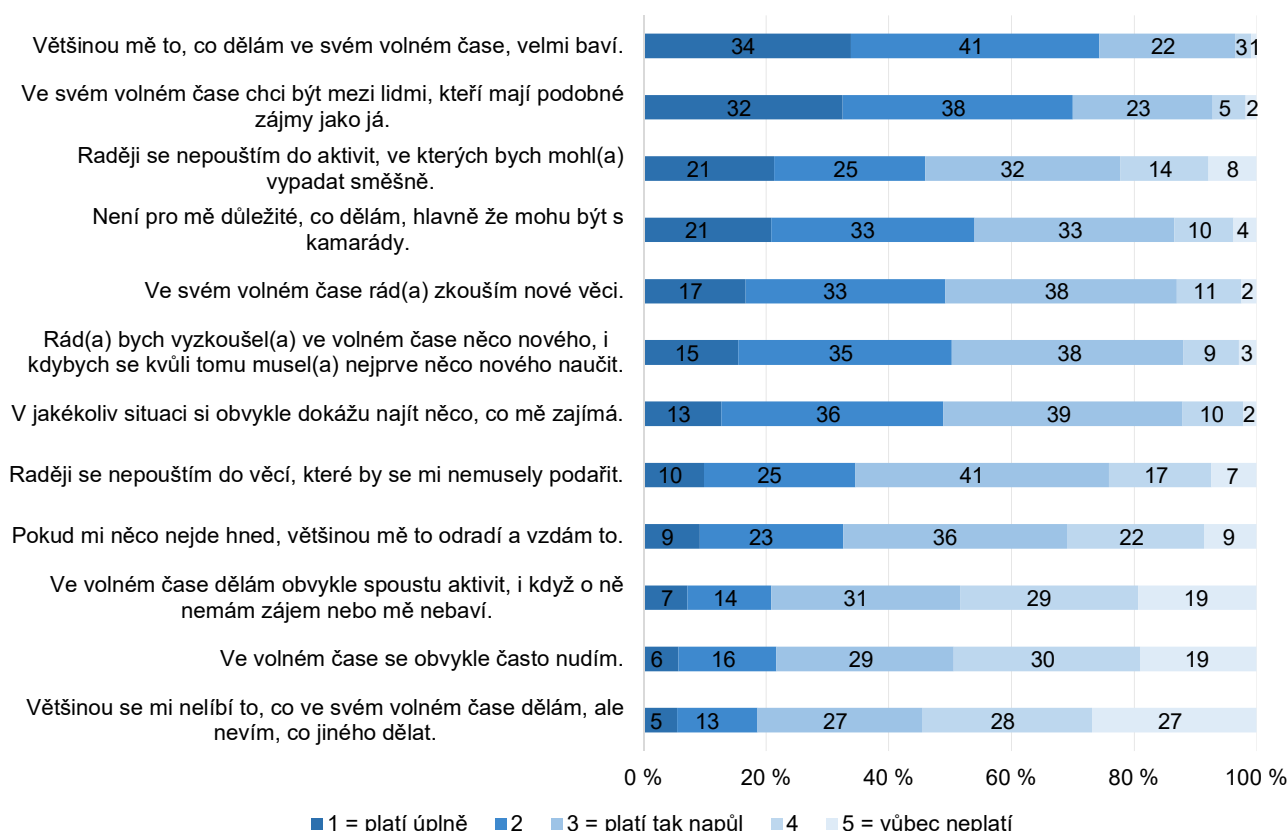
Nuda, výzva a aktivní přístup k volnému času

Jak děti volný čas prožívají, zda zažívají ve svém volném čase pocit nudy, nebo jak se umí samy zabavit, zda jsou ochotny se učit něco nového, nebo mají naopak strach něco nového vyzkoušet z obavy před neúspěchem?⁴⁷ Tyto aspekty volnočasového prožívání můžeme přitom považovat také za dílčí složky volnočasové kompetence a také předmět zájmu pedagogů usilujících o výchovu k volnému času. Rozložení odpovědí na jednotlivé výroky uvádí graf 50.⁴⁸

Tři čtvrtiny dětí uvádějí, že se jim daří dělat ve volném čase to, co je baví, jen 3 % odpověděla, že to tak není. Pokud jde o nudu, zhruba polovina se nenudí, tři děti z deseti se někdy nudí a někdy ne a zhruba pětina zažívá pocit nudy často. Zároveň podle svých výpovědí chtějí být děti s lidmi, se kterými sdílejí stejné zájmy (70 %), častěji než se svými kamarády (54 %).

Faktorová analýza pak strukturovala jednotlivé výroky do tří obecnějších dimenzí, které se pojí s volnočasovým prožíváním (viz tabulka 17). Pro každé dítě jsme opět stanovili hodnotu průměrného skóru pro každý z faktorů.

Graf 50: Nuda, výzva a aktivní přístup k volnému času – údaje v %

⁴⁷ V zahraniční literatuře se můžeme v této souvislosti setkat např. s pojmy jako leisure experince, boredom, challenge, restructuring, problem solving, time management, leisure busyness nebo leisure stress.

⁴⁸ Otázka zněla: „Jak to máš ve svém volném čase? Jak pro Tebe obecně platí?“

První z faktorů představuje různé aspekty nudy. Jak uvádějí Pavelková a Urbanová⁴⁹, klíčovou komponentou nudy je tzv. disengagement, tj. nedostatek zapojení. Tento pocit může reflektovat hned několik aspektů nudy najednou, a to že jedinec: nemá co na práci; neví, co chce dělat; je nucen dělat něco, co nechce.⁵⁰ Tyto aspekty zachycuje právě faktor nuda. Druhý faktor představuje určitou výzvu⁵¹, v našem případě překonání strachu z neúspěchu. Dítě se do aktivit buď vůbec nepouští, nebo to vzdá při prvních neúspěších, a v případě sledované věkové skupiny je velmi významný také strach ze zesměšnění se, zejména před vrstevníky. Třetí faktor představuje aktivní přístup dítěte k volnému času, dítě si je samo schopno najít něco zajímavého, co ho bude bavit, rádo zkouší nové věci a je ochotno se něco nového naučit a vyhledává společnost lidí se stejnými zájmy.

Tabulka 17: Nuda, výzva (strach z neúspěchu), aktivní přístup k volnému času, metoda hlavních komponent (PCA), faktorové zátěže po rotaci

	Nuda	Výzva	Aktivní přístup
Ve volném čase se obvykle často nudím.	0,721	0,196	-0,090
Ve volném čase dělám obvykle spoustu aktivit, i když o ně nemám zájem nebo mě nebaví.	0,699	0,097	0,183
Většinou se mi nelíbí to, co ve svém volném čase dělám, ale nevím, co jiného dělat.	0,799	0,220	-0,008
Raději se nepouštím do věcí, které by se mi nemusely podařit.	0,195	0,714	-0,005
Pokud mi něco nejde hned, většinou mě to odradí a vzdám to.	0,280	0,667	-0,096
Raději se nepouštím do aktivit, ve kterých bych mohl(a) vypadat směšně.	0,030	0,756	0,008
V jakékoliv situaci si obvykle dokážu najít něco, co mě zajímá.	-0,019	-0,034	0,695
Většinou mě to, co dělám ve svém volném čase, velmi baví.	-0,432	0,128	0,551
Ve svém volném čase rád(a) zkouším nové věci.	0,157	-0,177	0,767
Rád(a) bych vyzkoušel(a) ve volném čase něco nového, i kdybych se kvůli tomu musel(a) nejprve něco nového naučit.	0,172	-0,105	0,720
Ve svém volném čase chci být mezi lidmi, kteří mají podobné zájmy jako já.	-0,209	0,307	0,541

Podobně jako v případě jednotlivých dimenzí motivace i v tomto případě nalzáme souvislosti s jednotlivými obecnějšími dimenzemi trávení volného času. Aktivnější přístup k volnému času pozitivně koreluje se zapojením do kulturních aktivit (korelace 0,15), s účastí na zábavě mimo domov (korelace 0,28), v podstatně menší míře i s účastí na organizované volnočasové činnosti (0,09) a negativně s trávením času s médii (-0,13). Čím více děti překonávají svůj strach z neúspěchu, tím vzrůstá také jejich zapojení do kroužků, oddílů a jiných organizovaných volnočasových uskupení (0,12), velmi slabou pozitivní souvislost také nalzáme s účastí na kulturních aktivitách (0,07) a zábavě mimo domov (0,08), slabý negativní vztah je naopak se zábavou na počítači či sledováním televize (-0,07). Vzrůstající pocit nudy pak pozitivně koreluje se zábavou s médii (0,14) a velmi slabě také negativně se zábavou venku s kamarády (-0,07).

⁴⁹ PAVELKOVÁ, Isabella, URBANOVÁ, Denisa. Nuda v edukačním kontextu: teoretické konceptualizace a výzkumné metody, *Československá psychologie*, 2018, LXII (4), 350–365.

⁵⁰ PAVELKOVÁ, URBANOVÁ. Nuda v edukačním kontextu.

⁵¹ Jednou ze složek leisure experience scale je také výzva – challenge (viz např. CALDWELL, Linda L., SMITH, Edward A., WEISSINGER, Ellen. Development of a Leisure Experience Battery for Adolescents: Parsimony, Stability, and Validity, *Journal of Leisure Research*, 1992, 24 (4), 361–376.)

Nuda, výzva (strach z neúspěchu), aktivní přístup k volnému času – souvislosti se sociodemografickými a prostorovými charakteristikami

	Chlapec (gender)	Ročník školy	Vzdělání hlavy rodiny	Sociálně znevýhodněná rodina	Životní úroveň domácnosti	Neúplná rodina	Víceleté gymnázium (typ školy)	Počet obyvatel obce (bydliště)	Škola v obci	Obec centrem ORP
Nuda	0,017	-0,017	-0,166**	-0,016	-0,066*	-0,042	-0,070*	-0,033	0,024	-0,013
Výzva (překonání strachu z neúspěchu)	-0,042	0,038	0,083**	-0,013	0,036	0,018	0,083**	-0,040	-0,030	-0,037
Aktivní přístup	-0,051	-0,036	0,054	-0,006	0,093**	-0,048	0,103**	0,040	0,034	0,090**

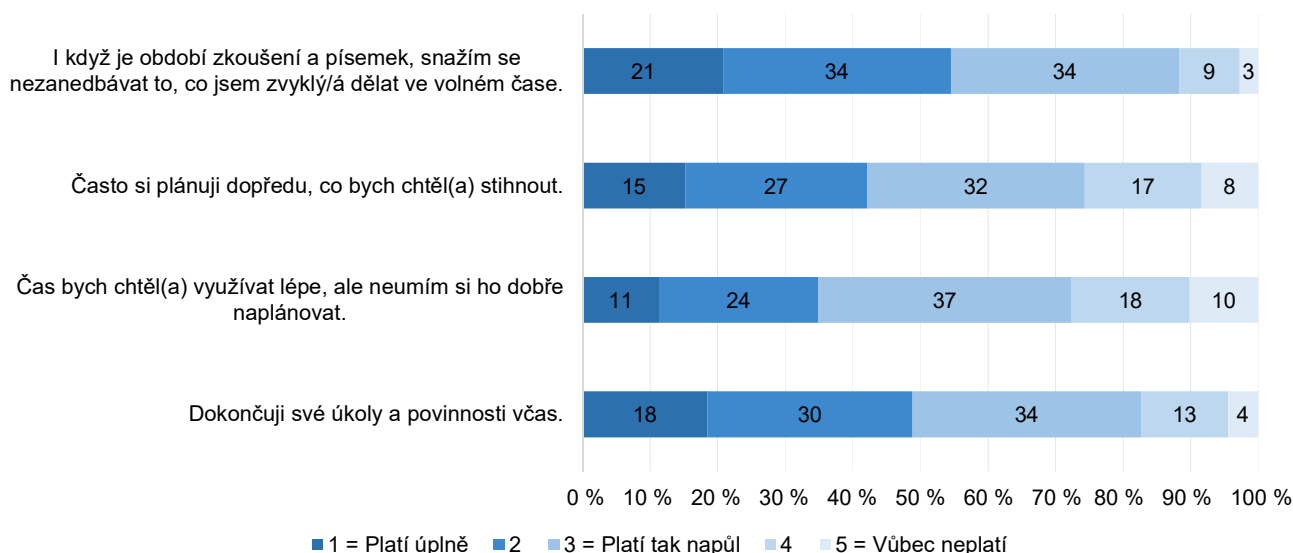
Tyto tři aspekty prožívání volného času slabě souvisí se socioekonomickým postavením rodiny a typem školy (nejvýrazněji u klesajícího pocitu nudy se vzrůstajícím vzděláním rodiny). O to výraznější jsou však vzájemné vztahy s osobnostními charakteristikami dětí, zejména s úrovní resilience, sebepojetím a tzv. self efficacy (vírou ve vlastní účinnost). Aktivnější přístup k volnému času velmi silně koreluje s úrovní resilience (0,47), self efficacy (0,46) i pozitivním sebehodnocením (0,28) a naopak klesá s negativním sebehodnocením (-0,24). Obdobně u těch, kdo deklarují méně intenzivní pocit nudy, nacházíme vyšší celkovou úroveň resilience (-0,20), vyšší hladinu pozitivního sebehodnocení (-0,27) a naopak méně negativního sebehodnocení (0,29). Výzva (slábnoucí strach z neúspěchu) oslabuje u dětí s negativním sebehodnocením (-0,20). Naopak zesiluje u těch, co mají vyšší víru ve vlastní účinnost (self efficacy) (0,18), resilienci (0,16) a pozitivní sebehodnocení (0,13).

Hospodaření s časem a volnočasová zaneprázdněnost

Graf 51 shrnuje výpovědi dětí o tom, jak podle svého názoru umí hospodařit s časem.⁵² Polovina uvádí, že nemá problém s dodržováním termínů, necelá třetina si podle svého názoru umí dobře naplánovat čas a čtyři děti z deseti uvedly, že si plánují dopředu, co by chtěly stihnout. Více než polovina se pak snaží vykonávat pravidelně své volnočasové aktivity i v obdobích větší časové zátěže ze školy. Zhruba třetina dětí u všech uvedených výroků zvolila variantu „tak napůl“.

⁵² Otázka zněla: „Jaký/á jsi? Jak moc o Tobě platí následující věci?“ Výsledky shrnují grafy 51 a 52.

Graf 51: Time management – údaje v %

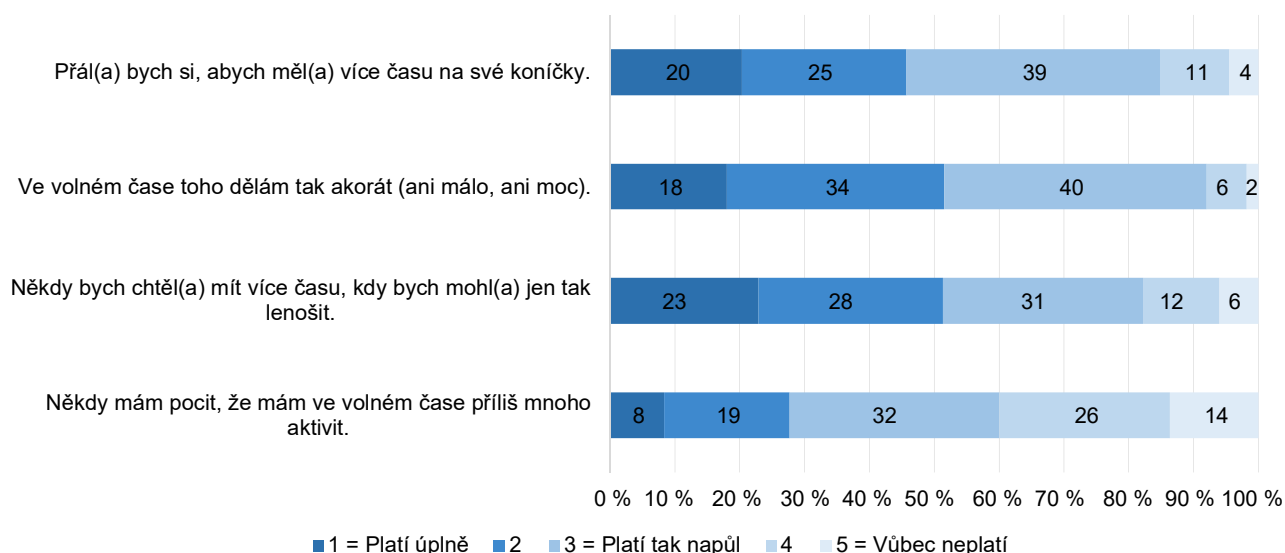
Time management – souvislosti se sociodemografickými a prostorovými charakteristikami

	Chlapec (gender)	Ročník školy	Vzdělání hlavy rodiny	Sociálně znevýhodněná rodina	Životní úroveň domácnosti	Neúplná rodina	Víceleté gymnázium (typ školy)	Počet obyvatel obce (bydliště)	Škola v obci	Obec centrem ORP
Dokončuji své úkoly a povinnosti včas.	-0,093**	-0,012	0,032	-0,028	0,086**	-0,072*	0,042	0,026	0,047	0,036
Čas bych chtěl(a) využívat lépe, ale neumím si ho dobře naplánovat.	0,010	0,021	-0,057	-0,006	-0,075*	-0,050	-0,008	-0,012	-0,018	-0,005
Často si plánuji dopředu, co bych chtěl(a) stihnout.	-0,064*	0,053	0,066*	-0,050	0,067*	-0,072*	0,054	0,000	0,077*	0,031
I když je období zkoušení a písemek, snažím se nezanedbávat to, co jsem zvyklý/á dělat ve volném čase.	-0,027	0,027	0,054	-0,007	0,080**	-0,007	0,008	0,056	0,002	0,078**

Poznámka: pro výpočet koeficientů v tabulce byla škála otočena (vůbec neplatí – úplně platí)

Graf 52 nám ukazuje, zda se děti cítí ve svém volném čase přetížený. Více než polovina dětí uvádí, že jim množství aktivit, které ve volném čase dělají, vyhovuje. 8 % dětí není s množstvím aktivit, které ve volném čase dělají, spokojeno a 40 % je někdy spokojeno a někdy ne. Příliš mnoho aktivit pak uvádí čtvrtina dětí a další třetina zažívá tento pocit aspoň občas. Polovina dětí by si přála mít někdy více času, kdy nemusí nic dělat a mohou jen tak lenořit, a téměř polovina by pak chtěla více času na své koníčky.

Graf 52: Volnočasová zaneprázdněnost – údaje v %

Volnočasová zaneprázdněnost – souvislosti se sociodemografickými a prostorovými charakteristikami

	Chlapec (gender)	Ročník školy	Vzdělání hlavy rodiny	Sociálně znevýhodněná rodina	Životní úroveň domácnosti	Neúplná rodina	Víceleté gymnázium (typ školy)	Počet obyvatel obce (bydliště)	Škola v obci	Obec centrem ORP
Někdy mám pocit, že mám ve volném čase příliš mnoho aktivit.	-0,057	-0,015	0,024	-0,021	-0,008	-0,056	0,026	0,015	0,010	0,069*
Někdy bych chtěl(a) mít více času, kdy bych mohl(a) jen tak lenošit.	-0,056	0,048	-0,015	-0,079**	0,017	-0,043	-0,016	0,021	0,008	0,044
Ve volném čase toho dělám tak akorát (ani málo, ani moc).	-0,016	-0,063*	-0,017	0,008	0,057	0,005	-0,032	0,029	0,033	0,050
Přál(a) bych si, abych měl(a) více času na své koníčky.	-0,002	0,010	0,029	-0,058	0,072*	-0,083**	0,031	0,006	-0,031	0,033

Poznámka: pro výpočet koeficientů v tabulce byla škála otočena (vůbec neplatí – úplně platí)

Volnočasové prožívání (souhrnný index)

Z vybraných výroků, které se týkají nudy, výzvy a time managementu⁵³, jsme vytvořili souhrnný index úrovně volnočasového prožívání, abychom mohli sledovat souvislosti s jednotlivými složkami volnočasové motivace. Index je orientován tak, že s nízkou úrovní volnočasového prožívání se pojí jednotlivé složky nudy, děti nevědí, co mají dělat, nebo se jim nelíbí to, co ve svém volném čase dělají. Z obavy před neúspěchem se raději nepouštějí do nových věcí nebo se nechají snadno odradit, když se jim něco nedaří, a také si neumějí svůj čas dobře plánovat. Se stoupající úrovní volnočasového prožívání tyto aspekty oslabují nebo zcela mizí, což reprezentuje vyšší volnočasovou kompetenci dítěte.

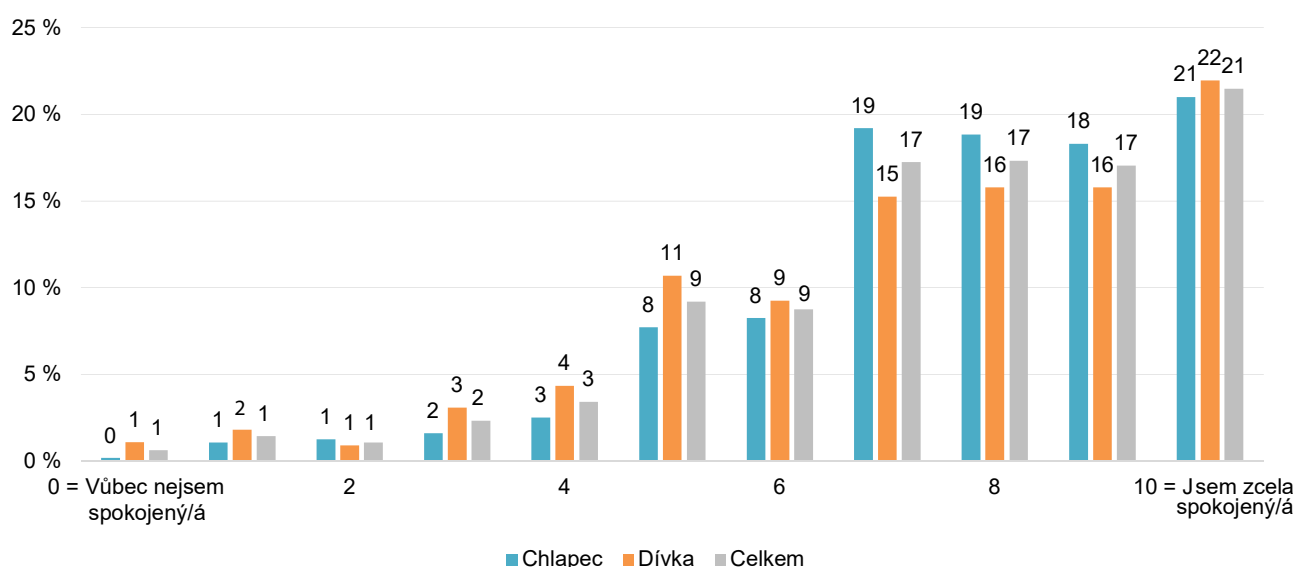
⁵³ Jednalo se o výroky: „Ve volném čase se obvykle často nudím; Ve volném čase dělám obvykle spoustu aktivit, i když o ně nemám zájem nebo mě nebaví; Většinou se mi nelíbí to, co ve svém volném čase dělám, ale nevím, co jiného dělat; Raději se nepouštím do věcí, které by se mi nemusely podařit; Pokud mi něco nejde hned, většinou mě to odradí a vzdám to; Čas bych chtěl(a) využívat lépe, ale neumím si ho dobře naplánovat.“ Cronbachovo alfa indexu je 0,72.

Silný negativní vztah nalézáme mezi volnočasovým prožíváním a amotivací (-0,38) a externí motivací (-0,38) a slabý negativní vztah u introjektované motivace (-0,12). Naopak silný pozitivní vztah je mezi volnočasovým prožíváním a identifikovanou motivací (0,30) a vnitřní motivací (0,30). Celkově tak výsledky poukazují na význam rozvíjení osobnosti dítěte při osvojování si volnočasové kompetence.

Spokojenost s trávením volného času a se životem

Jak jsou děti samy vlastně spokojené s tím, jak tráví svůj volný čas? Svou spokojenost vyjadřovaly na jedenačtyřbodové škále 0 (vůbec nejsem spokojený/á) až 10 (jsem zcela spokojený/á).⁵⁴

Graf 53: Spokojenost s trávením volného času – údaje v %

Spokojenost s trávením volného času – souvislosti se sociodemografickými a prostorovými charakteristikami

	Chlapec (gender)	Ročník školy	Vzdělání hlavy rodiny	Sociálně znevýhodněná rodina	Životní úroveň domácnosti	Neúplná rodina	Víceleté gymnázium (typ školy)	Počet obyvatel obce (bydliště)	Škola v obci	Obec centrem ORP
Spokojenost s trávením času	0,040	-0,020	-0,005	0,030	0,108**	-0,004	-0,009	0,042	0,060*	0,066*

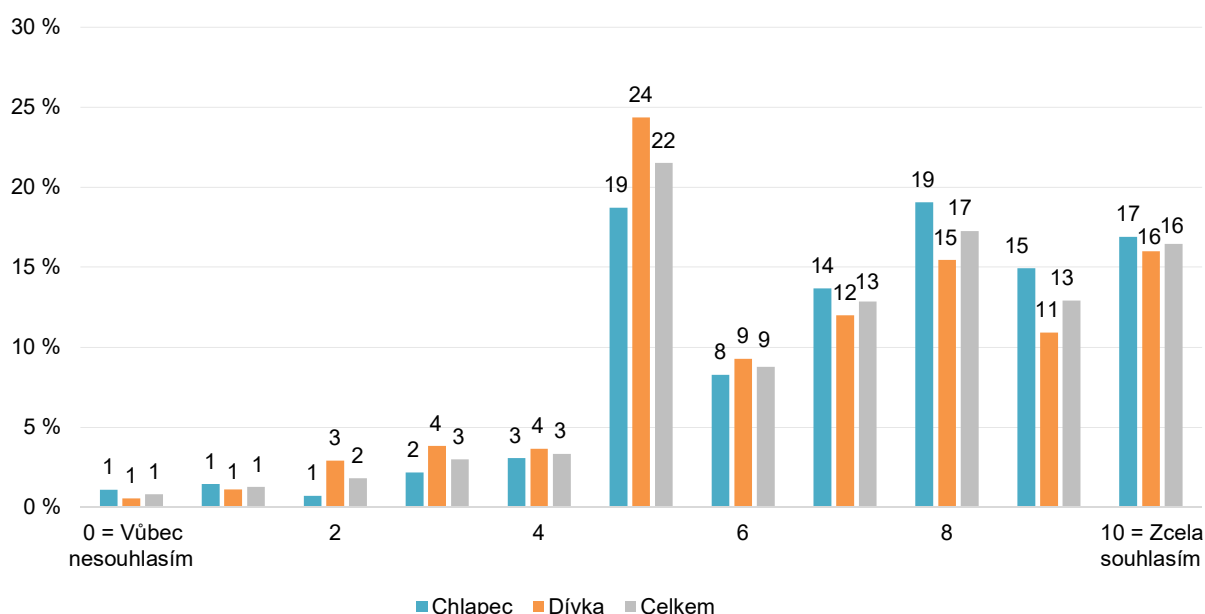
Obecně lze říci, že děti jsou s tím, jak tráví svůj volný čas, spokojeny, přičemž pětina je zcela spokojena. Průměrná hodnota na škále 0 až 10 byla pro dívky 7,3 a pro chlapce 7,7, rozdíl mezi hodnocením dívek a chlapců není statisticky významný. Pokud bychom považovali volbu hodnot 7–10 za vyjádření spokojenosti, pak lze za spokojené s trávením volného času označit tři čtvrtiny dotázaných dětí. Nespokojeno (hodnoty 0–3) bylo jen 6 % dětí. O něco spokojenější jsou děti z rodin s vyšší životní úrovní a také z větších obcí, kde je škola nebo jsou centry správního obvodu ORP.

⁵⁴ Otázka zněla: „Jak jsi spokojen(a) s následujícími věcmi? S tím, jak trávíš svůj volný čas.“

Zajímalo nás, zda existuje nějaká souvislost mezi spokojeností s trávením volného času a s jednotlivými dimenzemi volnočasové motivace. Zatímco amotivace a externí motivace souvisí se spokojeností s trávením volného času negativně (-0,22 a -0,16), v případě identifikované motivace a zejména vnitřní motivace nacházíme se spokojeností s trávením volného času pozitivní vztah (0,29 a 0,34). Pokud tedy děti ve svém volném čase dělají něco, čeho si sami cení nebo co pokládají za důležité, přispívá to k jejich spokojenosti s trávením volného času.

Připomeňme si, že dívky uváděly, že mají volného času méně než chlapci. Podívejme se proto podrobněji, jak děti subjektivně hodnotí množství času, který mají pro sebe. Děti v tomto případě vyjadřovaly na jedenáctibodové škále 0 (vůbec nesouhlasím) až 10 (zcela souhlasím) míru svého souhlasu s výrokem „Mám dostatek času pro sebe“.⁵⁵

Graf 54: Souhlas s výrokem „Mám dostatek času pro sebe“ – údaje v %

Souhlas s výrokem „Mám dostatek času pro sebe“ – souvislosti se sociodemografickými a prostorovými charakteristikami

	Chlapec (gender)	Ročník školy	Vzdělání hlavy rodiny	Sociálně znevýhodněná rodina	Životní úroveň domácnosti	Neúplná rodina	Víceleté gymnázium (typ školy)	Počet obyvatel obce (bydliště)	Škola v obci	Obec centrem ORP
Mám dostatek času pro sebe.	0,085**	0,006	-0,001	0,058	0,106**	0,047	-0,036	0,006	0,014	0,051

Nejčastěji byly dotázané děti spokojeny „tak napůl“, tuto střední odpověď (5) volila přibližně pětina chlapců a čtvrtina dívek. Pokud bychom tento prostřední interval rozšířili na hodnoty 4–6, pak by „napůl“ spokojených bylo 30 % chlapců a 37 % dívek.

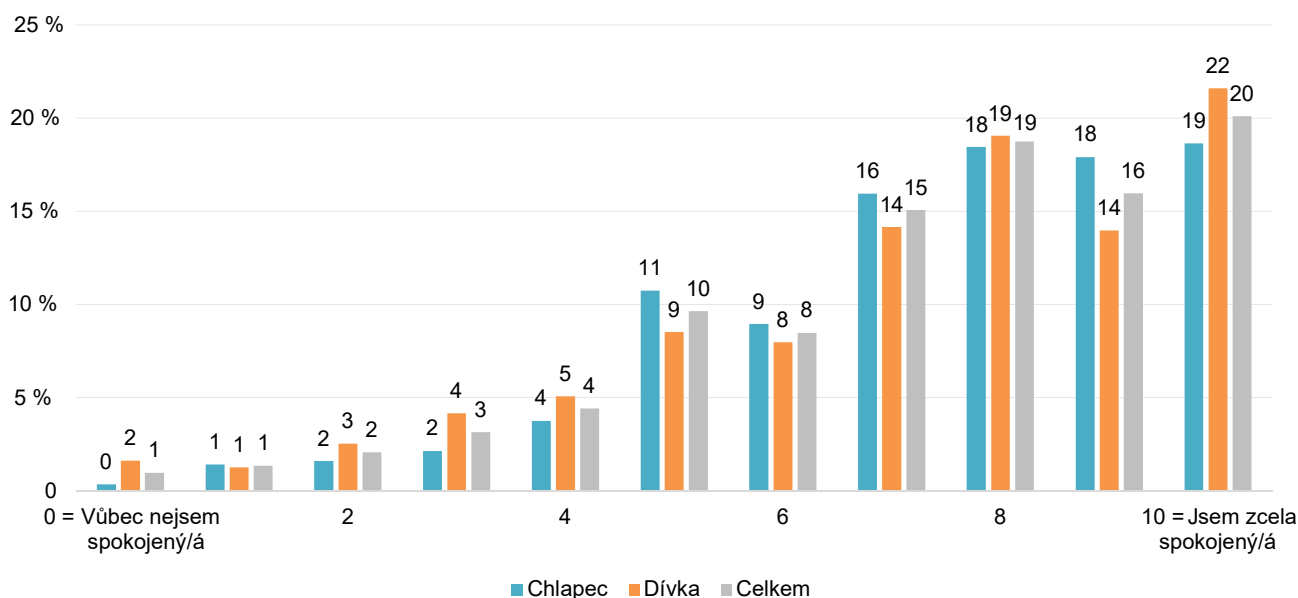
⁵⁵ Otázka zněla: „Prosím uveď, do jaké míry souhlasíš s následujícími výroky...“

Celkově průměrná hodnota souhlasu dosáhla pro dívky 6,8 a pro chlapce 7,2. Chlapci tedy byli s množstvím času, který mají pro sebe, o něco spokojenější než dívky. O něco spokojenější jsou také děti z rodin s vyšší životní úrovní.

Pokud budeme považovat hodnoty 7 až 10 za souhlas, pak lze říci, že bylo spokojeno 65 % chlapců a 54 % dívek. Nespokojeno (hodnoty 0–3) pak bylo 5 % chlapců a 8 % dívek. Mezi spokojeností s trávením volného času a tím, zda dítě považuje množství času, který má pro sebe k dispozici, za dostatečný, je přítomná pozitivní souvislost (korelace 0,46).

A jak jsou děti spokojené se svým životem? Svou spokojenost vyjadřovaly na jedenáctibodové škále 0 (vůbec nejsem spokojený/á) až 10 (jsem zcela spokojený/á).⁵⁶ Výsledek shrnuje graf 55.

Graf 55: Spokojenost se životem – údaje v %

Spokojenost se životem – souvislosti se sociodemografickými a prostorovými charakteristikami

	Chlapec (gender)	Ročník školy	Vzdělání hlavy rodiny	Sociálně znevýhodněná rodina	Životní úroveň domácnosti	Neúplná rodina	Víceleté gymnázium (typ školy)	Počet obyvatel obce (bydliště)	Škola v obci	Obec centrem ORP
Spokojenost se svým životem	0,010	-0,045	0,041	0,007	0,202**	-0,041	0,048	0,008	0,025	0,051

Obecně lze říci, že děti jsou se svým životem spokojeny, přičemž opět pětina z nich je zcela spokojena. Průměrná hodnota na škále 0 až 10 byla pro dívky 7,2 a pro chlapce 7,4, rozdíl mezi spokojeností dívek a chlapců není statisticky významný. Pokud bychom považovali volbu hodnot 7–10 za vyjádření spokojenosti, pak je se svým životem spokojeno 70 % dětí a nespokojeno (hodnoty 0–3) jen 8 %. Spokojenost se životem pozitivně koreluje s životní úrovní domácnosti.

⁵⁶ Otázka zněla: „Jak jsi spokojen(a) s následujícími věcmi? Se svým životem.“

Spokojenost dětí s tím, jak tráví volný čas, souvisí s jejich spokojeností se životem (korelace 0,65) a pozitivně koreluje také s pocitem štěstí (0,56). Zeptali jsme se také rodičů, jak jsou spokojeni se způsobem trávení volného času svých dětí. Tato jejich spokojenost významně koreluje se spokojeností s vlastním životem (korelace 0,60).⁵⁷

⁵⁷ Jedná se o korelaci položek v rámci otázky pro rodiče: „Jak jste spokojen(a) s následujícími věcmi?: A. Celkově se svým životem; C. S tím, jak tráví Vaše dítě svůj volný čas.“

DALŠÍ FAKTORY, KTERÉ OVLIVŇUJÍ VOLNÝ ČAS DĚTÍ

V předchozích kapitolách již byla u většiny sledovaných otázek uvedena souvislost se základními sociodemografickými charakteristikami samotných dětí (gender, ročník) či jejich rodiny (zejména s ohledem na socioekonomický status rodiny) a také s prostorovými charakteristikami zohledňujícími velikost místa bydliště, centralitu obce a přítomnost školy v obci, případně i jinými determinantami. V této části se podrobněji zaměříme na některé další faktory, které mohou ovlivňovat volný čas dětí. Konkrétně se budeme věnovat názorům rodičů na volný čas dětí, výdajům domácností spojeným s volným časem dětí, hodnocení místa bydliště s ohledem na možnosti pro trávení volného času, spokojenosti dětí s nabídkou organizované zájmové činnosti ve škole a v místě bydliště a pocíťovaným bariérám pro trávení volného času ze strany dětí.

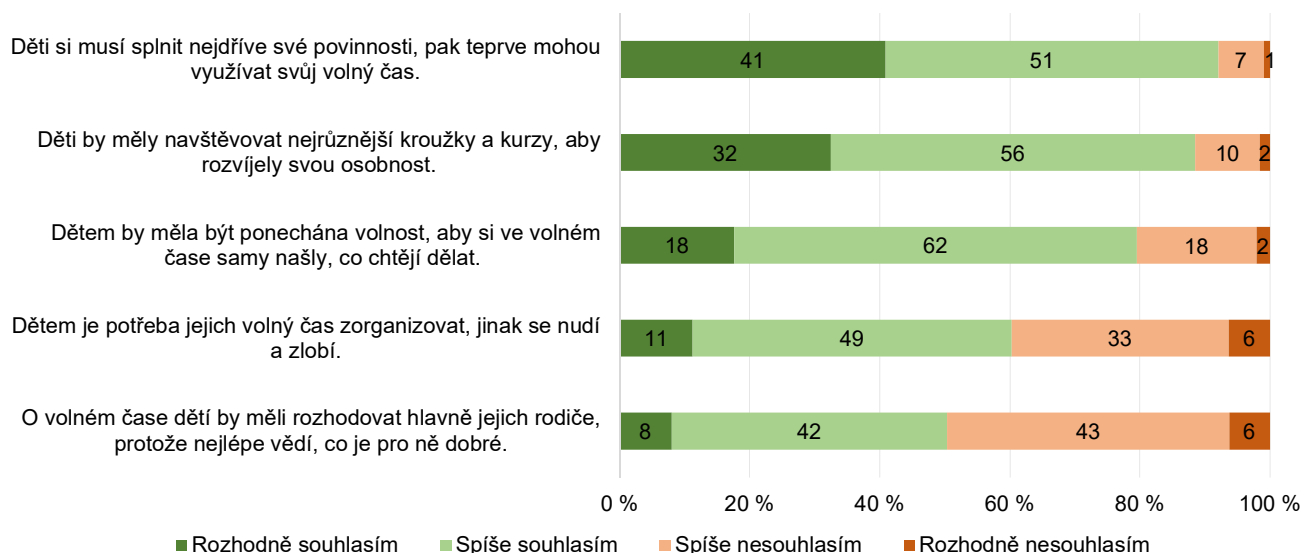
Názory rodičů na volný čas dětí

V předchozích částech jsme viděli, že rodiče mají významný vliv na volný čas dětí a jsou také často jejich hlavním volnočasovým partnerem. Výzkum také zjišťoval s pomocí pěti výroků postoje rodičů týkající se trávení volného času dětí⁵⁸ (souhlas s nimi vyjadřovali na čtyřstupňové likertovské škále) (viz graf 56). Téměř všichni rodiče (92 %) souhlasí s tím, že volný čas mohou děti využívat teprve poté, co si splní své povinnosti. Méně s tímto výrokiem souhlasili rodiče starších dětí a rodiče žáků víceletých gymnázií. Přestože naprostá většina rodičů (88 %) se domnívá, že děti by měly navštěvovat nejrůznější kroužky a kurzy, aby rozvíjely svou osobnost, významně více podporovali tento názor rodiče s vysokoškolským vzděláním (rozhodný souhlas vyslovilo 20 % rodičů s nejvýše základním vzděláním, ale 42 % vysokoškoláků) a rodiče žáků víceletých gymnázií. Souhlas s tímto výrokiem také pozitivně koreluje se subjektivní životní úrovní rodiny a naopak menší podporu má v sociálně znevýhodněných rodinách.

Nejvíce rozděloval rodiče výrok, že o volném čase dětí by měli rozhodovat hlavně rodiče, protože nejlépe vědí, co je pro děti dobré, který měl celkově stejně příznivců jako odpůrců. Zatímco však mezi rodiči bez maturitního vzdělání a rodiči žáků ZŠ převažovali spíše příznivci tohoto názoru, mezi těmi s maturitou nebo vysokoškolským vzděláním a rodiči gymnazistů spíše odpůrci. Souhlas také logicky ubývá s věkem dítěte (tj. s tím, jak dospívá) a také se vzrůstající životní úrovní. S tímto výrokiem silně koreluje názor, že dětem je potřeba volný čas zorganizovat, jinak se nudí a zlobí (korelace 0,54), se kterým celkově souhlasilo 60 % rodičů, a jsou zde obdobné souvislosti jako u předchozího výroku s výjimkou typu školy. Odpovědi rodičů na tyto dva výroky slabě negativně korelovaly s odpověďmi týkajícími se výroku, že by dětem měla být ponechána při výběru volnočasových aktivit volnost, aby si ve svém volném čase samy našly, co chtějí dělat, se kterým vyslovilo celkově souhlas 80 % rodičů (korelace s předchozími dvěma výroky $-0,12$ a $-0,09$). I zde pokles souhlasu pozitivně souvisí se vzděláním rodičů. Vzdělanější rodiče tedy na jednu stranu méně preferují direktivní přístup k volnému času, na druhou stranu si chtějí nad tím, co jejich dítě ve volném čase dělá, ponechat určitou kontrolu.

⁵⁸ Otázka zněla: „Jak souhlasíte s následujícími výroky, které se týkají trávení volného času dětí? U každého z nich uveďte, do jaké míry s ním souhlasíte nebo nesouhlasíte.“ Na otázku odpovídal rodič.

Graf 56: Názory rodičů na volný čas dětí – údaje v %

Názory rodičů na volný čas dětí – souvislosti se sociodemografickými a prostorovými charakteristikami

	Chlapec (gender)	Ročník školy	Vzdělání hlavy rodiny	Sociálně znevýhodněná rodina	Životní úroveň domácnosti	Neúplná rodina	Víceleté gymnázium (typ školy)	Počet obyvatel obce (bydliště)	Škola v obci	Obec centrem ORP
Dětem by měla být ponechána volnost, aby si ve volném čase samy našly, co chtějí dělat.	-0,063*	-0,040	-0,069*	0,018	0,051	-0,005	0,011	0,016	0,018	0,042
O volném čase dětí by měli rozhodovat hlavně jejich rodiče, protože nejlépe vědí, co je pro ně dobré.	0,032	-0,099**	-0,144**	0,002	-0,113**	-0,027	-0,059*	-0,006	0,023	0,039
Dětem je potřeba jejich volný čas zorganizovat, jinak se nudí a zlobí.	0,006	-0,088**	-0,095**	-0,040	-0,061*	-0,029	-0,015	0,001	0,047	0,038
Děti by měly navštěvovat nejrůznější kroužky a kurzy, aby rozvíjely svou osobnost.	-0,087**	-0,031	0,120**	-0,078**	0,072*	-0,039	0,074*	0,017	0,000	0,007
Děti si musí splnit nejdříve své povinnosti, pak teprve mohou využívat svůj volný čas.	-0,007	-0,114**	-0,039	-0,006	-0,001	-0,009	-0,080**	-0,008	-0,021	0,013

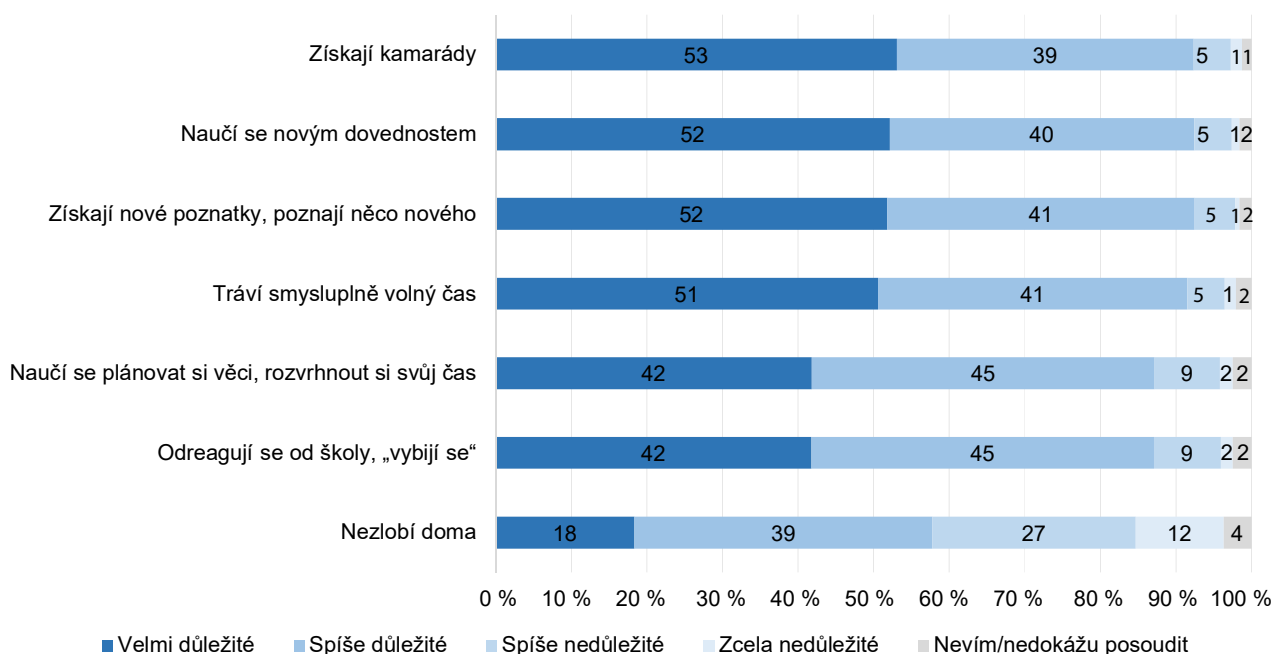
Poznámka: pro výpočet koeficientů v tabulce byla škála otočena (rozhodně nesouhlasím – rozhodně souhlasím)

Výzkum také zjišťoval, v čem rodiče spatřují přínosy zapojení do organizovaných zájmových činností.⁵⁹ Rodiče se opět vyjadřovali ke všem předloženým položkám (viz graf 57). Více než 90 % rodičů považuje za důležité, že děti získají kamarády, naučí se novým dovednostem, poznají něco nového a také že tráví

⁵⁹ Otázka zněla: „Jak důležité jsou podle Vás přínosy organizovaných volnočasových aktivit (např. kroužků, sportovních oddílů, Skauta) pro dnešní děti?“ Na otázku odpovídal rodič.

smysluplně čas. Ve všech těchto případech to celkově polovina rodičů považuje dokonce za velmi důležité, přičemž důraz na význam těchto věcí pozitivně koreluje se vzděláním rodiny a subjektivní životní úrovní, v některých případech také s typem školy. Většina rodičů považuje rovněž za důležité, že se děti naučí hospodařit se svým časem a odreagují se od školy. Tři pětiny rodičů pak považovaly za důležité, že děti nezlobí doma, přičemž se ale přikláněli k variantě spíše důležité; důležitost v tomto případě negativně koreluje s věkem a dosaženým vzděláním rodičů.

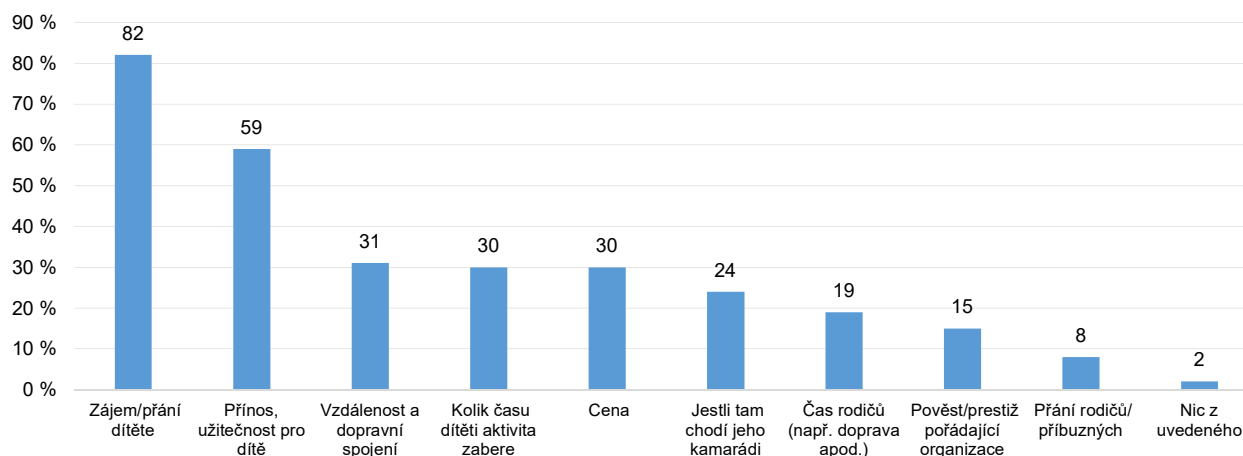
Graf 57: Přínosy účasti na organizované zájmové činnosti podle názoru rodičů – údaje v %

Rodičů dětí, které aspoň někdy navštěvovaly organizovanou činnost, jsme se dále zeptali, co je v jejich rodině důležité při zvažování toho, jaké zájmové činnosti se bude dítě věnovat. Přitom mohli vybrat více možností a jejich počet nebyl omezen.⁶⁰ Podle vyjádření rodičů jednoznačně rozhoduje přání a zájem dítěte, přání rodičů nebo jiných příbuzných je minoritní. Tři pětiny kladou důraz na přínos nebo užitek, který zapojení do konkrétní činnosti dítěti přinese. Tři praktické otázky spojené s účastí, tedy kolik to bude stát, kolik času to celkem dítěti zabere a jak se na dané místo dostane, shodně volila vždy asi třetina rodičů. Pro pětinu pak byla důležitá časová náročnost pro ně samotné, např. zda budou dítě muset na kroužek vozit. Ve čtvrtině rodin bylo důležité, zda se zvažované aktivity budou věnovat také kamarádi či kamarádky dítěte. Také v tomto případě nacházíme rozdíly podle sledovaných sociodemografických a zčásti i prostorových charakteristik, které jsou však spíše dílčí. K nejvýznamnějším rozdílům patří to, jaký důraz kladou rodiče s různou úrovní vzdělání na to, aby aktivita, které se dítě věnuje, pro něj měla nějaký přínos. Zatímco toto hledisko hraje roli pro 49 % rodičů s výučním listem, v rodinách vysokoškoláků je důležité pro 69 %. Nejvýrazněji však diferencuje cena aktivit podle subjektivně vnímané životní úrovně rodiny: v rodinách, ve kterých vycházejí s příjmy s (velkými) obtížemi, vybrala tuto položku téměř polovina rodičů, v rodinách, kde vycházejí docela snadno, čtvrtina a tam, kde vycházejí s příjmem velmi snadno, pouze 8 % rodičů.

⁶⁰ Otázka zněla: „Co je pro Vás doma důležité při rozhodování, jakou zájmovou činnost (kroužek, oddíl, klub, kurz, LŠU apod.) bude <JMÉNO DÍTĚTE> dělat? (Můžete vybrat více možností).“ Na otázku odpovídal rodič.

Graf 58: Faktory důležité pro rozhodování o zapojení do organizované zájmové činnosti podle názorů rodičů – údaje v %

Faktory důležité pro rozhodování o zapojení do organizované zájmové činnosti podle názorů rodičů – souvislosti se sociodemografickými a prostorovými charakteristikami

	Chlapec (gender)	Ročník školy	Vzdělání hlavy rodiny	Sociálně znevýhodněná rodina	Životní úroveň domácnosti	Neúplná rodina	Víceleté gymnázium (typ školy)	Počet obyvatel obce (bydliště)	Škola v obci	Obec centrem ORP
Zájem/přání dítěte	-0,034	0,001	0,075*	0,025	0,032	0,018	0,068*	-0,003	-0,022	-0,005
Naše přání (nás rodičů)/příbuzných	0,029	-0,014	0,086**	-0,041	0,018	-0,071*	0,085**	-0,004	0,018	0,011
Jak je to daleko a jaké je tam dopravní spojení	-0,085**	-0,035	0,076*	0,003	-0,080*	-0,035	0,047	0,016	-0,055	-0,062
Kolik času rodičů to bude vyžadovat (například doprava apod.)	-0,030	-0,061	0,071*	-0,030	-0,002	-0,084**	0,064*	-0,019	-0,053	-0,049
Jestli tam chodí jeho kamarádi	0,014	-0,079*	0,022	0,042	-0,034	-0,065*	-0,002	0,077*	0,068*	0,062
Cena	0,027	-0,008	-0,055	0,088**	-0,263**	0,099**	-0,075*	0,099**	0,043	0,051
Kolik času dítěti aktivita zabere	-0,040	-0,022	0,032	0,019	0,015	-0,066*	0,042	-0,032	-0,063	-0,034
Pověst/prestiž organizace, která kroužky nebo kurzy nabízí	0,020	0,006	0,085**	0,040	-0,004	-0,057	0,064*	0,009	0,011	0,035
Přínos, užitečnost pro dítě	-0,017	0,020	0,147**	0,038	0,038	-0,059	0,066*	-0,030	-0,063*	-0,030
Nic z uvedeného	0,037	0,058	-0,054	-0,022	0,052	-0,049	-0,036	0,015	0,048	0,035

Výdaje na volný čas dětí

Jak jsme viděli, pro některé rodiče hraje cena při rozhodování o tom, zda se má jejich dítě nějaké aktivitě věnovat, důležitou roli. Finanční prostředky, které rodiče mohou svým dětem poskytnout, jsou bezesporu

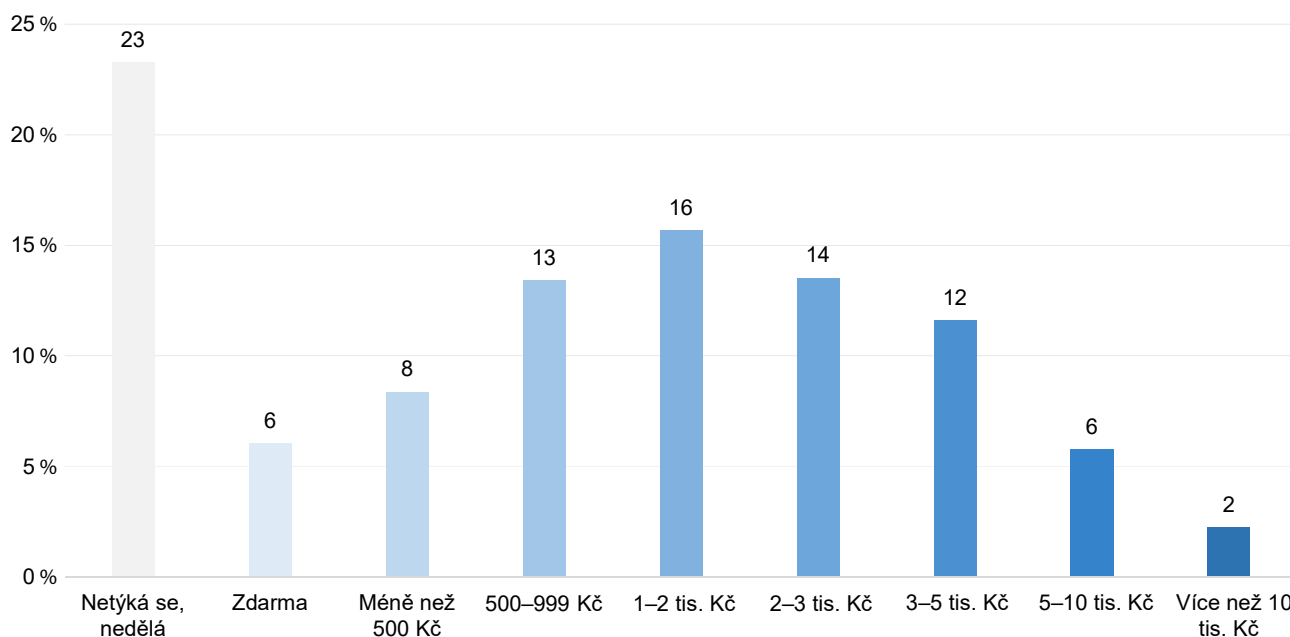
jedním z klíčových a také již na první pohled nejviditelnějších faktorů ovlivňujících možnosti a způsoby trávení volného času. Dále nás proto bude zajímat, jaké jsou skutečné výdaje na volný čas. Ty zjišťoval výzkum prostřednictvím výpovědí rodičů hned v několika oblastech: výdaje na organizované zájmové aktivity (kroužky, sport apod.), samostatně na vzdělávací a jazykové kurzy a doučování a dále také náklady na vybavení pro volný čas (sportovní pomůcky, knihy apod.) a za vstupné na kulturní akce (např. kino).

Výdaje na organizované mimoškolní aktivity a vzdělávání/jazykové kurzy

Velikost výdajů za pololetí na organizované zájmové činnosti⁶¹, jako jsou kroužky, oddíly, sport, ZUŠ apod., uvádí graf 59; výdaje na vzdělávací, jazykové kurzy a doučování graf 60. Na organizovanou zájmovou činnost vynakládají rodiče nejčastěji 1–2 tisíce Kč, nicméně 23 % rodin má takové náklady nulové, protože dítě se žádné takové aktivitě nevěnuje, a v 6 % rodin dítě sice do nějakého kroužku chodí či dělá nějaký sport, ale tato aktivita je poskytována zdarma. Přepočteme-li kategorie odpovědí na střední hodnoty jejich rozpětí (včetně zahrnutí nulových výdajů), lze uvést, že na kroužky, oddíly, sport vydávají rodiče v průměru přibližně 1 820 Kč za pololetí (medián je ale jen 750 Kč).

Za druhou oblast – mimoškolní vzdělávání – vydávají rodiny pololetně po přepočtení středních hodnot kategorií odpovědí v průměru asi 650 Kč (opět zde při výpočtu zahrnujeme také nulové výdaje). Medián této částky je ovšem nula, neboť zde zcela dominuje (v celých 59 %) situace, kdy dítě žádnou takovou aktivitu nedělá (tj. nulové výdaje). Žádné výdaje nevynakládá také dalších 15 % domácností, kdy je vzdělávací aktivita zdarma. V důsledku toho je vychýlení rozložení hodnot zde podstatně vyšší než u organizovaných zájmových činností, nicméně orientačně lze považovat u těch rodin, které nějaké prostředky na jazykové, vzdělávací kurzy a doučování vynakládají, za nejběžnější rozpětí těchto výdajů 1–2 tisíce Kč za pololetí.

Graf 59: Velikost výdajů za pololetí na pravidelné organizované aktivity dítěte (kroužky, sport, ZUŠ, oddíly apod.) – údaje v %

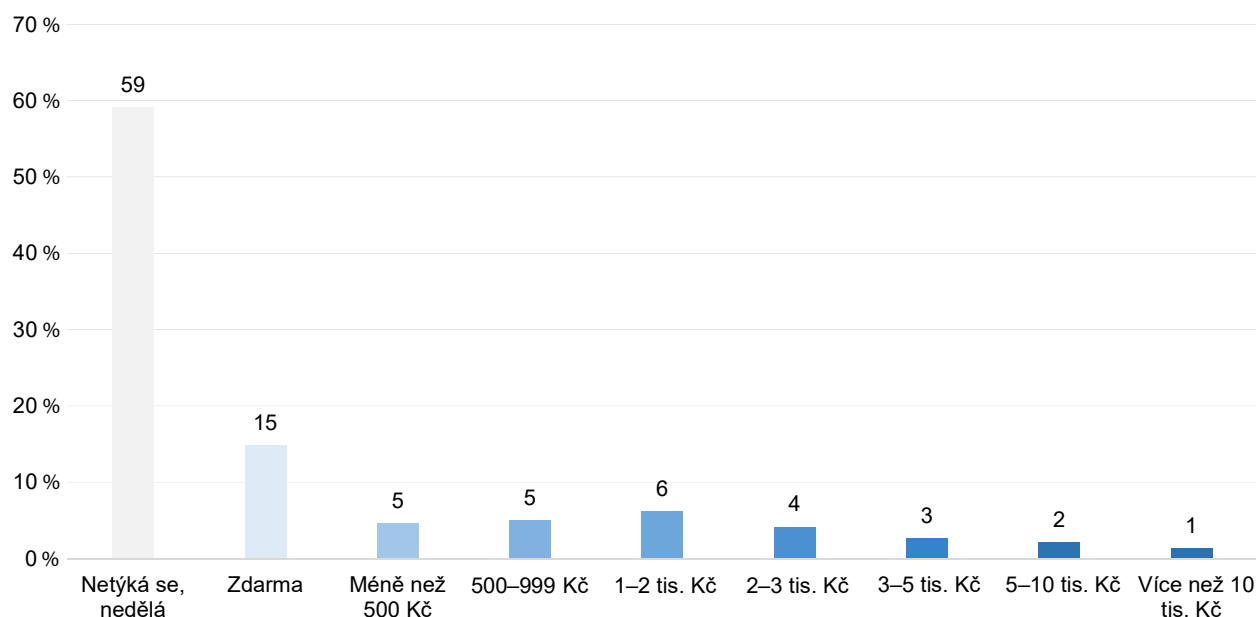
⁶¹ Otázka zněla: „Kolik peněz celkem za pololetí obvykle vydáte na mimoškolní aktivity, kterým se věnuje <JMÉNO DÍTĚTE>?“

a) Pravidelné organizované aktivity (kroužky, sport, ZUŠ, oddíly apod.); b) Jazykové, vzdělávací kurzy a doučování.“ Na otázku odpovídal rodič.

Velikost výdajů za pololetí na pravidelné organizované aktivity dítěte (kroužky, sport, ZUŠ, oddíly apod.) – souvislosti se sociodemografickými a prostorovými charakteristikami

	Chlapec (gender)	Ročník školy	Vzdělání hlavy rodiny	Sociálně znevýhodněná rodina	Životní úroveň domácnosti	Neúplná rodina	Víceleté gymnázium (typ školy)	Počet obyvatel obce (bydliště)	Škola v obci	Obec centrem ORP
Výdaje na organizovanou zájmovou činnost (Kč/ pololetí)	-0,074*	-0,069*	0,377**	-0,135**	0,167**	-0,117**	0,130**	0,122**	-0,015	0,068*

Graf 60: Velikost výdajů za pololetí na jazykové, vzdělávací kurzy a doučování dítěte – údaje v %

Velikost výdajů za pololetí na jazykové, vzdělávací kurzy a doučování dítěte – souvislosti se sociodemografickými a prostorovými charakteristikami

	Chlapec (gender)	Ročník školy	Vzdělání hlavy rodiny	Sociálně znevýhodněná rodina	Životní úroveň domácnosti	Neúplná rodina	Víceleté gymnázium (typ školy)	Počet obyvatel obce (bydliště)	Škola v obci	Obec centrem ORP
Výdaje na organizovanou vzdělávací činnost (Kč/ pololetí)	-0,066*	-0,003	0,207**	-0,092**	0,066*	-0,131**	0,099**	0,075*	0,025	0,024

Velikost výdajů je odvislá od socioekonomického postavení domácnosti i rodinné konstelace. Obecně platí, že tato souvislost je silnější u prvního typu organizovaných zájmových aktivit, jako jsou různé kroužky, sportování apod. V obou případech se výše výdajů odvíjí od vzdělání rodičů (korelace 0,38, resp. u vzdělávacích

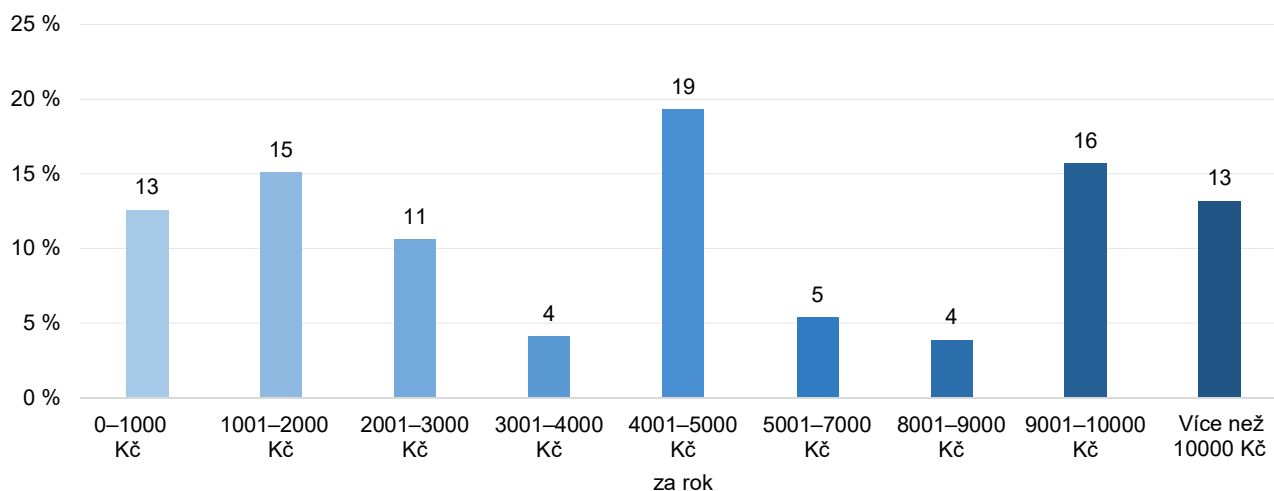
aktivit 0,21) a subjektivního posouzení životní úrovně rodiny (0,17, resp. 0,07). Dodejme, že pokud sledujeme souvislost se skutečným disponibilním příjmem domácnosti, pak jsou rozdíly výraznější (0,29, resp. 0,19). Výdaje na organizované zájmové aktivity dítěte jsou nižší v sociálně-ekonomicky znevýhodněných rodinách, přibližně je to o 1 200 Kč méně než u ostatních rodin, přičemž v těchto rodinách průměrné výdaje dosahují jen 660 Kč za pololetí, zatímco v ostatních rodinách jsou s částkou 1 860 Kč za pololetí téměř trojnásobné. U vzdělávacích aktivit činí tento rozdíl rovněž 660 Kč, ovšem v rodinách ohrožených sociálním vyloučením dosahují v průměru jen 11 Kč za pololetí (zatímco v ostatních rodinách to je cca 670 Kč). Vysvětlením takto nízké průměrné finanční podpory je, že doučování a jazykových kurzů se děti z těchto znevýhodněných rodin buď vůbec neúčastní (66 %), nebo je mají zdarma (31 % oproti 14 % v ostatních rodinách). Také v neúplných rodinách si nemohou dovolit tak vysoké výdaje jako v rodinách úplných (jsou nižší v případě zájmových kroužků přibližně o 400 Kč a u vzdělávání přibližně o 420 Kč). Více na mimoškolní organizované aktivity vynakládají rodiče dětí, které chodí na víceletá gymnázia (o 1 820 Kč, resp. 640 Kč), a také rodiny ve větších sídlech; zde se ale jedná jen o výrazně vyšší výdaje v Praze oproti zbytku České republiky.

Výdaje za vybavení pro volný čas a za vstupné na kulturní akce

Na rozdíl od předchozí oblasti se sféra výdajů za vybavení pro volný čas, ať již organizovaný nebo neorganizovaný, vyznačuje mnohem širším rozpětím, proto také odpovědi neobsahovaly předem připravené intervaly hodnot, nýbrž umožňovaly rodičům uvést odhad konkrétní částky, kterou přibližně vynakládají za rok.⁶²

Mediánová hodnota ročních výdajů za vybavení pro volný čas dítěte (kolo, brusle, sportovní vybavení, knihy, hudební nástroje apod.) je 5 tisíc Kč (průměr zhruba 6,5 tisíc Kč) a měsíčních výdajů za vstupné na kulturní akce za dítě (kino, divadlo, výstavy apod.) je 500 Kč (skutečná hodnota bude ale v důsledku problému s haló efektem zřejmě nižší, viz poznámka 62). Rozložení výdajů za vybavení pro volný čas dítěte viz graf 61.

Graf 61: Odhad ročních výdajů rodiny za vybavení pro volný čas dítěte (kolo, brusle, sportovní vybavení, knihy, hudební nástroj apod.) – údaje v %

⁶² Otázky zněly: „Odhadněte, kolik přibližně utratíte ročně za vybavení pro volný čas Vašeho dítěte (například kolo, brusle, sportovní vybavení, knihy (ne učebnice), hudební nástroj apod.)“ a „Odhadněte, kolik Vaše rodina přibližně utratí měsíčně za vstupné na kulturní akce (kino, divadlo, výstavy apod.), které navštěvuje <JMÉNO DÍTĚTE>.“ Na otázky odpovídal rodič. Je třeba upozornit, že odlišný časový rámec v první otázce (ročně) a druhé otázce (měsíčně), bohužel pravděpodobně vedl v důsledku tzv. haló efektu k nadhodnocení částky výdajů za vstupné na kulturu, kdy část rodičů zřejmě uváděla údaj za období celého roku.

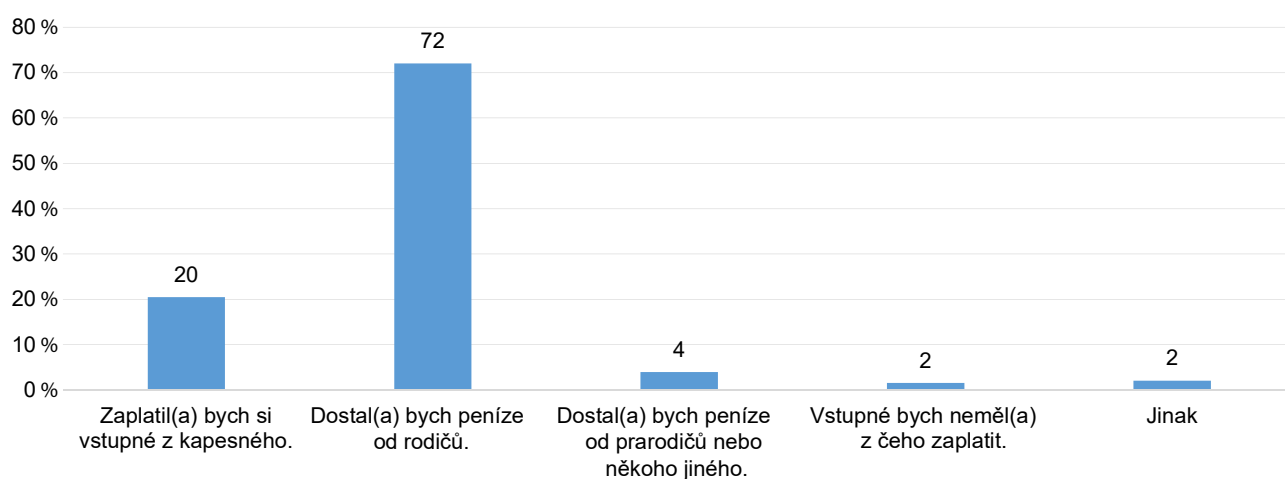
Odhad ročních výdajů rodiny za vybavení pro volný čas dítěte (kolo, brusle, sportovní vybavení, knihy, hudební nástroj apod.) – souvislosti se sociodemografickými a prostorovými charakteristikami

	Chlapec (gender)	Ročník školy	Vzdělání hlavy rodiny	Sociálně znevýhodněná rodina	Životní úroveň domácnosti	Neúplná rodina	Víceleté gymnázium (typ školy)	Počet obyvatel obce (bydliště)	Škola v obci	Obec centrem ORP
Odhad ročních výdajů za vybavení (trim 15 tis. Kč)	-0,035	-0,051	0,254**	-0,165**	0,192**	-0,125**	0,106**	0,044	0,011	0,003

Také výdaje na vybavení jsou odvislé od společenského postavení rodiny a její konstelace, v zásadě kopírují podmíněnost výdajů na organizované mimoškolní činnosti.

Rodiči deklarovaná výše výdajů na volný čas dětí je jedna, bezesporu klíčová stránka věci. Vedle toho ale možnosti realizace činností volného času souvisí také s tím, jak ochotně rodiče dítěti peníze poskytnou a jaké jiné případné možnosti financovat své aktivity dítě má. V této souvislosti byla dětem položena hypotetická otázka, kdyby chtěly někam jít, kde se platí vstupné, jako například do kina, jaké možnosti by při tom měly.⁶³ Rozložení odpovědí uvádí graf 62, kde je vidět zcela dominantní role rodičů, ať už přímo – dítěti by na vstupné dali peníze – anebo zprostředkovaně skrze kapesné, které mu dávají. Necelá dvě procenta dětí by ale peníze nedostala a neměla by z čeho vstupné zaplatit. Dodejme, že tuto odpověď uvádělo 14 % dětí z rodin s nejnižším, základním stupněm vzdělání, zatímco v ostatních rodinách to bylo nejvýše jedno procento. A podobně tomu je i u dětí z rodin sociálně a ekonomicky znevýhodněných, 13 % (u ostatních 1 %).

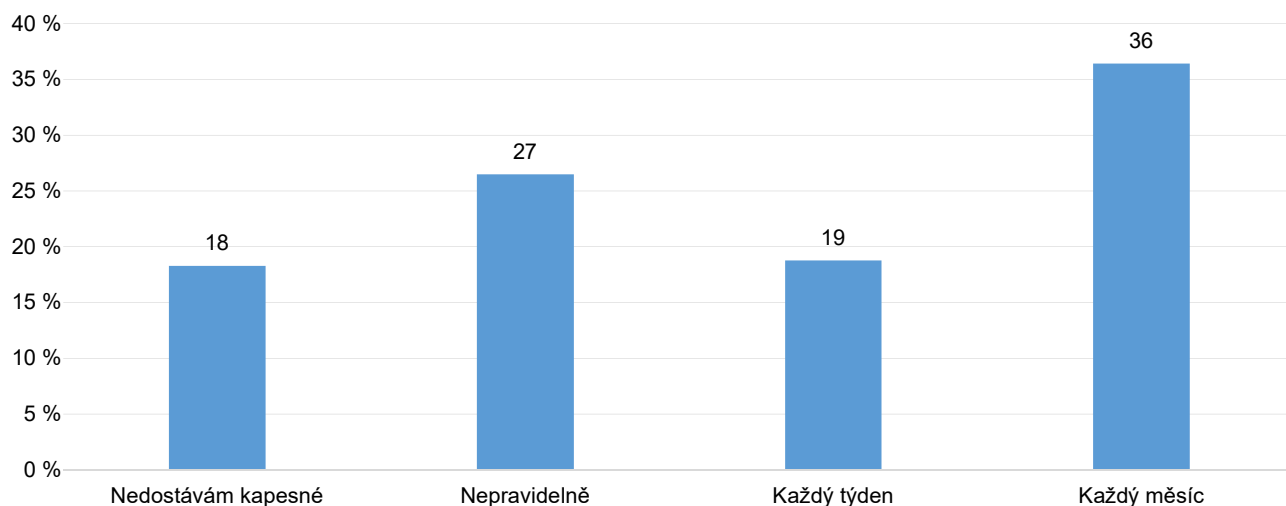
Graf 62: Jak by to bylo? Kdo by dítěti zaplatil vstupné do kina – údaje v %

⁶³ Otázka zněla: „Kdybys chtěl(a) jít do kina nebo někam jinam, kde musíš platit vstupné, jak by to asi bylo?“

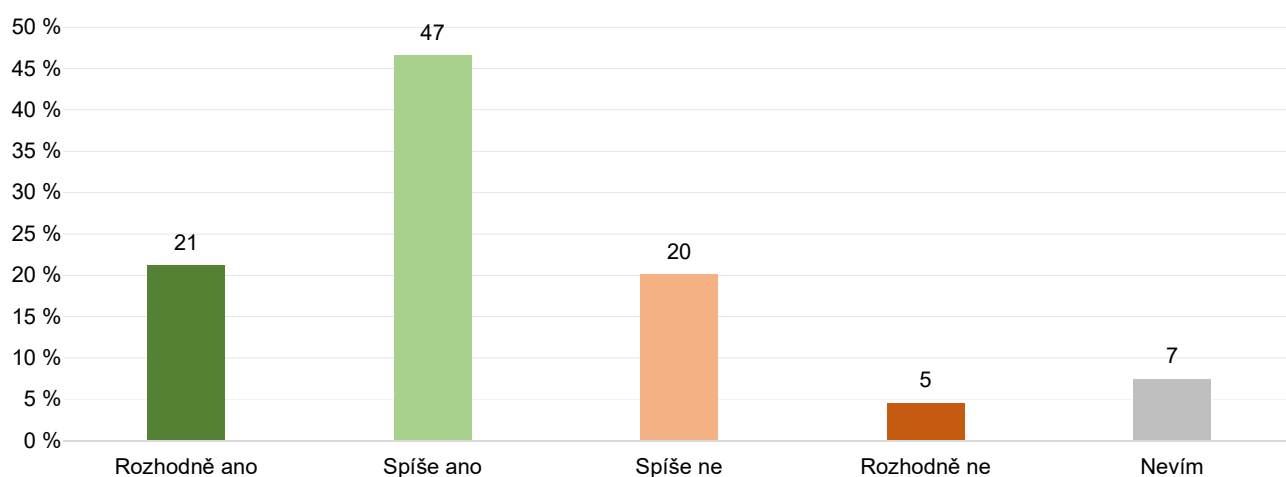
Kapesné dostávají více jak čtyři pětiny dětí, přitom nadpoloviční většina pravidelně⁶⁴ (viz graf 63). Do-
dejme, že čtvrtina dětí má pocit, že jim rodiče nemohou koupit nebo poskytnout stejné věci, jako mají jejich
spolužáci (graf 64).⁶⁵

Graf 63: Dostáváš kapesné? – údaje v %

Častěji nedostávají kapesné děti v rodinách ohrožených sociálním znevýhodněním (ve 34 %, v ostatních
rodinách jen v 17 %). Pravděpodobnost absence kapesného se zvyšuje, nikoli však dramaticky také s nega-
tivním hodnocením životní úrovně domácnosti, v krajní kategorii „s velkými obtížemi“ je to 36 % (u těch,
co uvádí, že s příjmem vychází „s obtížemi“, 26 %, a u kategorie „velmi snadno“ 20 %).

**Graf 64: Když se srovnáváš se svými spolužáky, máš pocit, že Ti mohou rodiče koupit nebo
poskytnout stejné věci jako jim? – údaje v %**

⁶⁴ Otázka zněla: „Dostáváš kapesné a jak často? Uveď prosím, kolik přibližně dostáváš (v Kč).“

⁶⁵ Otázka zněla: „Když se srovnáváš se svými spolužáky, máš pocit, že Ti mohou rodiče koupit nebo poskytnout stejné věci jako jim?“

Když se srovnáváš se svými spolužáky, máš pocit, že Ti mohou rodiče koupit nebo poskytnout stejné věci jako jim? – souvislosti se sociodemografickými a prostorovými charakteristikami

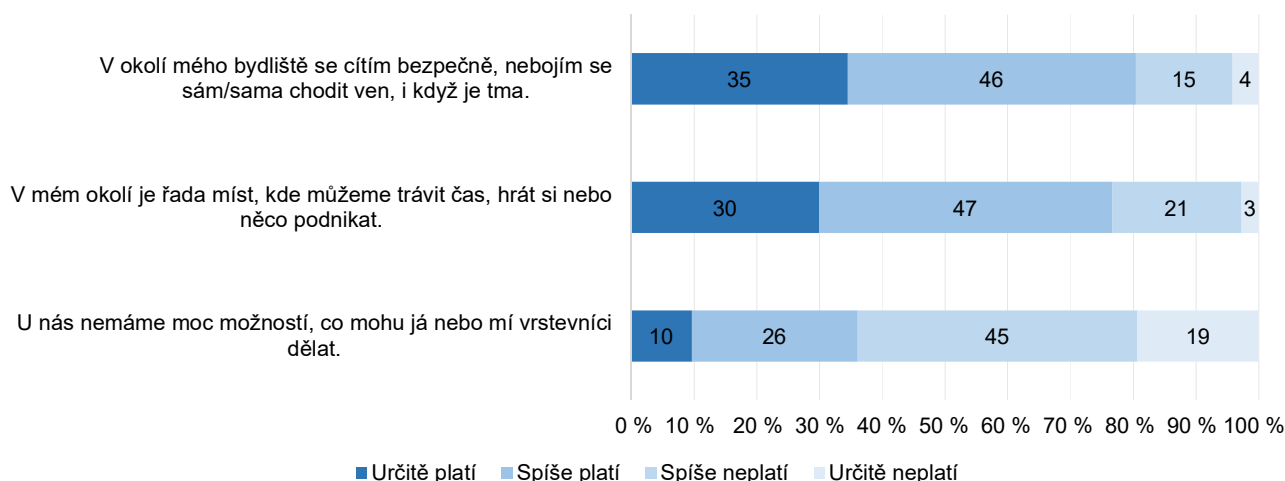
	Chlapec (gender)	Ročník školy	Vzdělání hlavy rodiny	Sociálně znevýhodněná rodina	Životní úroveň domácnosti	Neúplná rodina	Víceleté gymnázium (typ školy)	Počet obyvatel obce (bydliště)	Škola v obci	Obec centrem ORP
Rodiče mohou poskytnout to, co mají spolužáci	-0,073*	-0,030	0,206**	-0,104**	0,385**	-0,046	0,090**	0,093**	0,039	0,087**

Poznámka: bez odpovědí Nevím (n = 991), pro výpočet koeficientů v tabulce byla škála otočena (rozhodně ne – rozhodně ano)

Možnosti pro trávení volného času v místě bydliště

Další z limitů, resp. příležitostí k realizaci činností volného času je prostor, ve kterém se dítě pohybuje. Pokud jde o možnosti trávení volného času bezprostředně v místě bydliště, tři čtvrtiny dětí vypověděly, že v jejich okolí je dostatek míst, kde se dá trávit čas, a dvě třetiny považují možnosti, které jim jejich bezprostřední okolí pro trávení volného času nabízí, za dostatečné (viz graf 65). Děti přitom považují místo, kde žijí, za relativně bezpečné, ve kterém se většina nebojí sama pohybovat i po setmění. Je však třeba zmínit, že ve všech případech častěji volily variantu „spíše“. Hlavní rozdíly nalézáme s ohledem na socioekonomické postavení rodiny a také s ohledem na velikost a centralitu místa bydliště. Se vzrůstajícím vzděláním rodiny, životní úrovní i velikostí bydliště děti méně souhlasí s tím, že v jejich okolí není moc možností, co mohou dělat, a naopak více souhlasí s tím, že v jejich okolí je řada zajímavých míst pro trávení volného času. S možnostmi, které nabízí pro trávení volného času bezprostřední okolí místa bydliště, jsou také více spokojeni studenti víceletých gymnázií. Rovněž děti z obcí, které jsou centrem správního obvodu ORP jsou spokojenější. Naopak bezpečněji se ve svém bydlišti cítí děti z menších obcí.

Graf 65: Možnosti pro trávení volného času v místě bydliště – údaje v %

Možnosti pro trávení volného času v místě bydliště – souvislosti se sociodemografickými a prostorovými charakteristikami

	Chlapec (gender)	Ročník školy	Vzdělání hlavy rodiny	Sociálně znevýhodněná rodina	Životní úroveň domácnosti	Neúplná rodina	Víceleté gymnázium (typ školy)	Počet obyvatel obce (bydliště)	Škola v obci	Obec centrem ORP
U nás nemáme moc možností, co mohu já nebo mí vrstevníci dělat.	-0,032	0,024	-0,152**	0,016	-0,157**	-0,005	-0,055	-0,160**	-0,031	-0,122**
V mém okolí je řada míst, kde můžeme trávit čas, hrát si nebo něco podnikat.	-0,014	-0,042	0,096**	-0,015	0,111**	0,021	0,077*	0,149**	0,050	0,142**
V okolí mého bydliště se cítím bezpečně, nebojím se sám/sama chodit ven, i když je tma.	0,071*	0,048	0,037	0,060*	0,089**	-0,059	-0,004	-0,094**	-0,008	-0,083**

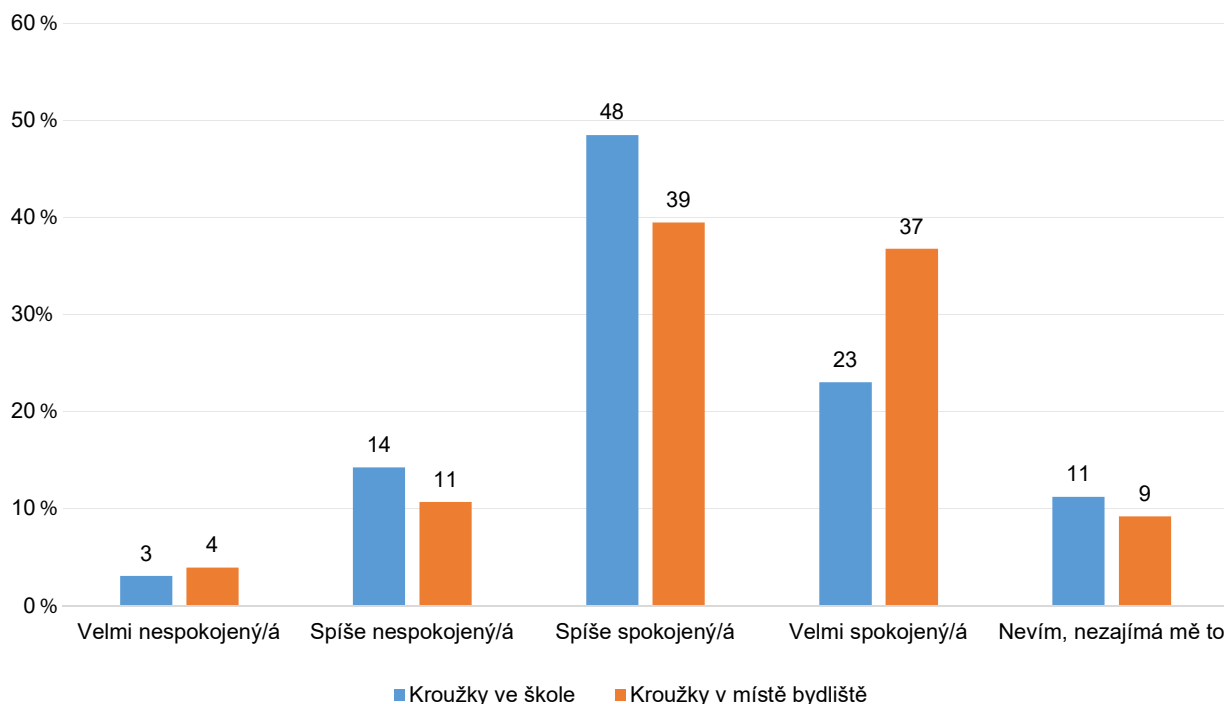
Poznámka: pro výpočet koeficientů v tabulce byla škála otočena (určitě neplatí – určitě platí)

Spokojenost s nabídkou organizované volnočasové činnosti

Jak jsou děti spokojeny s nabídkou organizovaných volnočasových aktivit jednak ve škole a jednak v místě, kde bydlí?⁶⁶ Spokojenost převažuje v obou případech zhruba ze tří čtvrtin, přičemž o něco více jsou děti spokojeny s nabídkou v místě bydliště (viz graf 66). Asi 10 % dětí uvedlo, že nabídku neumí ohodnotit, protože se o to nezajímají. Častěji se o nabídku nezajímají děti ze sociálně znevýhodněných rodin (40 % se nezajímá o nabídku v místě bydliště, 55 % o nabídku ve škole), z rodin s nižší životní úrovní (29 %) nebo nižším vzděláním (23 až 29 %). Nejvýznamnější rozdíly nacházíme podle prostorových charakteristik velikosti místa bydliště a centrality obce při hodnocení organizované volnočasové nabídky v místě bydliště.

⁶⁶ Otázka zněla: „Jak jsi celkově spokojený/á s nabídkou kroužků, možností pro sportování nebo kulturu a dalších volnočasových aktivit ve škole a v místě, kde bydlíš? Ohodnoť, jak to je, když nejsou žádná omezení. V každém řádku vyber jednu odpověď. A. Ve škole; B. V místě, kde bydlíš.“

Graf 66: Spokojenost s nabídkou organizované volnočasové činnosti ve škole a v místě bydliště – údaje v %

Následoval dotaz, zda v lokalitě, kde dítě bydlí, chybí něco pro trávení volného času. 84 % dětí uvedlo, že jim nic nechybí. V nejmenších obcích do 999 obyvatel je tento podíl nižší, nic nechybí jen 76 % dětí.

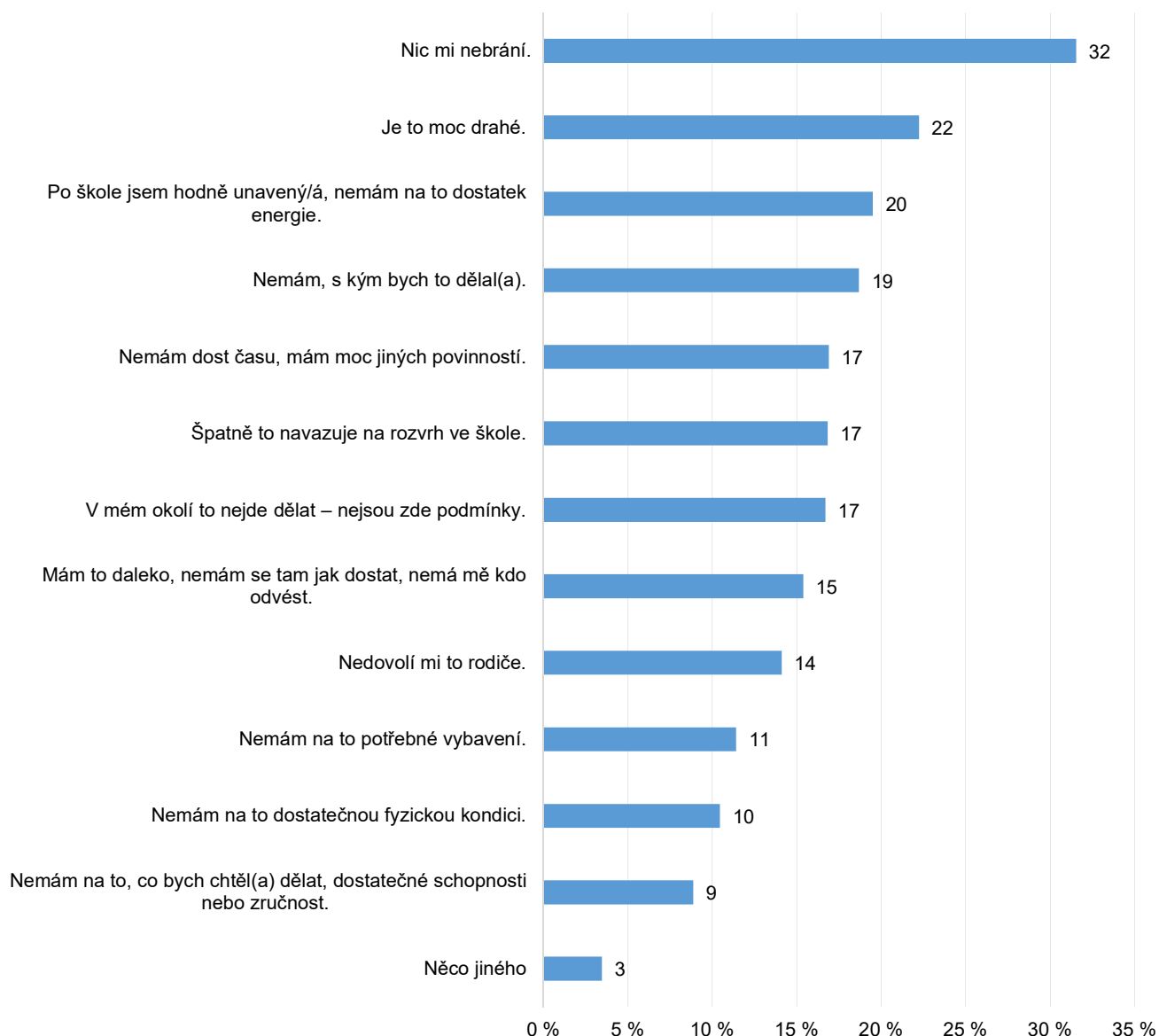
Pocitované překážky pro trávení volného času

Komplexně zhodnocuje limity trávení volného času otázka na pocitované překážky, které dítěti brání, aby mohlo dělat ve svém volném čase to, co chce. Dotázané děti mohly zvolit až pět možností ze seznamu konkrétních důvodů, resp. překážek (viz graf 67).⁶⁷

Třetina dětí uvedla, že jim v trávení volného času podle jejich představ nic nebrání. Nejčastěji zastoupenou překážkou byla finanční náročnost spojená s účastí na volnočasové aktivitě, kterou zmínilo 22 % dětí. Pětina dětí pociťuje fyziologické překážky spojené s únavou a nedostatkem energie se do něčeho pouštět a zhruba stejné množství dětí se potýká s absencí partnera, se kterým by volný čas trávily. Následuje několik strukturálních překážek spojených s nedostatkem času nebo dostupností. Překážku v podobě nesouhlasu rodičů zmínilo 14 % dětí. Nejméně byly vybírány dvě čistě intrapersonální překážky spojené s nedostatečnou fyzickou kondicí (10 %) nebo schopnostmi (9 %).

⁶⁷ Otázka zněla: „Brání Ti některé z uvedených překážek dělat to, co bys chtěl(a) dělat ve svém volném čase? Vyber maximálně 5 překážek.“

Graf 67: Pociťované překážky pro trávení volného času – údaje v %

Nejvýznamnější rozdíly nacházíme v pociťované finanční nedostupnosti volnočasových aktivit, zejména s ohledem na subjektivně vnímanou životní úroveň, ale rovněž vzdělání rodiny či sociální znevýhodnění. Finanční bariéru pociťuje více než polovina dětí (52 %) z rodin, které vycházejí s příjmem s velkými obtížemi, ale pouze 4 % dětí z rodin, které vycházejí s příjmem velmi snadno. Děti z rodin s nižší životní úrovní také častěji uvádějí jako překážku nedostatek vybavení nebo se častěji cítí unavené nebo častěji pociťují intrapersonální překážky. Naopak se vzrůstající životní úrovní zároveň narůstá podíl dětí, které uvedly, že nepociťují žádné překážky.

Děti z menších obcí, zejména do tisíce obyvatel, jsou pociťovány častěji strukturální překážky spojené s omezenou dopravní dostupností a nedostatečnými podmínkami v místě bydliště nebo bezprostředním okolí. Naopak děti z velkých měst častěji volily odpověď „nic mi nebrání“. Studenti víceletých gymnázií častěji pociťovali nedostatek času, častěji vnímali jako překážku špatnou návaznost volnočasových aktivit na školní rozvrh a rovněž častěji naráželi na nesouhlas rodičů. Časovou bariéru uváděly častěji dívky a děti z rodin s vyšším vzděláním. Starší děti se častěji potýkají s tím, že jim chybí volnočasový partner.

Počítované překážky pro trávení volného času – souvislosti se sociodemografickými a prostorovými charakteristikami

	Chlapec (gender)	Ročník školy	Vzdělání hlavy rodiny	Sociálně znevýhodněná rodina	Životní úroveň domácnosti	Neúplná rodina	Víceleté gymnázium (typ školy)	Počet obyvatel obce (bydliště)	Škola v obci	Obec centrem ORP
Nedovolí mi to rodiče.	-0,039	-0,034	-0,006	0,020	-0,061*	-0,016	0,079**	0,007	-0,042	0,010
Mám to daleko, nemám se tam jak dostat, nemá mě kdo odvést.	-0,028	0,013	0,042	0,028	-0,048	-0,031	0,080**	-0,148**	-0,084**	-0,153**
Špatně to navazuje na rozvrh ve škole.	-0,035	0,027	0,058	-0,035	-0,014	-0,037	0,068*	-0,009	0,006	0,024
Po škole jsem hodně unavený/á, nemám na to dostatek energie.	-0,052	0,057	0,002	0,000	-0,062*	-0,048	0,057	-0,031	-0,032	-0,036
V mém okolí to nejde dělat – nejsou zde dostatečné podmínky.	-0,016	0,039	-0,022	0,028	-0,091**	-0,052	0,024	-0,149**	-0,074*	-0,125**
Nemám na to dostatečnou fyzickou kondici.	-0,029	0,046	-0,025	-0,006	-0,092**	0,043	0,001	-0,020	-0,026	-0,040
Nemám na to, co bych chtěl(a) dělat, dostatečné schopnosti nebo zručnost.	-0,031	0,062*	-0,009	-0,035	-0,034	-0,009	-0,020	-0,011	-0,043	-0,016
Nemám na to potřebné vybavení.	0,052	0,023	-0,068*	0,026	-0,127**	0,034	-0,042	-0,013	0,042	-0,014
Je to moc drahé.	-0,011	0,037	-0,101**	0,129**	-0,242**	0,043	-0,045	0,029	0,050	0,025
Nemám, s kým bych to dělal(a).	0,003	0,063*	0,031	-0,039	-0,060*	-0,036	-0,025	-0,041	-0,045	-0,032
Nemám dost času, mám moc jiných povinností.	-0,072*	0,027	0,089**	-0,067*	0,017	-0,047	0,119**	-0,059	-0,013	-0,046
Něco jiného	-0,011	-0,003	-0,008	-0,033	0,037	0,020	-0,022	-0,027	-0,012	-0,042
Nic mi nebrání	0,035	-0,037	0,007	-0,049	0,182**	0,054	-0,054	0,069*	0,052	0,065*

Věra Patočková, Daniel Čermák, Jiří Šafr

Volný čas dětí staršího školního věku a jeho prožívání.

Výsledky reprezentativního výzkumu v České republice 2021 (monitorovací studie)

Jazyková korektura: Kristýna Příbylová

Obálka: Karolína Kučerová

Grafická úprava a sazba: TYP A, spol. s r. o., Praha

Vydal:

Sociologický ústav AV ČR, v. v. i., Jilská 361/1, 110 00, Praha 1

Vydání první

Praha 2022

ISBN 978-80-7330-396-9 (online)

Toto dílo je licencováno pod licencí Creative Commons BY-NC-ND 4.0

Licenční podmínky naleznete na adrese <https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/legalcode.cs>

Sociologický ústav
Akademie věd ČR